REKABET KURUMU

REKABET HUKUKU VE KOBİLER

2014

REKABET RAPORU

ANKARA, **2014**

REKABET KURUMU

Hazırlayanlar:
M. Ömür PAŞAOĞLU
Neşe Nur ONUKLU
Fatma ATAÇ
Zeynep BİLİCİ

©Bu yayının her hakkı Rekabet Kurumu'na aittir. Bu Raporda yer alan içeriğin tamamı ya da bir kısmı atıfta bulunulmak kaydıyla Rekabet Kurumu'nun izni olmadan kullanılabilir.

YAYIN NO: 306

REKABET KURUMU

2014

REKABET RAPORU

REKABET KURUMU

REKABET HUKUKU VE KOBİLER

Dış İlişkiler Eğitim ve Rekabet Savunuculuğu Dairesi

2014
REKABET RAPORU

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ iv

GİRİŞ vi

BİRİNCİ BÖLÜM: TÜRKİYE EKONOMİSİNDE KOBİ'LER VE KOBİ'LERİN BAKIŞ AÇISIYLA REKABET 1

1. TÜRKİYE EKONOMİSİNDE KOBİ'LER 2
   1.1. KOBİ Tanımı 2
   1.2. KOBİ'lerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Önemi 2
2. ANKET SONUÇLARI IŞIĞINDA KOBİ'LERİN BAKIŞ AÇISIYLA REKABET 4

İKİNCİ BÖLÜM: REKABET HUKUKU VE KOBİ'LERİN KARŞILAŞTIKLARI REKABET İHLALLERİ 13

1. REKABET HUKUKUNUN KAPSAMI 14
2. KOBİ'LER BAKIMINDAN REKABET HUKUKUNUN ÖNEMİ 16
3. KOBİ'LERİN KARŞILAŞTIKLARI REKABET SORUNLARI VE REKABET İHLALLERİ 17
   3.1. KOBİ'lerin Rekabet Gücünü Etkileyen Unsurlar 20
   3.2. KOBİ'lerin Maruz Kaldığı Rekabet İhlalleri 20
      3.2.1. Fiyat Anlaşmaları 21
      3.2.2. Pazar Paylaşımına İlişkin Anlaşmalar 22
      3.2.3. Dışlayıcı Davranışlar 22
      3.2.4. Bayilik-Tedarik Sistemi İçerisinde Gerçekleşebilecek İhlaller 27
4. REKABET İHLALLERİNE MARUZ KALABİLECEK KOBİ'LERİN REKABET HUKUKU VE UYGULAMALARI KAPSAMINDA DİKKATE ALMASI GEREKEN HUSUSLAR 28
   4.1. Rekabet Kurumu'nun Uygulama ve Faaliyetlerinin Takibi: www.rekabet.gov.tr 29
   4.2. Rekabet Kurumu'na Başvuru 29
   4.3. Rekabet Kanunu Kapsamına Girmeyen Başvuru Konuları 30
   4.4. Rekabet Kanunu Kapsamında İdari Para Cezaları ve Tazminat Hakları 31
      4.4.1. Rekabet Kanunu'nda İdari Para Cezaları 31
      4.4.2. Tazminat Hakları 33

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: KOBİ'LERİN TARAF OLDUKLARI REKABET İHLALLERİ VE İHLALLERDEN KAÇINMAK İÇİN DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR 51

1. REKABET İHLALLERİNİN TARAFI OLARAK KOBİ'LER 36
2. UYGULAMADA KOBİ'LERİN TARAF OLDUĞU REKABET İHLALLERİ 38
   2.1. Fiyat Anlaşmaları 38
   2.2. Pazar Paylaşımı Anlaşmaları 40
   2.3. Arz Miktarının Tespitine Yönelik Anlaşmalar 41
   2.4. İhalelerde Danışıklı Teklif 41
3. REKABET İHLALLERİNİN NEDENLERİ VE KAYNAKLARI 42
4. REKABET HUKUKU AÇISINDAN KOBİ İŞBİRLİKLERİ 44
   4.1. Grup Muafiyeti Tebliğleri 46
   4.2. Yatay İşbirliği Anlaşmaları Hakkında Kılavuz (Kılavuz) 48
5. REKABET İHLALLERİNDEN KAÇINMA VE REKABET MEVZUATINA UYUM 51
   5.1. Rekabet Mevzuatına Uyum Konusunda KOBİ'lere Düşen Görevler 51
   5.2. Rekabet Mevzuatına Uyum Konusunda Meslek Örgütlerine Düşen Görevler 54
   5.3. Rekabet Mevzuatına Uyum Konusunda Kamu Otoritelerine Düşen Görevler 55

SONUÇ VE ÖNERİLER 57

KAYNAKÇA 62

EK: ANKET SONUÇLARI 65

GRAFİK VE TABLO DİZİNİ

Grafik 1 Türkiye'de KOBİ'ler ve Büyük Ölçekli İşletmelerin Oranı ve Katma Değer ile İstihdamdaki Payları, 2011 3

Grafik 2 Ekonomik Faaliyetlere Göre KOBİ Sayısı ve İstihdamın Dağılımı, 2011 3

Grafik 3 KOBİ'lerin Toplam İhracat ve İthalat İçindeki Payı, 2010-2012 4

Grafik 4 Rekabet Kurumu'nun KOBİ'ler Nezdinde Bilinirliği 5

Grafik 5 KOBİ'lere göre Rekabet Kanunu'nun Kapsamı 6

Grafik 6 Rekabet Kurumu'nun Faaliyetlerini Etkili Bulan İşletmelerin Gerekçeleri 7

Grafik 7 Rekabet Kurumu'nun Faaliyetlerini Etkisiz Bulan İşletmelerin Gerekçeleri 7

Grafik 8 KOBİ'lerin "Kartel" Algısı 8

Grafik 9 İşletmelerin Rekabet Gücünü Etkileyen Unsurlar 9

Grafik 10 İşletmelerin Karşılaştıkları Rekabet Sorunları 9

Grafik 11 KOBİ'lerin Rakipleriyle Görüştükleri Konular 10

Grafik 12 KOBİ'lerin Birlikte Fiyat Belirlemelerinin Gerekçeleri 11

Grafik 13 KOBİ'lerin Rekabet İhlalini Önlemek Bakımından Etkili Gördüğü Faaliyetler 12

Grafik 14 Türkiye'deki KOBİ'lerin AB'deki KOBİ'lere Göre Gelişim Hızı Farklılığı (2004 - 2007) 18

Grafik 15 Türkiye'de İnovasyon, Global Entegrasyon ve Kayıtdışılık 19

Tablo 1 Türkiye'de KOBİ tanımı 2

Tablo 2 Rekabet Sorunlarına ilişkin Sıklıkla Karşılaşılan Şikâyetler ve Başvuru Mercileri 31

Sunuş ▶

2011 yılından itibaren düzenli bir şekilde yayımladığımız Rekabet Raporu'nun bu yılki temasını "Rekabet Hukuku ve KOBİ'ler" olarak belirlemeyi uygun gördük. Bu seçimimizin ardında, KOBİ'lerin Türkiye ekonomisinde giderek artan rolü ile birlikte, uygulamada karşılaştığımız vakaların önemli bir bölümünün doğrudan ya da dolaylı olarak KOBİ'lerle ilgili olmasının payı bulunmaktadır. Bu durum, KOBİ'leri aynı zamanda ülkemizde rekabet kültürünün geliştirilmesi sürecinde Kurumumuzun önemli paydaşları haline getirmektedir. Gerek ekonomi içindeki payları, gerekse de piyasalarda rekabetin artmasına doğrudan katkı sağlayan faaliyet ve girişimleri nedeniyle KOBİ'ler, rekabet kurallarına dayalı adil bir piyasa düzenin kurumsallaştırılması açısından önemli bir potansiyeli temsil etmektedir.

2014 Rekabet Raporu'nda yalnızca rekabet hukuku uygulamaları bakımından KOBİ'lerin değerlendirilmesine değil, aynı zamanda KOBİ'lerin, rekabet kurallarına ve rekabet sorunlarına ilişkin bakış açılarını yansıtan görüşlerine de yer vermeye çalıştık. Bu amaçla İstanbul Ticaret Üniversitesi ve İstanbul Ticaret Odası'nın işbirliğiyle KOBİ'lere yönelik bir anket çalışması gerçekleştirdik. KOBİ'lerin rekabet hukuku ve uygulamaları ile Rekabet Kurumu'nun faaliyetlerini nasıl algıladığına ve hangi rekabet sorunları ile karşılaştığına ilişkin ülkemizde ilk kez yapılan araştırmanın, Kurumumuzun politika oluşturma ve faaliyetlerine ilişkin önceliklerin belirlenmesi süreçlerinde bir nebze de olsa katkı sağlayacağını ümit etmekteyiz. Bu vesileyle İstanbul Ticaret Üniversitesi ve İstanbul Ticaret Odası yöneticilerine ve anket çalışmasında emeği geçen çalışanlarına şükranlarımızı sunarım.

2014 Rekabet Raporu, esasen, KOBİ'leri dikkate alarak hazırladığımız önceki çalışmalarımızı tamamlar niteliktedir. 2009, 2010 ve 2011 yılında yayımladığımız Rekabet Mektupları'nda rekabet hukuku ve uygulamaları hakkında tüm işletmelerimizi ve özellikle KOBİ'leri bilgilendirmeye dönük tavsiyelerimize yer verdik. Yine 2011 yılında internet sitemizde yayımladığımız "Rekabet Hukuku Uyum Programı" rehberi ile rekabet hukukuna uyum sağlama konusunda KOBİ'lere yardımcı olmaya çalıştık. Bu yılki Rekabet Raporu'yla eş zamanlı olarak yayımlamayı planladığımız "KOBİ'ler ve Rekabet Hukuku" el kitapçığımızla bu işletmelerimize yönelik bilgilendirme faaliyetlerine bir yenisini ekledik. Bu nedenle 2014 Rekabet Raporu'nu yaptığımız çalışmaları tamamlayan ve KOBİ'lerin rekabet hukuku ve uygulamaları karşısındaki durumlarını bütüncül bir bakış açısıyla ele alan bir çalışma olarak kamuoyu ile paylaşmayı uygun gördük.

Rekabet Kurumu'nun 17. kuruluş yıldönümü vesilesiyle hazırladığımız 2014 Rekabet Raporu'na katkı sağlayan tüm çalışanlarımıza teşekkür eder, bu çalışmanın tüm paydaşlarımıza faydalı olmasını dilerim.

Prof. Dr. Nurettin KALDIRIMCI
Rekabet Kurumu Başkanı

GİRİŞ

Rekabet Kurumu'nun üçüncü rekabet raporu niteliğindeki 2014 Rekabet Raporu'nun (Rapor) ana teması, Rekabet Hukuku ve Küçük ve Orta Boy İşletmeler (KOBİ'ler) olarak belirlenmiştir. Rekabet hukukunun ve uygulamalarının KOBİ'ler bakımından değerlendirilmesi özellikle iki açıdan önem arz etmektedir. Bunlardan ilki, rekabet hukuku uygulamalarının da gösterdiği üzere, KOBİ'lerin zaman zaman rekabet ihlallerinin mağduru durumunda bulunmalarıdır. Uygulamada karşılaşılan vakalardan hareketle, rekabetin korunmasına ilişkin mevzuatın ve kararların esasen küçük müteşebbislerin faaliyetlerinin gelişimine olanak sağlayan hukuki bir altyapı ve girişim özgürlüğüne yönelik önemli bir güvence teşkil ettiği görülmektedir. Konunun ele alınmasını önemli kılan ikinci husus ise, KOBİ'lerin zaman zaman rekabet ihlallerinin tarafı olmalarıdır. Bu çerçevede, KOBİ yönetimlerinin rekabet mevzuatı ve uygulamaları hakkında yeterli bilgi sahibi olmamasından kaynaklanabilecek ihlallerin asgariye indirilmesi Rapor'un hazırlanma gerekçelerinin başında gelmektedir. Bu nedenle, Rapor'da rekabet hukuku ve uygulamaları hakkında bilinirliğin artırılması ve rekabet kültürünün yaygınlaştırılması bağlamında KOBİ yönetimlerine, KOBİ'lerin bağlı bulunduğu meslek örgütlerine ve idari makamlara düşen görevlere dikkat çekilerek, kurumsal olarak bu yöndeki toplumsal çabalara gerekli katkının sağlanması amaçlanmaktadır.

Rapor'un hazırlık aşamasında Rekabet Kurumu tarafından, İstanbul Ticaret Odası'nın ve İstanbul Ticaret Üniversitesi'nin işbirliğiyle KOBİ'lere yönelik bir anket yapılmıştır. Söz konusu anket ile bir yandan Rekabet Kurumu'nun faaliyetlerinin ve kararlarının KOBİ'ler nezdindeki bilinirliği, diğer yandan KOBİ'lerin karşılaştıkları temel rekabet sorunlarının tespiti konularında somut verilere ulaşılması hedeflenmiştir. KOBİ'lerin rekabet hukuku ve uygulamaları ile Rekabet Kurumu'nun faaliyetlerini nasıl algıladığına ve hangi rekabet sorunları ile karşılaştıklarına ilişkin ülkemizde ilk kez yapılan araştırmanın, Kurumun politika oluşturmasına ve faaliyetlerine ilişkin önceliklerin belirlenmesi süreçlerine katkı sağlaması beklenmektedir. Bu açıdan, anket sonuçlarının kamuoyu ile paylaşılması, şeffaf bir kamu yönetimi anlayışının gereği olarak değerlendirilmektedir.

Rapor temel olarak üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, KOBİ'lerin Türkiye ekonomisindeki yerine ilişkin genel bilgiler ve istatistiki veriler yer almaktadır. Bölümün devamında ise anket çalışmasının sonuçlarına yer verilerek, KOBİ'lerin Rekabet Kurumu'na, rekabet hukuku uygulamalarına ve karşılaştıkları temel rekabet sorunlarına ilişkin algıları ve değerlendirmeleri ortaya konulmaktadır.

Rapor'un ikinci bölümü esas olarak rekabet ihlallerinin mağduru konumundaki KOBİ'lerin karşılaştıkları rekabet sorunlarına ve bu sorunlar karşısında dikkat etmeleri gereken hususlara ayrılmıştır. Rekabet hukukunun kapsamına ve KOBİ'ler bakımından işlevine ilişkin teorik açıklamalarla başlayan bu bölümde, KOBİ'lerin rekabet gücünü etkileyen unsurlar ile rekabet hukuku bağlamında maruz kaldıkları ihlaller, vaka örnekleriyle birlikte ele alınmaktadır. Bölüm, rekabet ihlallerine maruz kalan ya da kalması muhtemel işletmelerin alabileceği tedbirlerin ve dikkat etmesi gereken hususların değerlendirilmesi ile son bulmaktadır.

Üçüncü bölümde, rekabet ihlallerinin tarafı olarak KOBİ'lerin rekabet hukuku ve uygulamaları bakımından değerlendirilmesine yer verilmektedir. Bu bölümde KOBİ'lerin ne tür rekabet ihlalleri içerisinde olabildiği örnek vakalar bazında ele alınmıştır. Bölümde ayrıca, KOBİ'lerin işbirliğine olanak sağlayan ikincil düzenlemeler hakkında bilgilere de yer verilmiştir. Bölümün sonunda rekabet ihlallerinden kaçınmak ve rekabet hukukuna uyum sağlamak bakımından KOBİ yönetimlerine, KOBİ'lerin bağlı bulunduğu meslek örgütlerine ve idari makamlara düşen görevler değerlendirilmiştir.

Sonuç bölümünde ise, Rapor'da yer verilen açıklama ve verilerin genel bir değerlendirmesi yapılmakta; kamuoyu ile paylaşılmasında yarar görülen temel hususlar ile ulaşılan sonuç ve önerilere dikkat çekilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE EKONOMİSİNDE KOBİ'LER VE KOBİ'LERİN BAKIŞ AÇISIYLA REKABET

1. TÜRKİYE EKONOMİSİNDE KOBİ'LER

1.1. KOBİ Tanımı

Ülkemizde işletmeler, çalışan sayısına, yıllık net satış hasılatına ya da mali bilançoya göre sınıflandırılmaktadır. "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik"[1] (KOBİ Yönetmeliği) çerçevesinde yapılan KOBİ tanımında, ilk kriter olan çalışan sayısı Avrupa Birliği (AB) düzenlemeleri ile paraleldir. Ancak, ülkemizdeki işletmelerin yapısal farklılıklarından dolayı finansal kriter eşikleri KOBİ Yönetmeliği'nde AB'ye kıyasla daha düşük belirlenmiştir[2].

Anılan Yönetmelik'te KOBİ, yıllık 250 kişiden az çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatından veya mali bilançosundan herhangi biri 40 milyon Türk Lirasını aşmayan işletmeler olarak tanımlanmaktadır. Ancak, sermayesinin ya da oy haklarının en az %25'inin kamu kurumlarının elinde bulunduğu işletmeler, çalışan sayısının ve finansal limitlerin altında kalsalar dahi, KOBİ olarak nitelendirilmemektedir.

KOBİ'ler çalışan sayısı ve finansal büyüklük göz önünde bulundurularak üç gruba ayrılmaktadır. Bu kapsamda, yıllık 10 kişiden az çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı/bilançosu bir milyon TL'yi aşmayan işletmeler mikro işletme, yıllık 50 kişiden az çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı/bilançosu sekiz milyon TL'yi aşmayan işletmeler küçük işletme, yıllık 250 kişiden az çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı/bilançosu 40 milyon TL'yi aşmayan işletmeler ise orta büyüklükteki işletme olarak tanımlanmaktadır. Aşağıda Tablo 1'de çalışan sayısına ve yıllık net satış hasılatı seviyelerine göre KOBİ ayrımlarına yer verilmektedir.

Tablo 1 **Türkiye'de KOBİ Tanımı**

Ölçek	Çalışan Sayısı	Yıllık net satış hasılatı/Bilanço (TL)
Mikro	< 10	≤ 1 milyon
Küçük	< 50	≤ 8 milyon
Orta	< 250	≤ 25 milyon

Kaynak: KOBİ Yönetmeliği

1.2. KOBİ'lerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Önemi

KOBİ'ler istihdam yaratma, ekonomik büyüme sağlama ve katma değer yaratma yönüyle neredeyse tüm ülkeler açısından "ekonominin lokomotifi" olarak değerlendirilmektedir[3]. İnovasyon ve ürün geliştirme alanında ülke ekonomilerine büyük katkılar sağlayan KOBİ'ler, yüksek adaptasyon ve pazardaki giriş-çıkış yetenekleri yönüyle de hem bölgesel ve sektörel dengesizlikleri azaltmada hem de daha esnek ve rekabetçi ekonomiler yaratmada önemli rol oynamaktadır. Ayrıca, KOBİ'lerin genellikle toplumun en alt gelir seviyesinde bulunan işçileri istihdam ettiği ve az gelişmiş alanlarda (çoğu zaman) tek işveren olduğu göz önünde bulundurulduğunda, özellikle gelişmekte olan ülkeler bakımından taşıdığı önem daha iyi anlaşılacaktır[4].

---

1 4 Kasım 2012 tarihli ve 28457 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

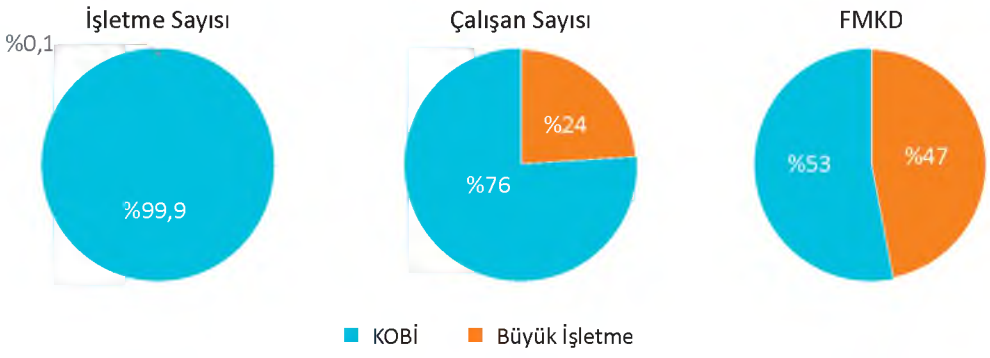
2 Enhancing the Competitiveness of SMEs in Turkey, KOSGEB Country Report, October 2012, s. 3

3 A.g.k. s. 3

4 A.g.k. s. 3

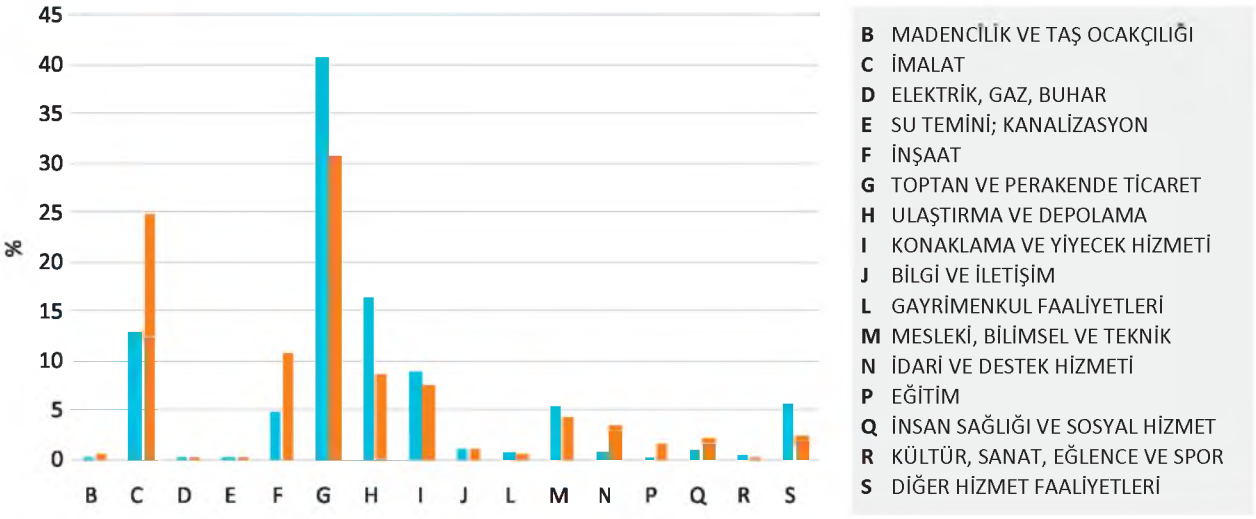
Diğer gelişen ekonomilerde olduğu gibi Türkiye'de de ekonominin bel kemiğini KOBİ'ler oluşturmaktadır. Aşağıdaki grafikten de anlaşılacağı üzere, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2011 yılı verilerine göre, KOBİ'lerin tüm işletmelerin %99,9'unu, istihdamın %76'sını, maaş ve ücretlerin %53'ünü, cironun %63'ünü, faktör maliyetiyle katma değerin (FMKD) %53,3'ünü ve maddi mallara ilişkin brüt yatırımın %53,7'sini teşkil ettiği görülmektedir[5].

Grafik 1 Türkiye'de KOBİ'ler ve Büyük Ölçekli İşletmelerin Oranı ve Katma Değer ile İstihdamdaki Payları, 2011[6]

Türkiye ekonomisinde gerek katma değer gerekse istihdam yaratma potansiyeli yönüyle çok önemli bir rol üstlenen KOBİ'lerin ağırlıklı olarak toptan ve perakende ticaret alanlarında faaliyet gösterdikleri görülmektedir. Ekonomik faaliyetlerin istatistiki sınıflamasına (NACE Rev.2) göre; 2011 yılında KOBİ'lerin %40,8'i Toptan ve Perakende Ticaret - Motorlu Kara Taşıtlarının ve Motosikletlerin Onarımı, %16,4'ü Ulaştırma ve Depolama ve %12,8'i İmalat Sanayinde faaliyet göstermiştir. Aşağıda, KOBİ'lerin ve KOBİ'ler tarafından yaratılan istihdamın faaliyet gösterilen sektörlere göre dağılımına yer verilmektedir.

Grafik 2 Ekonomik Faaliyetlere Göre KOBİ Sayısı ve İstihdamın Dağılımı, 2011[7]

5 Bu bölümde yer alan tüm veriler "Küçük ve Orta Büyüklükteki Girişim İstatistikleri, 2013" başlıklı 28.11.2013 tarih ve 15881 sayılı TÜİK Haber Bülteninden alınmıştır.

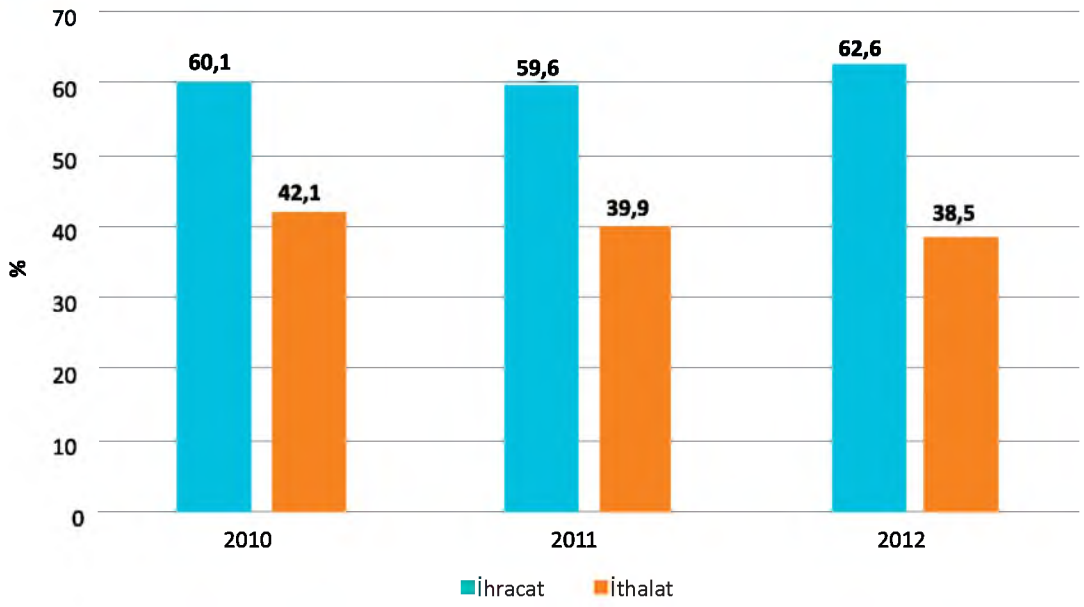
6 http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15881 Erişim tarihi 21.02.2014

7 http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15881 Erişim tarihi 21.02.2014

KOBİ'ler istihdam ve katma değer yaratmanın yanı sıra ihracattan da büyük işletmelere kıyasla daha büyük pay almaktadırlar. 2012 yılında ihracatın %62,6'sı KOBİ'ler tarafından gerçekleştirilmiştir. İhracatta; mikro ölçekli işletmelerin payı %20,6 iken, küçük ölçekli işletmelerin payı %24,3, orta ölçekli işletmelerin payı ise %17,7 düzeyindedir. Ana faaliyet konularına göre ihracat değerinin %34,9'u sanayi, %60,1'i ise ticaret sektöründe faal KOBİ'ler tarafından gerçekleştirilmiştir.

Aşağıdaki tablodan görülebileceği üzere, Türkiye'de KOBİ'ler, 2012 yılında ithalat içinde %38,5 pay sahibi olmuştur. İthalatta; mikro ölçekli işletmelerin payı %6,2, küçük ölçekli işletmelerin payı %14,3, orta ölçekli işletmelerin payı ise %17,9'dur. Ana faaliyet konularına göre ithalat değerinin %33,2'si sanayi, %55,7'si ise ticaret sektöründe faal KOBİ'ler tarafından gerçekleştirilmiştir.

Grafik **KOBİ'lerin Toplam İhracat ve İthalat İçindeki Payı, 2010- 2012**[8]

Girişimlerde Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırmasına[9] göre internet erişimine sahip KOBİ oranı 2013 yılında %90,5 seviyesindedir. Ayrıca KOBİ'lerin %73,2'si kamu kurum ve kuruluşları ile iletişimde interneti kullanmayı tercih etmektedirler.

2. ANKET SONUÇLARI IŞIĞINDA KOBİ'LERİN BAKIŞ AÇISIYLA REKABET

KOBİ'lerin Türkiye ekonomisinde çok önemli bir yere sahip olması, ülkemizde rekabet politikasının oluşturulması sürecinde KOBİ'lerin rekabet olgusuna bakış açılarının neden dikkate alınması gerektiğini de büyük bir ölçüde izah etmektedir. Bu bağlamda KOBİ'lerin rekabet olgusunu nasıl algıladığına, Rekabet Kurumu ve 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun (Rekabet Kanunu/Kanun) hakkında ne öl-

[8] http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15881 Erişim tarihi 21.02.2014

[9] TÜİK tarafından yapılan Girişimlerde Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması kapsamında 1-9 arası çalışanı olan girişimler yer almadığından, Türkiye geneline ilişkin sonuçlar 10 ve daha fazla çalışanı olan girişimler için, KOBİ'lere ilişkin sonuçlar ise 10-249 çalışanı olan girişimler için hesaplanmıştır.

çüde bilgi sahibi olduklarına, ne tür rekabet sorunları ile karşılaştıklarına ilişkin araştırmalar kurumsal bir politika oluşturma sürecinde önem kazanmaktadır.

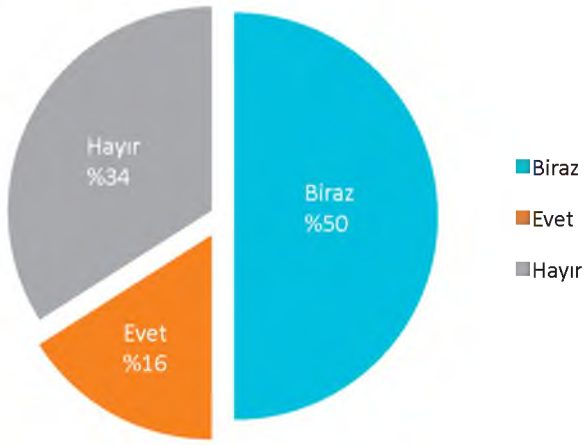
Bu amaç doğrultusunda, Rekabet Kurumu tarafından, İstanbul Ticaret Odası ve İstanbul Ticaret Üniversitesi'nin işbirliğiyle KOBİ'lere yönelik bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Anket, İstanbul Ticaret Odası, Ankara Sanayi Odası, Denizli Sanayi Odası, Gaziantep Sanayi Odası, Kayseri Sanayi Odası ve Konya Sanayi Odası üyelerine internet yoluyla ulaştırılmış; toplam 259 katılımcının cevabı alınarak çalışma tamamlanmıştır.

40 sorudan oluşan ankette beş ana bölüm yer almaktadır. İlk bölüm işletmelere ve bu işletmelerin faaliyet gösterdikleri sektörlere ilişkin sorulardan oluşmaktadır. İkinci bölümde Rekabet Kurumu'nun ve rekabet hukuku uygulamalarının KOBİ'ler nezdinde bilinirliğini ölçmeye yönelik sorular yer almaktadır. Üçüncü bölüm KOBİ'lerin genel olarak rekabet olgusuna bakış açılarını ortaya koymaya dönük sorulardan müteşekkildir. Dördüncü bölümde KOBİ'lerin karşılaştıkları rekabet sorunlarına ilişkin sorulara yer verilmektedir. Beşinci ve son bölüm ise KOBİ'lerin rekabet mevzuatı karşısındaki durumlarını ve mevzuata uyum çabalarını ölçmeye yönelik sorulara ayrılmıştır.

Ankete katılanların yaklaşık %45'i imalat sanayinde faaliyet göstermektedir. Katılımcıların %45'i nihai mal, %15'i ara mal ürettiğini; geriye kalan %40'ı ise hizmet sektöründe faaliyet gösterdiğini veya ticaretle iştigal ettiğini ifade etmektedir. KOBİ Yönetmeliği'nde yer alan ciro ve personel sayısı eşikleri dikkate alındığında, katılımcıların yarıdan fazlasının mikro ve küçük ölçekli işletme niteliğinde olduğu görülmektedir. Anket sonuçları, işletmelerin uluslararası piyasalarla önemli ölçüde bütünleştiğini göstermektedir: Katılımcıların %54'ü ihracat, %49'u ise ithalat yapmaktadır. Ankete katılan işletmelerin %73'ü faaliyet gösterdikleri sektörleri "çok sayıda firmanın yer aldığı rekabetçi piyasalar" olarak tanımlamaktadır. Buna karşılık, ankete katılan işletmelerin %57'si faaliyet gösterdikleri piyasalara girmenin ve bu piyasalarda tutunmanın "oldukça zor" olduğunu ifade etmektedir.

Anket sonuçlarından, katılımcıların **yalnızca %5'inin** Rekabet Kurumu'nun yaptığı inceleme ve denetimlere doğrudan muhatap olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte ankete katılanların yaklaşık %19'u Rekabet Kanunu, %16'sı ise Rekabet Kurumu'nun faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olduğunu ifade etmektedir. Ankete katılan işletmelerin önemli bir bölümünün Rekabet Kanunu ve Rekabet Kurumu'nun faaliyetleri hakkında biraz bilgi sahibi olduğu ya da hiç bilgi sahibi olmadığı görülmektedir. Aşağıdaki grafikte Kurumun faaliyetleri hakkında bilgi seviyesini gösteren anket sonuçlarına yer verilmiştir:

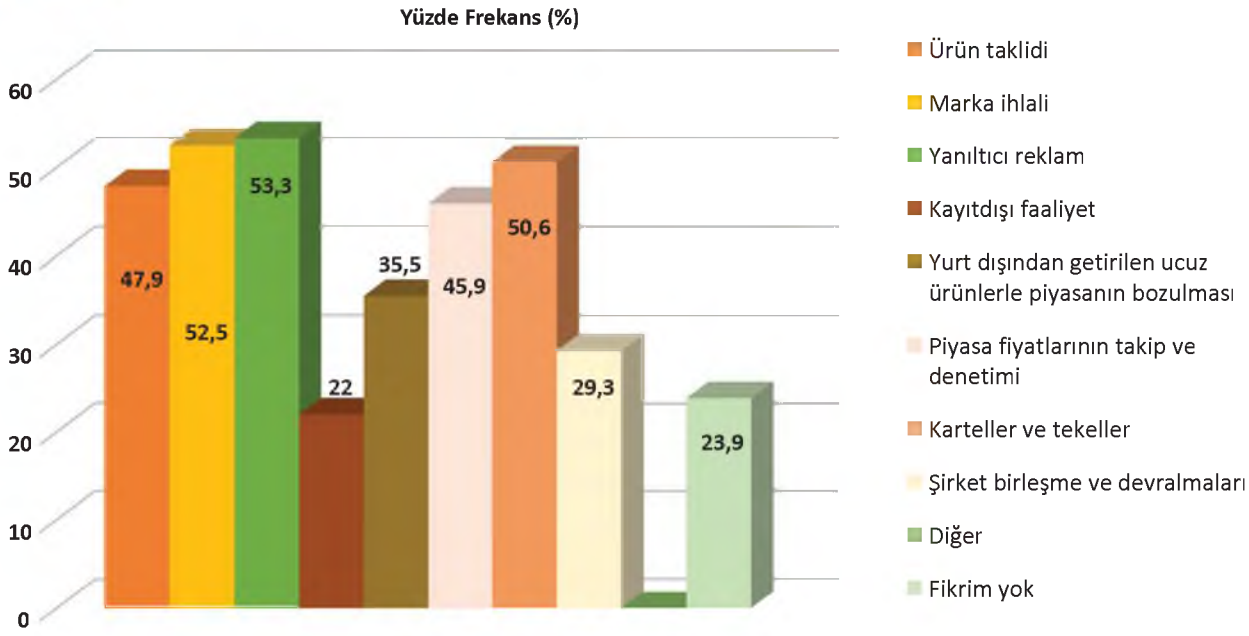
Grafik 1 **Rekabet Kurumu'nun KOBİ'ler Nezdinde Bilinirliği**

İşletmelerin Rekabet Kurulu kararlarını takip etme sıklıklarına ilişkin soruya, katılımcıların %65'i "nadiren" ya da "bazen", %26'sı "hiçbir zaman", %9'u ise "sıklıkla" ya da "her zaman" cevabını vermektedir. İşletmelerin Rekabet Kanunu ve Rekabet Kurumu hakkındaki bilgilere en çok internet/sosyal medya (%55), televizyon (%50,6) ve gazete/dergiler (%45,2) üzerinden ulaştıkları görülmektedir[10].

"Rekabet Kanunu'nun hangi alanları düzenlediğini düşünüyorsunuz?" sorusuna verilen cevaplar arasında "karteller ve tekeller" cevabı %50,6 oranı ile dikkat çekmektedir. Buna karşılık "şirket birleşme ve devralmaları" seçeneğinde seçim oranı %29,3'e düşmektedir. Aşağıdaki grafikten de anlaşılacağı üzere, katılımcıların, "yanıltıcı reklam" (%53,3), "marka ihlali" (%52,5), "ürün taklidi"(%47,9) cevaplarını da yüksek oranlarda işaretledikleri görülmektedir. Bu sonuçlara göre, KOBİ'lerin rekabet düzenini etkilediğini düşündükleri her haksız fiili Rekabet Kanunu kapsamında gördüklerini söylemek mümkündür.

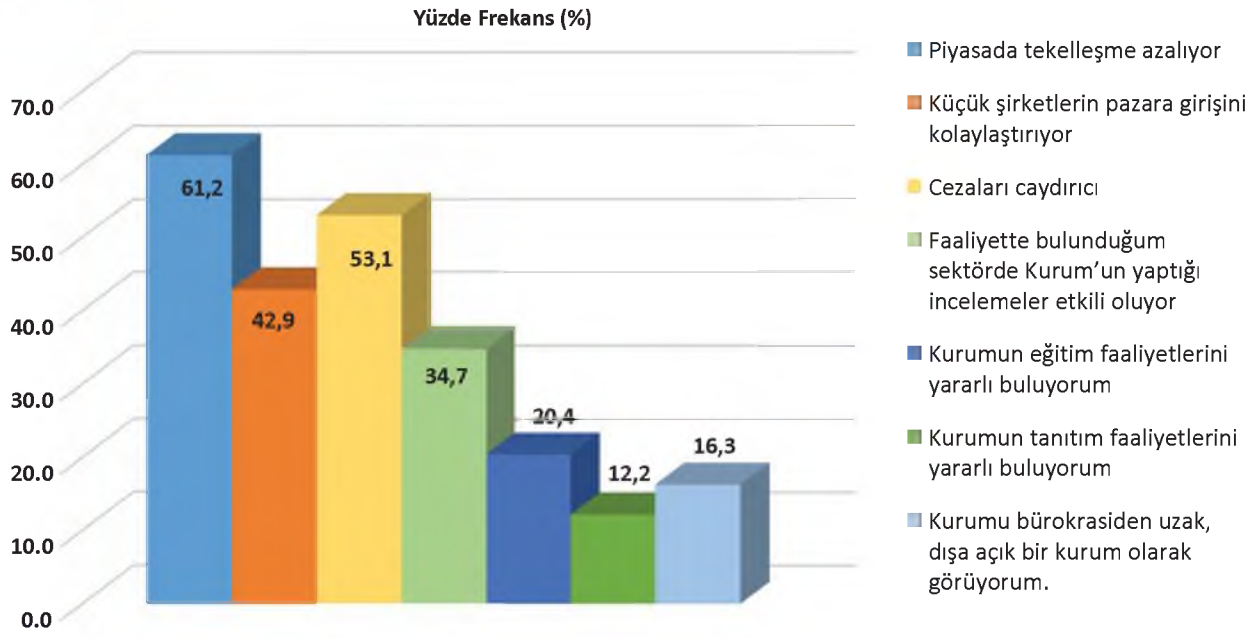
Grafik 5 KOBİ'lere göre Rekabet Kanunu'nun Kapsamı

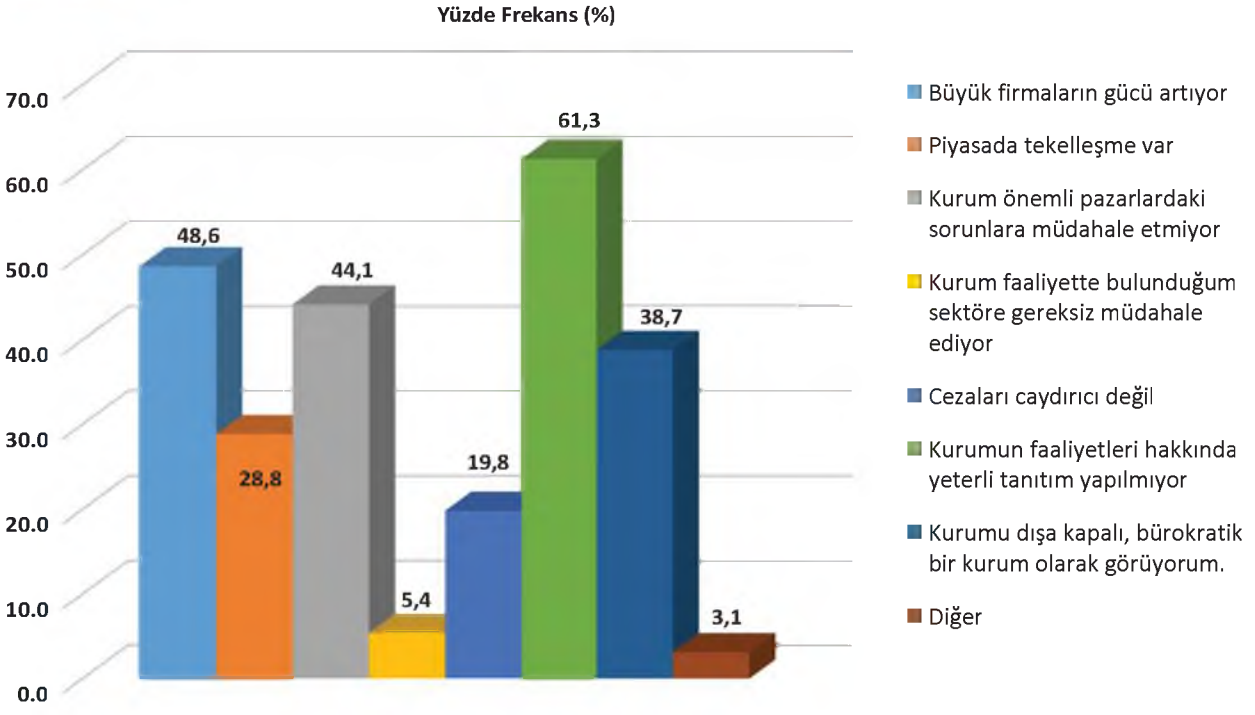
Rekabet Kurumu'nun faaliyetlerini etkili bulup bulmadıklarına ilişkin soruda, katılımcıların %19'u "evet", %12'si "hayır", %31'i "daha iyi olabilir", %33'ü ise "fikrim yok" seçeneklerini işaretlemiştir. Kurumun faaliyetlerini etkili bulanların, neden olarak en fazla "piyasada tekelleşmenin azalması (%61,2), "cezaların caydırıcı olması" (%53,1), "küçük şirketlerin pazara girişini kolaylaştırması" (%42,9) seçeneklerini işaretlediği görülmektedir. Kurum faaliyetlerinin etkisiz bulunma nedenleri arasında ise en yüksek payı sırasıyla "Kurumun faaliyetleri hakkında yeterli tanıtım yapılmaması" (%61,3), "büyük firmaların gücünün artması" (%48,6) ve "Kurumun önemli pazarlardaki sorunlara müdahale etmemesi" (%44,1) seçenekleri yer almaktadır. Her iki soruya verilen cevapların ayrıntılarına aşağıdaki grafiklerde yer verilmektedir.

[10] Katılımcılara birden fazla seçenek işaretleme olanağı tanındığından toplam oran %100'ü geçmektedir. Bu durum verilen cevapların toplam oranının %100'ü geçtiği tüm anket sonuçları için geçerlidir.

Grafik 6 Rekabet Kurumu'nun Faaliyetlerini Etkili Bulan İşletmelerin Gerekçeleri

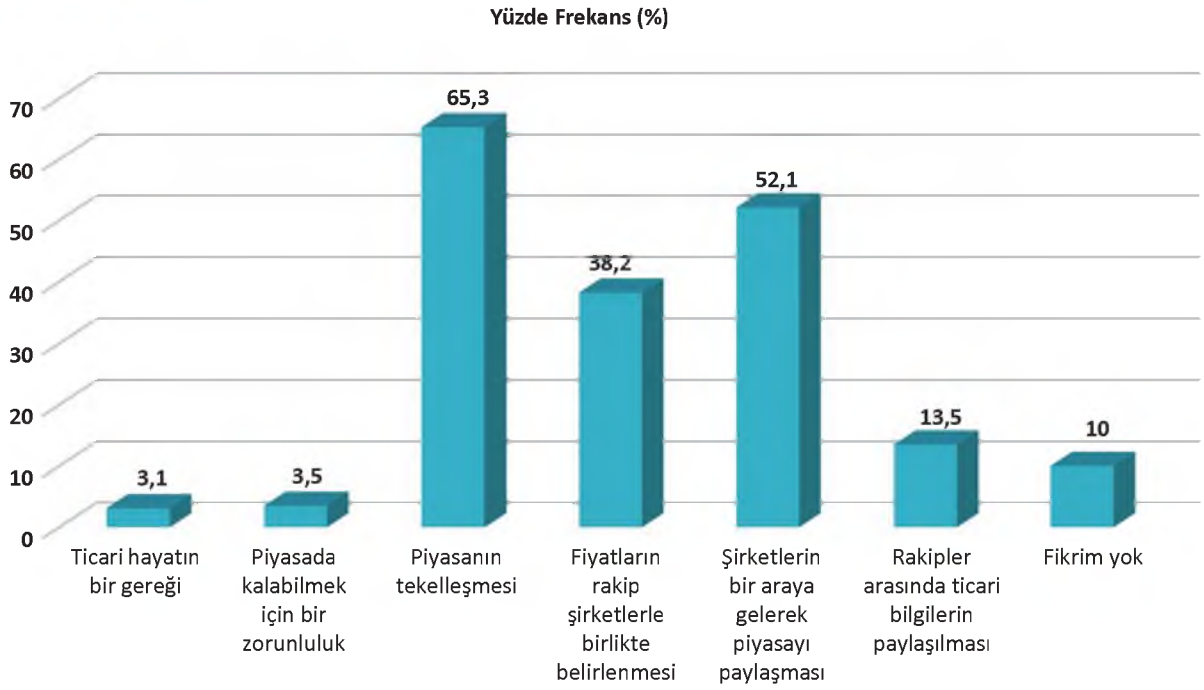
Grafik 7 Rekabet Kurumu'nun Faaliyetlerini Etkisiz Bulan İşletmelerin Gerekçeleri

Ankete katılan işletmelerin %87'si "rekabet ilk anda size nasıl bir kavramı çağrıştırmaktadır?" sorusuna "olumlu" yanıtını vermektedir. Rekabeti olumlu bir kavram şeklinde değerlendiren katılımcılar, bu algılarının en önemli gerekçelerini, rekabetin, ürün kalitesinde artışa, tüketicilerin korunmasına ve piyasada iyi olan şirketlerin ayakta kalmasına olanak sağlaması olarak görmektedir. Rekabeti "olumsuz" bir kavram olarak niteleyen katılımcılar ise "kârın azalmasını", "fiyatların düşmesini", "şirket faaliyetlerinin zorlaşmasını" ve "şirketlerin büyümesinin engellenmesini" bu değerlendirmelerinin en önemli gerekçeleri olarak ifade etmektedir. İşletmelerin, faaliyet gösterdikleri pazarda rekabetin artması halinde nasıl hareket edeceklerine dair soruya verdikleri cevaplar arasında ise en fazla, "ürün kalitesini artırma" (%73,4), "ürün yelpazesini çeşitlendirme (%71), "maliyetleri düşürmeye çalışma" (%68,7) ve "reklam/tanıtım/promosyon çabalarını artırma" (%59,1) seçenekleri tercih edilmiştir.

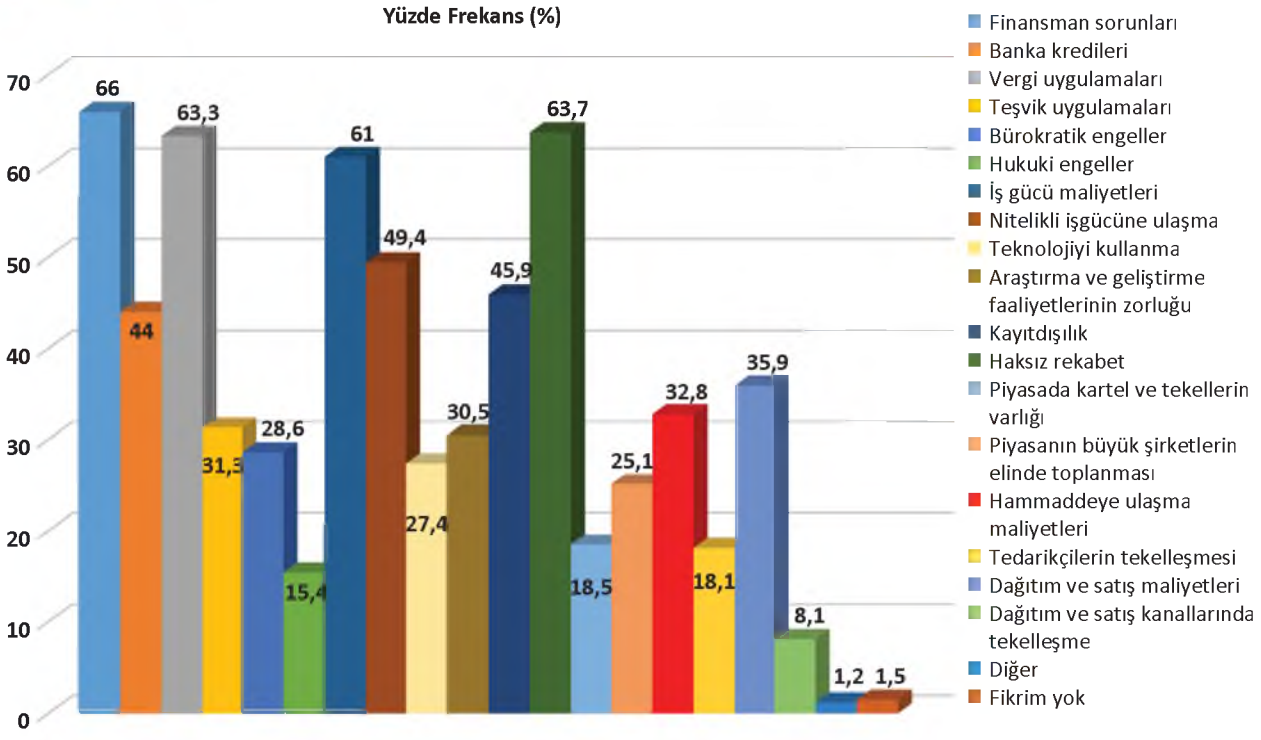
Anket analizinden çıkan bir diğer sonuç ise, işletmelerin "kartel" kavramını büyük ölçüde doğru tanımladığıdır. Kartel, katılımcıların %65,3'ü için "piyasanın tekelleşmesini", %52,1'i için "şirketlerin bir araya gelerek piyasayı paylaşmasını", %38,2'si için "fiyatların rakip şirketlerle birlikte belirlenmesini" ifade etmektedir. Aşağıda konuyla ilgili grafikten de görüleceği üzere, karteli "ticari hayatın bir gereği" ve "piyasada kalabilmek için bir zorunluluk" olarak gören işletmelerin oranı ise sırasıyla %3,1 ve %3,5'te kalmaktadır.

Grafik 1 **KOBİ'lerin "Kartel" Algısı**

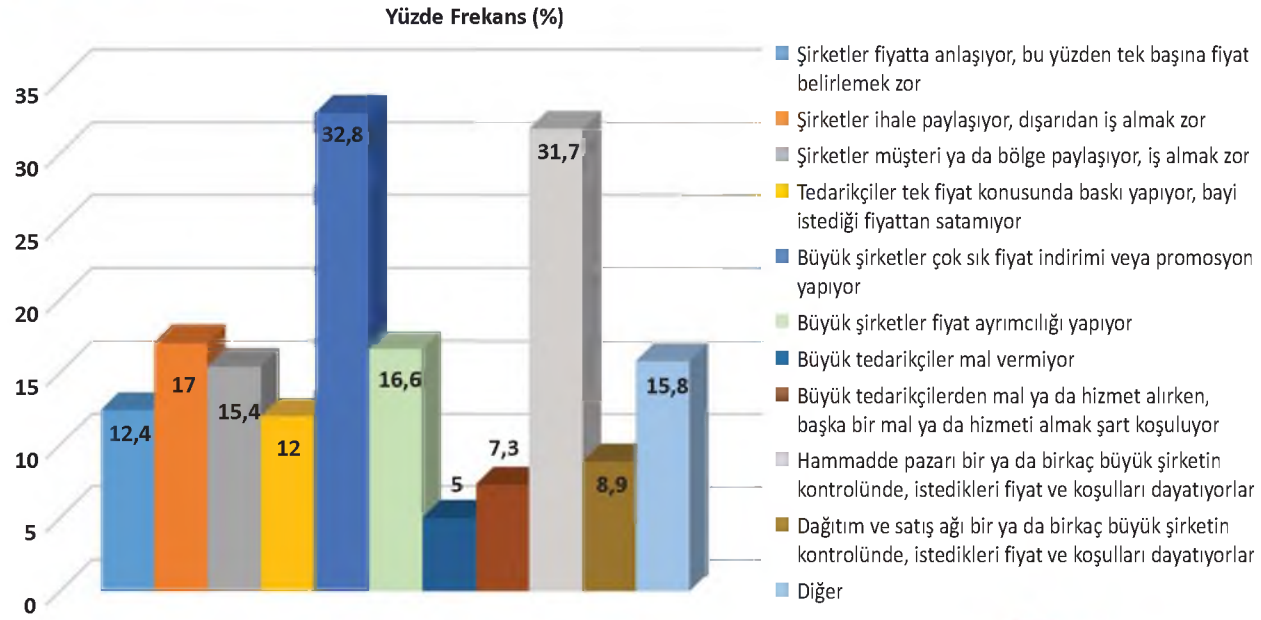
Anket sonuçlarına göre işletmeler, finansman sorunlarını (%66), haksız rekabeti ve vergi uygulamalarını (%63,3) rekabet güçlerini en fazla etkileyen unsurlar olarak görmektedir. Rekabet gücünü etkileyen ve yüksek oranda tercih edilen diğer unsurlar arasında sırasıyla, işgücü maliyetleri, nitelikli işgücüne ulaşma, kayıtdışılık, banka kredileri, dağıtım ve satış maliyetleri, hammaddeye ulaşma maliyetleri, teşvik uygulamaları gibi unsurlar yer almaktadır. Aşağıda bir grafik halinde sunulan bu sonuçlara göre, "piyasada kartel ve tekellerin varlığı" %18 civarındaki tercih oranı ile rekabet gücünü en az etkileyen unsurlar içerisinde görülmektedir.

Grafik 9 **İşletmelerin Rekabet Gücünü Etkileyen Unsurlar**

Ankete katılan işletmeler, büyük şirketlerin sıklıkla promosyon/fiyat indirimi yapmasını (%32,8) ve hammadde pazarını kontrol eden şirketlerin istedikleri fiyat ve satış koşullarını dayatmalarını (%31,7) karşılaştıkları en önemli rekabet sorunları olarak değerlendirmektedir. Öte yandan, şirketler arası fiyat anlaşmaları (%12,4), ihale paylaşımı (%17) ve müşteri/bölge paylaşımı (%15,4) karşılaşılan diğer rekabet sorunları arasında dikkat çekmektedir. Aşağıda konuya ilişkin tüm cevaplara bir grafik halinde yer verilmektedir.

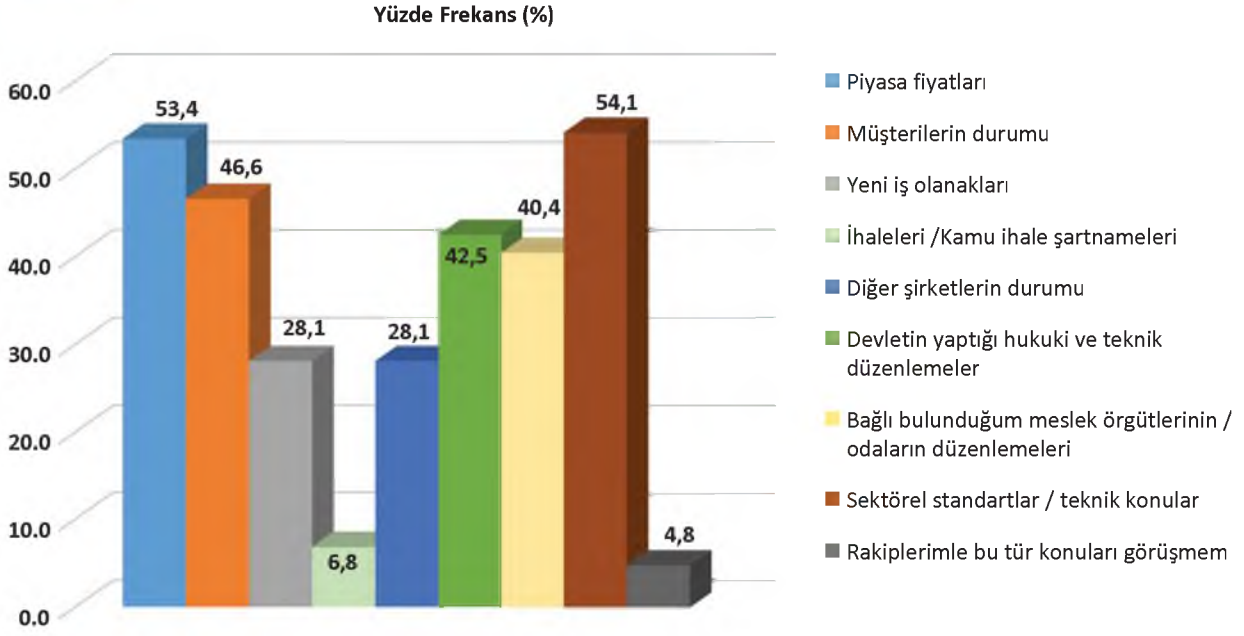
Grafik 10 **İşletmelerin Karşılaştıkları Rekabet Sorunları**

İşletmeler bir rekabet ihlaline maruz kaldıklarını düşündüklerinde, başvuru mercileri olarak sırasıyla Rekabet Kurumunu, bağlı bulundukları meslek örgütlerini ve mahkemeleri tercih etmektedir. Anket katılımcılarının %56'sı Rekabet Kurulu'nun ağır idari para cezaları verebildiğinden, %46'sı rekabet ihlallerinden kaynaklanan tazminat haklarından haberdar olduğunu ifade etmektedir.

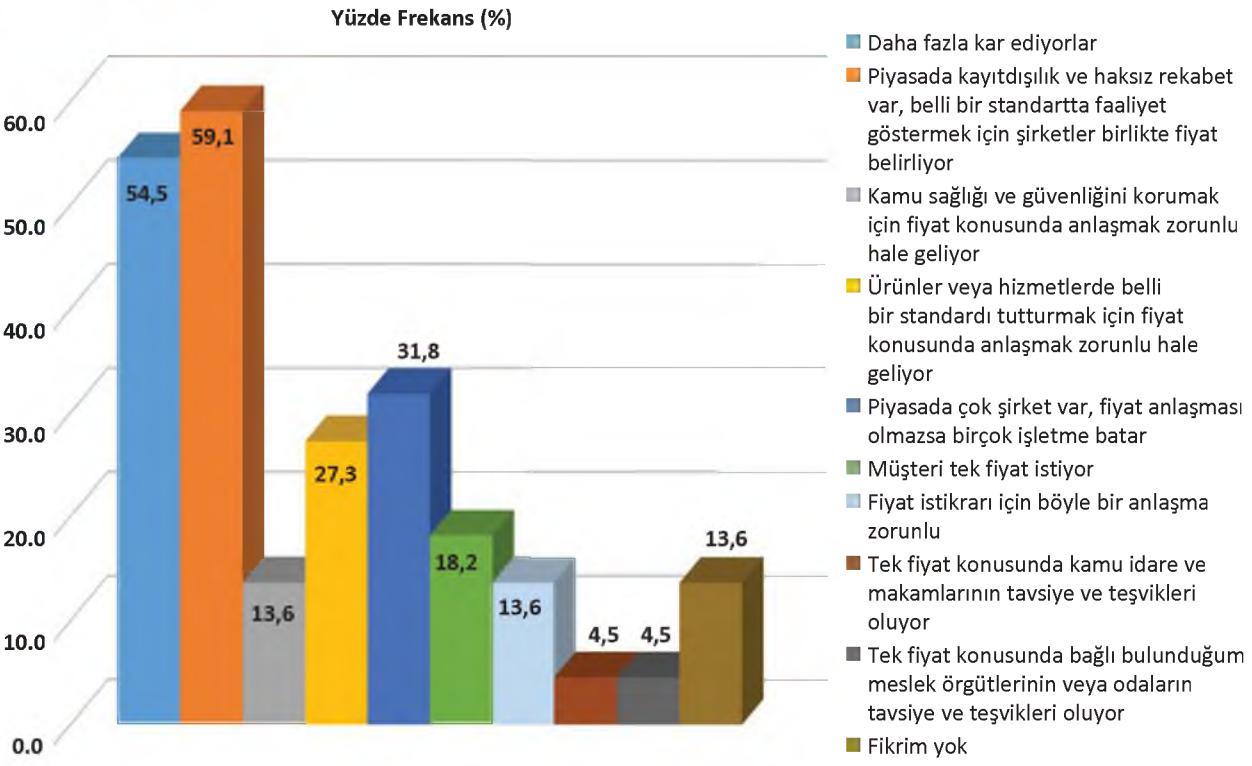
Ankete katılan işletmeler "rakiplerinizle ticari konularda işbirliği yapıyor musunuz?" sorusuna %44 oranında, "rakiplerinizle ticari konuları görüşüyor musunuz?" sorusuna %56 oranında "bazen" ya da "evet" cevabını vermektedir. Anket sonuçlarından işletmelerin sektör sorunlarını en fazla, bağlı bulundukları meslek örgütleri ya da sanayi ve ticaret odaları ile (%52,9) ve sektördeki diğer şirketler ya da rakiplerle (%37,5) görüştükleri anlaşılmaktadır. Aşağıdaki grafikten de görüleceği üzere, işletmelerin rakipleriyle en fazla görüştüğü konular arasında "sektörel standartlar ve teknik konular" ile "piyasa fiyatları" yer almaktadır.

Grafik 11 KOBİ'lerin Rakipleriyle Görüştükleri Konular

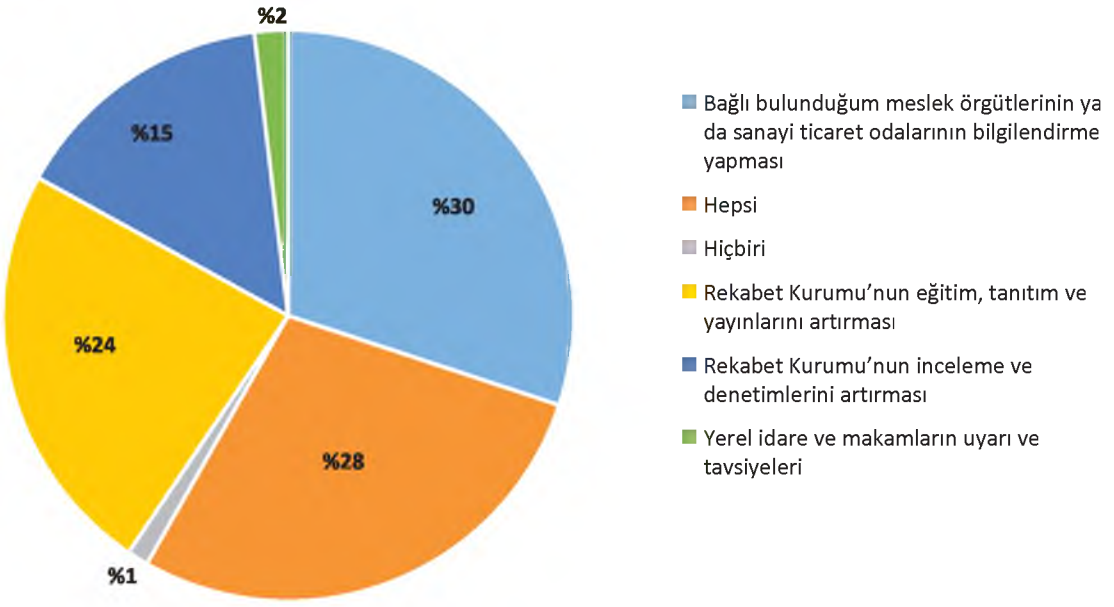
"Sektörünüzde şirketler birlikte fiyat belirliyor mu?" sorusuna katılımcıların %60'ı "hayır", %30'u "fikrim yok" cevabı vermektedir. İşletmelerin yaklaşık %10'u bu soruyu "evet" şeklinde yanıtlamaktadır. Soruya olumlu yanıt veren işletmeler bu tür fiyat belirlemelerinin gerekçesi olarak en çok "piyasada haksız rekabet ve kayıtdışılığın varlığı nedeniyle belli bir standartta faaliyet göstermek amacıyla işletmelerin birlikte fiyat belirlemeye gitmelerini" göstermektedir. Katılımcılara göre, birlikte fiyat belirlenmesinin en önemli ikinci nedeni "şirketlerin daha fazla kâr etmesi"dir. "Piyasada çok sayıda şirketin varlığı nedeniyle fiyat anlaşması olmaması halinde şirketlerin batacağı" ve "ürün ve hizmetlerde belli bir standardı tutturmak için fiyat anlaşmasının zorunlu hale gelmesi", katılımcılar tarafından fiyat anlaşmalarının diğer önemli gerekçeleri olarak değerlendirilmektedir. Konuya ilişkin cevapların ayrıntılarına aşağıdaki grafikte yer verilmektedir.

Grafik 12 **KOBİ'lerin Birlikte Fiyat Belirlemelerinin Gerekçeleri**

İşletmelerin rekabeti ihlallerini önlemek için yapılabileceklere ilişkin değerlendirmeleri, aşağıda bir grafik halinde verilen anket sonuçlarına göre şu şekildedir: Katılımcıların %30'u bağlı bulundukları meslek örgütleri ve odaların eğitim vermesini, % 24'ü Rekabet Kurumu'nun eğitim, tanıtım ve yayın faaliyetlerini artırmasını, %15'i Rekabet Kurumu'nun denetim ve incelemelerini artırmasını, %2'si yerel idare ve makamların uyarı ve tavsiyelerde bulunmasını, %28'si ise seçeneklerin tamamının kullanılmasını, ihlallerin önlenmesinde etkili yollar olarak tanımlamaktadır. Anketin bir başka sonucuna göre, işletmelerin %79'u "Bağlı bulunduğunuz meslek örgütünün ya da sanayi ve ticaret odasının rekabet hukuku konusunda size danışmanlık hizmeti vermesini ister misiniz?" sorusuna "evet" yanıtı vermektedir.

Grafik 1: KOBİ'lerin Rekabet İhlalini Önlemek Bakımından Etkili Gördüğü Faaliyetler

Son olarak, işletmelerin %95'inin KOBİ'lerin rekabet sorunlarını ve rekabet mevzuatı karşısındaki durumlarını belirlemek amacıyla yapılan bu anketi yararlı bulduğu, %91'inin ise anketin Rekabet Kurumu'nun faaliyetlerini takip etme ya da rekabet mevzuatını öğrenme konusunda bir ilgi yarattığını ifade ettiği belirtilmelidir.

İKİNCİ BÖLÜM

REKABET HUKUKU VE KOBİ'LERİN KARŞILAŞTIKLARI REKABET İHLALLERİ

1. REKABET HUKUKUNUN KAPSAMI

Temel amacı mal ve hizmet piyasalarında teşebbüslerin[11] rekabeti engelleyici, bozucu ve kısıtlayıcı davranışlarını önleyerek rekabetin korunmasını sağlamak olan ve 1994 yılında yürürlüğe giren Rekabet Kanunu, bugün modern anlamda kabul görmüş bir rekabet hukuku sisteminin gerektirdiği temel kural ve ilkeleri barındırmaktadır. Bu çerçevede, Rekabet Kanunu, kamu teşebbüsü ya da özel teşebbüs ayrımı yapmaksızın ve herhangi bir sektöre istisna getirmeksizin bütün teşebbüsleri kapsamına almaktadır.

Rekabet Kanunu üç temel yasaklama öngörmektedir. Bunlar sırasıyla, rekabeti sınırlayıcı anlaşma, uyumlu eylem ve teşebbüs birliği kararları (4. madde), hâkim durumun kötüye kullanılması (6. madde) ve rekabeti sınırlayıcı birleşme ve devralma işlemleridir (7. madde). Öte yandan Rekabet Kanunu, 4. madde çerçevesinde rekabeti sınırlayıcı olmakla birlikte birtakım yararlar sağlayan anlaşma ve kararlar için bir muafiyet sistemi (5. madde) öngörmektedir. Aşağıda söz konusu temel hükümlerle ilgili daha ayrıntılı bilgilere yer verilmektedir.

Şirketler arasındaki kimi anlaşmalar rekabeti kısıtlayabilmektedir. Bu anlaşmalar, **rakip şirketler** arasında yapılabildiği gibi, üretim ve dağıtım zincirinin **farklı kademelerinde yer alan şirketler** (örneğin ana sağlayıcı - bayiler) arasında da yapılabilmektedir. Rekabeti sınırlayıcı anlaşmalar Rekabet Kanunu'nun **4. maddesi** kapsamında değerlendirilmektedir. Şirketlerin **bir araya gelerek** aşağıda sayılan eylemleri gerçekleştirmeleri Kanun'a göre yasaktır.

- **Fiyat tespiti** (fiyat arttırmak, sabitlemek, asgari fiyat belirlemek, indirimleri kaldırmak, indirim oranlarını, kâr marjını belirlemek, standart fiyat formülleri belirlemek vb.)
- **İhalelere danışıklı teklif verilmesi** (ihalelerin paylaşımı, ihaleyi kazanacak şirketin belirlenmesi, ihalenin boykot edilmesi, ihaleye verilecek tekliflerin belirlenmesi vb.)
- **Pazar/bölge/müşteri paylaşımı**
- **Üretim /satış miktarının tespiti**
- **Rakip şirketlerin faaliyetlerinin zorlaştırılması/piyasa dışına çıkartılması/yeni girişlerin engellenmesi**

Rekabet Kanunu kapsamında bir anlaşmanın rekabeti bozma, engelleme ya da kısıtlama amacının ya da bu şekilde bir etkisinin olup olmadığı ya da bu ihtimali taşıyıp taşımadığı araştırılmaktadır. Bu unsurların varlığı halinde dahi bazı durumlarda rakipler arasındaki araştırma-geliştirme (Ar-Ge), uzmanlaşma, birlikte üretim ve birlikte satın alma anlaşmaları gibi değişik türdeki işbirliği anlaşmalarına ve dikey anlaşmalara **belli koşullar altında izin verilebilmektedir.** Kanun'un **5. maddesi** uyarınca, aşağıda belirtilen koşulları taşıyan anlaşmalar için verilen bu istisnai izne **muafiyet** denilmektedir.

[11] Rekabet Kanunu'na göre teşebbüs, piyasada mal veya hizmet üreten, pazarlayan, satan gerçek ve tüzel kişilerle, bağımsız karar verebilen ve ekonomik bakımdan bir bütün teşkil eden birimlerdir.

Şirketler arası bir anlaşma sonucunda,

- Ekonomik ya da teknolojik gelişme sağlanıyorsa,
- Tüketiciler bundan yarar sağlıyorsa,
- Piyasadaki rekabet önemli ölçüde ortadan kalkmıyor ve gereğinden fazla sınırlanmıyorsa

söz konusu anlaşma Kanun'un yasaklayıcı hükümlerinden muaf tutulabilir.

Şirketler yaptıkları anlaşmanın rekabete aykırı hükümler taşıyıp taşımadığından kuşku duyuyorsa, Kuruma başvurup anlaşmanın incelenmesini sağlayabilir. İnceleme sonucunda rekabete aykırı hükümlerin bulunmaması halinde anlaşmaya, Bölüm III. 4. de açıklanacak olan **menfi tespit belgesi** verilmektedir.

Rekabet Kanunu'nun temel hükümlerinden bir diğerini teşkil eden **6. madde** ise hâkim durumun kötüye kullanılmasına ilişkin yasaklamayı düzenlemektedir. Kimi piyasalarda bir şirket rakiplerine kıyasla daha güçlü durumda bulunabilmektedir. Hatta bazı piyasalarda yalnızca tek bir şirket faaliyet gösteriyor olabilmektedir. Bu durumdaki şirketler genellikle rakiplerinin ve müşterilerinin davranışlarını dikkate almaya ihtiyaç duymayacak büyüklükte bir pazar gücüne sahiptir. Bir başka deyişle, şirket hâkim durumdadır. Şirketin sahip olduğu bu pazar gücü teknolojik üstünlük, verimlilik, kaliteli ürünler, çalışanların bilgi ve becerileri gibi her işletmenin sahip olmayı arzu ettiği nedenlerden kaynaklanabilir. Bu nedenlere bağlı olarak herhangi bir şirketin hâkim durumda olması, ilgili madde bağlamında yasaklanan bir durum değildir. Rekabet Kanunu kapsamında yasaklanan husus hâkim durumun **kötüye kullanılmasıdır.**

Hâkim durumdaki bir şirket,

- aynı konumdaki müşterilere farklı fiyat ve satış koşulları uygulayarak,
- müşterinin satın aldığı bir mal ile birlikte bir başka mal veya hizmeti de satın almasını dayatarak,
- maliyetlerin altında veya çok üzerinde bir fiyat politikası izleyerek,
- haklı bir gerekçe olmaksızın müşteri veya rakiplerine mal arzını kısarak,
- rakiplerinin faaliyetlerini zorlaştıracak bir fiyat politikası izleyerek,
- bir piyasada sahip olduğu finansal ya da teknolojik üstünlükten, çalıştığı diğer piyasalarda rakiplerinin faaliyetlerini zorlaştıracak şekilde faydalanarak

hâkim durumunu kötüye kullanabilir. Belirli şartlar altında bu tür fiiller Kanun kapsamında yasaklanmakta ve idari para cezalarına konu olmaktadır.

Rekabet Kanunu'nun 7. maddesi ise şirket birleşme ve devralmalarının kontrolüne yönelik düzenlemeleri içermektedir. Şirketler, piyasalardaki konumlarını ya da finansal yapılarını güçlendirmek amacıyla diğer şirketlerle birleşme ya da başka bir şirketi devralma yoluna gidebilmektedir. Günümüzde sıkça görülen bu durum, şirketlerin sağlıklı bir yapıya kavuşmalarına, maliyetlerini azaltmalarına, ürün ya da hizmet kalitesini ve çeşitliliğini geliştirmelerine, yeni teknolojilerin araştırılması ve geliştirilmesine imkân tanımaktadır.

Ancak şirketleri güçlendirecek olmakla birlikte her birleşme ya da devralmanın tüketici lehine sonuçlar doğuracağını söylemek mümkün değildir. Bazı şirket evlilikleri, piyasadaki rekabet ortamına önemli derecede zarar verecek nitelikte güçlü şirketlerin ortaya çıkmasına neden olabilir. Birleşme veya devralma

neticesinde pazar gücü elde eden şirket fiyat artırma ve piyasadaki fiyatları belirleme imkânına sahip olacaktır. Ayrıca rekabetçi baskı hissetmeyen şirket, yenilik yapma güdüsünü yitirebilecektir. Bu ve benzeri durumlar dolayısıyla bazı birleşme veya devralmalar tüketici refahını olumsuz etkiler. Bu nedenle Kanun'un 7. maddesinde hâkim durum yaratan ya da pazarda hâkim durumda olan bir şirketin konumunu güçlendiren ve rekabeti önemli ölçüde kısıtlayan türden birleşme ve devralmalar yasaklanmaktadır.

Rekabet Kanunu, Rekabet Kurumu'nun karar organı olan Rekabet Kurulu'na, yasaklanan eylemlerin tespit edilebilmesi için gerekli bilgiyi toplama, geçici tedbir uygulama ve ihlali sona erdirmenin yanı sıra idari para cezası niteliğinde esasa ve usule ilişkin müeyyide uygulama görev ve yetkilerini vermektedir. Rekabet Kanunu ayrıca, rekabet hukuku sisteminin daha etkin olabilmesi adına Rekabet Kurulu'nu ikincil düzenleme yapma konusunda yetkili kılmıştır. Rekabet Kanunu aynı zamanda Rekabet Kurumu'na mal ve hizmet piyasalarının serbest ve sağlıklı bir rekabet ortamı içinde teşekkülünün ve gelişmesinin temini görevini de vermektedir. Bu amaçla Kurum, rekabet politikası ile ilgili olarak alınacak kararlar ve ilgili mevzuat hakkında yetkili kurum ve kuruluşlara görüş bildirmektedir.

2. KOBİ'LER BAKIMINDAN REKABET HUKUKUNUN ÖNEMİ

Mal ve hizmetleri teşebbüslerin ürettiği ve devletin ağırlıklı olarak düzenleyici rol üstlendiği piyasa ekonomilerinde, kaynakların etkin dağılımının sağlanması için sağlıklı bir rekabet ortamının varlığı şarttır. Rekabetin varlığı, arz ve talebin piyasa dinamikleri doğrultusunda buluşmasına, dolayısıyla mal ve hizmetlerin müşterilere görece düşük fiyatla ve yüksek kaliteyle ulaşmasına olanak sağlamaktadır. Aynı zamanda şirketler arasındaki rekabet, teknolojik araştırma ve geliştirmenin önemli bir motivasyon kaynağını teşkil etmektedir. Bu yönleriyle rekabet, uluslararası ekonomik sistemde rekabet gücü daha yüksek şirketlerin ortaya çıkmasına ve ülke ekonomisinin rekabet gücünün artmasına katkıda bulunmaktadır.

Her ne kadar piyasa ekonomisi, yapısı gereği teşebbüsleri rekabete yönlendirse de piyasa oyuncuları bilerek ya da bilmeyerek rekabeti sınırlayıcı eylemler gerçekleştirebilmektedir. Bu nedenle, piyasa ekonomisinden beklenen faydaların ortaya çıkması için rekabetin korunması konusunda devlete önemli bir rol düşmektedir. Bu yönüyle kamu hukukunun bir parçası olarak gelişen rekabet hukuku, teşebbüsler arasındaki yarışın kurallarını belirlemeye ve piyasanın tüm oyuncularının aynı kurallara tabi olarak yarıştıkları adil bir ortamın tesisine yönelik hukuki ve kurumsal bir altyapı sağlamaktadır.

Özellikle küçük ölçekli teşebbüsler açısından rekabetin korunması, gerek piyasaya girişlerinin mümkün olabilmesi gerekse piyasada varlıklarını sürdürebilmeleri açısından çok önemlidir[12]. Faaliyetlerini Rekabet Kanunu ile uyumlu olarak yürüten işletmelerin yoğun olduğu bir ekonomide, sağlıklı rekabetin varlığından tüketicilerden sonra en olumlu şekilde etkilenecek kesim KOBİ'lerdir. Rekabetin korunması bu yönüyle girişim özgürlüğünün önemli teminatlarındandır. Müteşebbislerin mal ve hizmet üretmeye yönelik ticari fikirlerini asgari bürokrasi ve maliyet ile hayata geçirebilmeleri piyasaya küçük ölçekli teşebbüslerin girebilmesi için ilk adımdır. Bu kapsamda girişimciyi teknik ve finansal anlamda destekleyen program, eğitim ve kredi imkânlarının KOBİ'lerin rekabet gücüne katkı sağladığı açıktır. Ancak bu tür teşvik ve önlemler piyasa dinamiklerini koruyan hukuki bir altyapı ile desteklenmedikçe KOBİ'lerin sağlıklı bir ortamda faaliyet göstermeleri yönündeki çabalar eksik kalacaktır. Kartellerin ve tekellerin hâkim olduğu piyasalarda KOBİ'lerin girişim özgürlüğü de faaliyetlerinin etkinliği de risk altındadır[13]. Bu nedenle adil rekabet ortamının sağlanması özellikle KOBİ'ler açısından son derece önemlidir.

---

[12] OECD Policy Roundtables, "General Cartel Bans: Criteria for Exemption for Small and Medium-sized Enterprises", 1996, p.8

[13] OECD, "Small and Medium-Sized Enterprises in Turkey-Issues and Policies", p.49

Rekabetin korunması öncelikle, pazara yeni girişleri kolaylaştırması yönüyle KOBİ'lerin başarılı olmasında belirleyici rol oynamaktadır. Piyasanın az sayıda oyuncu tarafından yönlendirildiği ve yeni girişlerin dışlayıcı eylemler yoluyla sınırlandırıldığı pazarlarda yeni şirketlerin faaliyete geçmesi zorlaşmaktadır. Bu bağlamda rekabet hukukunun, büyük şirketlerin rekabeti sınırlayıcı eylemlerinin denetlenmesine olanak sağlaması nedeni ile KOBİ'lerin piyasaya girişlerini kolaylaştıran bir işlevi söz konusudur[14].

Rekabet Kanunu ayrıca, teşebbüslerin anlaşmalar yoluyla gerçekleştirecekleri rekabeti sınırlayıcı eylemleri yasaklamak suretiyle KOBİ'ler açısından sağlıklı bir rekabet ortamına zemin hazırlamaktadır. Örneğin büyük ölçekli bir teşebbüsün hammadde ya da satış kanallarına ulaşım konusunda diğer teşebbüslerle yapacağı münhasır nitelikli anlaşmalar KOBİ'lerin faaliyetini zorlaştırabilmektedir. Rekabet Kanunu, ana amacı rekabeti sınırlamak olan ve piyasada olumsuz etkileri bulunan bu tür anlaşmaları yasaklayarak KOBİ'lerin faaliyetlerini kolaylaştırmaktadır.

Teşebbüsler sadece aralarında yapacakları anlaşmalar yoluyla değil tek taraflı eylemleri ile de rekabeti sınırlayabilirler. Daha önce belirtildiği üzere, piyasada hâkim durumda bulunan bir teşebbüsün tek başına gerçekleştireceği rekabeti sınırlayıcı eylemleri de Kanun kapsamında yasaklanmaktadır. Bu çerçevede, pazar gücüne sahip bir teşebbüsün fiyatları maliyetin altına düşürmek, kapasite fazlalığı yaratmak ya da ayrımcılık yapmak suretiyle rekabeti sınırlaması pazara giriş engeli oluşturabilmektedir. Rekabet Kanunu, rekabeti sınırlayıcı anlaşmaların ve tek taraflı eylemlerin denetlenmesine imkân veren hukuki bir altyapı sağlayarak, KOBİ'lerin rekabet edebilecekleri uygun bir ortamın oluşmasına ve gelişmesine katkıda bulunmaktadır.

Son olarak Rekabet Kanunu, birleşme ve devralmaların kontrolü mekanizması ile de küçük ölçekli teşebbüsler için uygun bir pazar ortamının gelişmesine yardımcı olmaktadır. Rekabeti sınırlayıcı ya da pazar gücü yaratma potansiyeli olan birleşme ve devralma işlemlerinin denetimi, piyasaların bir ya da birkaç oyuncunun kontrolüne geçmesini engellemekte, böylece KOBİ'lerin pazara girmesine ya da pazardaki faaliyetlerini sürdürebilmesine imkân tanımaktadır. Ayrıca, Rekabet Kurumu tarafından yapılan düzenleme çerçevesinde, belirli bir ciro eşiğinin altında kalan birleşme ve devralma işlemleri Rekabet Kurulu'nun iznine tabi değildir. Dolayısıyla, KOBİ'lerin etkinlik sağlamak ve faaliyetlerini büyütmek amacıyla gerçekleştirecekleri ciro eşiğinin altındaki birleşme ve devralma işlemleri kontrol mekanizmasının dışında tutularak bir anlamda teşvik edilmektedir.

3. KOBİ'LERİN KARŞILAŞTIKLARI REKABET SORUNLARI VE REKABET İHLALLERİ

3.1. KOBİ'lerin Rekabet Gücünü Etkileyen Unsurlar

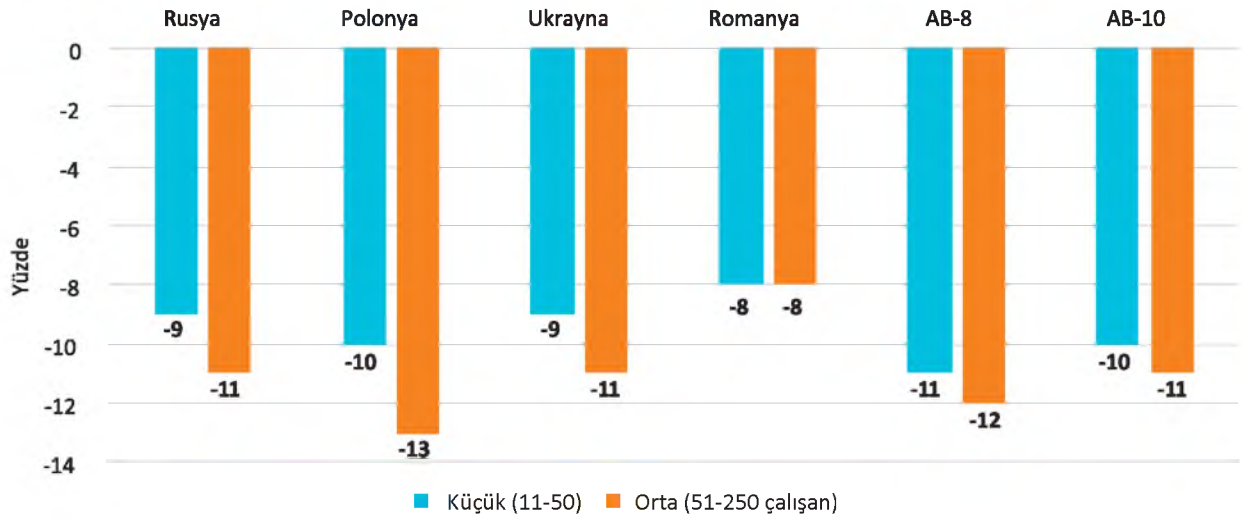
KOBİ'lerin genel olarak küçük ölçekte faaliyet göstermeleri ve büyük şirketlere kıyasla sınırlı kaynağa sahip olmaları nedeniyle bazı temel rekabet sorunları ile karşılaştıkları görülmektedir. Türkiye'de KOBİ'lerin özellikle Avrupa'daki benzer ölçekli işletmelere göre daha dezavantajlı durumda oldukları anlaşılmaktadır. Genel olarak küçük şirketler büyüklere kıyasla daha hızlı büyümektedirler. Ancak, aşağıdaki grafikte görüldüğü üzere, Avrupa ülkelerinde benzer ölçekte faaliyette bulunan işletmelerle kıyaslandığında, Türkiye'deki KOBİ'lerin büyük şirketlere oranla çok daha yavaş büyüdüğü, ayrıca büyüme oranlarının da Avrupa'daki benzerlerine kıyasla çok düşük kaldığı gözlenmektedir[15].

---

[14] Avustralya Rekabet ve Tüketici Komisyonu "Small Business and Competition and Consumer Act", s. 19

[15] Improving Conditions for SME Growth Finance and Innovation-Turkey, Report No. 54961-TR, World Bank Private and Financial Sector Development, Europe and Central Asia Region, August 2011, p. 16

Grafik 1 : Türkiye'deki KOBİ'lerin AB'deki KOBİ'lere Göre Gelişim Hızı Farklılığı (2004 - 2007)[16]

Türkiye'de KOBİ'lerin en temel sorununun finansal kaynaklara ulaşım olduğu kabul edilmektedir[17]. KOBİ'lerin teknolojik gereksinimlerini karşılamak ve üretim tesislerini modernize etmek amacıyla kredi bulmaları, verimliliklerini arttırarak daha rekabetçi olmaları için gerekli bir unsurdur. Nitekim Dünya Bankası verilerine göre, Türkiye'de orta ölçekli işletmelerin toplam fonlamalarının yaklaşık yarısı bankalar yoluyla karşılanmaktadır[18]. Bununla birlikte, yatırımcıların ve bankaların yeni kurulmuş ya da piyasada fazla uzun geçmişi olmayan KOBİ'lere yüksek riskli oldukları gerekçesiyle kredi kullandırmakta tereddüt ettiği görülmektedir. Genellikle KOBİ'lere kullandırılan kredilerin miktarı yetersiz ve kısa vadeli olup, orta vadeli krediler ise dövize endeksli olarak sağlanmaktadır[19]. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) verilerine göre, KOBİ'ler bankalar tarafından kullandırılan toplam kredi tutarının %25'inden daha az bir kısmından yararlanmaktadır[20]. Kredi garantisi (*credit guarantee*), girişim sermayesi (*venture capital*) ya da iş melekleri (*businesss angels*- gelişim potansiyeli olan işlere yatırım yaparak ortaklık ya da kâr payı alan yatırımcılar) türü finansal araçlar ise KOBİ'ler açısından yeterli ve ulaşılabilir değildir. Nitekim anket sonuçları da finansman sorunlarının KOBİ'lerin karşılaştığı en önemli sıkıntı olduğunu ortaya koymaktadır. Yukarıda Grafik-9'da da yer verildiği üzere, finansman sorunları KOBİ'ler tarafından rekabet güçlerini en fazla (%66) etkileyen unsur olarak değerlendirilmektedir.

Anket sonuçları çerçevesinde, haksız rekabet ve vergi uygulamaları da KOBİ'ler tarafından rekabet gücünü etkileyen en önemli unsurlar arasında belirtilmektedir. Ayrıca, sırasıyla işgücü maliyetleri, nitelikli işgücüne ulaşma, kayıtdışılık, banka kredileri, dağıtım ve satış maliyetleri, hammaddeye ulaşma maliyetleri, teşvik uygulamaları gibi unsurlar da rekabet gücünü etkileyen faktörler arasında sıralanmıştır.

---

16 A.g.k., p. 15

17 Investment Climate Assessment From Crisis to Private Sector Led Growth –Turkey, World Bank, Report No. 54123-TR May 2010

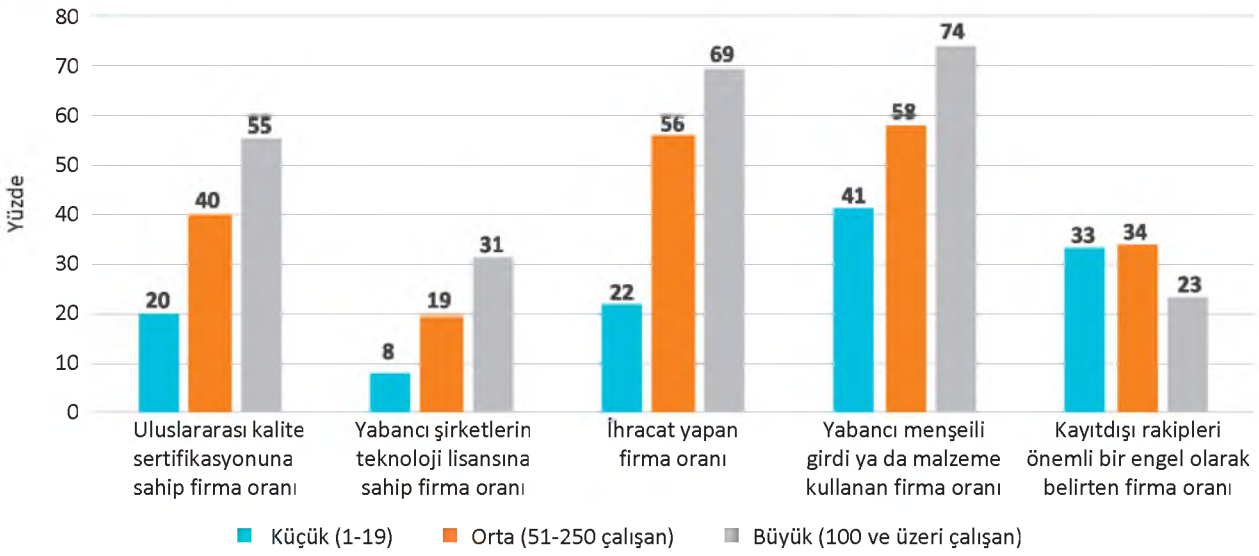
18 Obstacles to Growth for Small and Medium Enterprises in Turkey, Policy Research Working Paper 5323 Murat Şeker, Paulo Guilherme Correa, May 2010, p. 10

19 Improving Conditions for SME Growth Finance and Innovation- Turkey, Report No. 54961-TR, World Bank Private and Financial Sector Development, Europe and Central Asia Region August 2011, p. 22

20 Enhancing the Competitiveness of SMEs in Turkey, KOSGEB Country Report, October 2012, p. 6

Yetersiz know-how ve düşük seviye teknoloji ile faaliyet göstermeleri KOBİ'lerin karşılaştıkları bir başka önemli sorunu teşkil etmektedir. KOBİ'ler genellikle ürün dizaynı ve sunumu bakımından modası geçmiş teknikleri kullanmakta ve etkin olmayan yöntemlerle üretim yapmaktadır. Aşağıdaki grafikten de görülebileceği üzere özellikle küçük işletmelerde sertifikasyon ve teknoloji lisansı ile çalışma oranı son derece düşüktür. Bu durumun bir sonucu olarak KOBİ'lerin ihracat seviyesi çok sınırlı kalmakta, ayrıca söz konusu işletmeler yurt içinde kayıtdışı ekonominin yarattığı rekabetten de zarar görmektedir.

Grafik 15 Türkiye'de İnovasyon, Global Entegrasyon ve Kayıtdışılık[21]

Hâlihazırda çoğunlukla ulusal veya yerel pazarlarda faaliyet gösteren KOBİ'lerin dış pazarlara açılmaları için teknoloji transferi, dizayn ve yönetim alanlarında yardıma gereksinimleri vardır. Teknik bilgi ve yeteneğin sınırlı olması nedeniyle KOBİ'ler etkin çalışarak maliyet avantajı yakalamakta sıkıntı yaşamaktadır. Bu probleme paralel olarak KOBİ'ler inovasyon alanında da yetersiz kalmaktadır. Genellikle finansal anlamda yeterli kaynaklara sahip olmayan KOBİ'ler için araştırma geliştirme faaliyetlerine yatırım yaparak yeni fikirleri hayata geçirme imkânı büyük firmalara göre sınırlı olmaktadır. Bu sebeple KOBİ'ler genellikle düşük teknoloji seviyesindeki pazarlarda faaliyet göstermekte ve teknoloji yoğun sektörlere geçiş yapamamaktadır. Ayrıca KOBİ'lerin yüksek maliyeti nedeniyle bilişim ve iletişim teknolojilerinden tam olarak yararlanamamaları da söz konusu işletmelerin etkin çalışmalarının önünde bir engel teşkil etmektedir.

KOBİ'lerin karşılaştığı bir başka önemli sorun, çalışanlara ilişkin olarak yapılan vergi ve sosyal güvenlik ödemelerinin önemli bir maliyet kalemi teşkil etmesidir. Ayrıca KOBİ'lerin çalışanlarına ödedikleri ücretlerin büyük şirketlere kıyasla düşük kalması, büyük şirketler ile KOBİ çalışanları arasındaki verimlilik farkını açıklayan unsurlardandır. Bu çerçevede, KOBİ'ler bakımından yetkin eleman istihdam etmek oldukça maliyetlidir[22].

---

21 Improving Conditions for SME Growth Finance and Innovation- Turkey, Report No. 54961-TR, World Bank Private and Financial Sector Development, Europe and Central Asia Region August 2011, p. 16

22 A.g.k., p.16

Kamu düzenlemelerine uyum da hem düzenlemelerin karışık olması hem de başvuru ve uyum maliyeti yaratması nedeniyle KOBİ'lerin önüne çıkan bir başka problemdir. Dünya Bankası raporlarına göre Türkiye hâlâ yeni iş kurma maliyeti ve süresi sıralamasında dünyada gerilerde yer almaktadır.

3.2. KOBİ'lerin Maruz Kaldığı Rekabet İhlalleri

Yukarıda yer verilen KOBİ'lerin rekabet gücünü etkileyen unsurların yanı sıra, 1997 yılında faaliyete geçmesinden bu yana Rekabet Kurumu uygulamasına bakıldığında, KOBİ'lerin çeşitli rekabet ihlallerine de maruz kaldıkları görülmektedir. Aşağıda KOBİ'lerin karşılaştıkları rekabet ihlallerine Rekabet Kurulu kararları ışığında yer verilecektir. Bu çerçevede en çok karşılaşılan ihlal türleri başlıklar halinde tasnif edilerek ele alınmıştır.

3.2.1. Fiyat Anlaşmaları

Teşebbüsler arasında rekabeti kısıtlama amacı veya etkisi olan açık veya zımni mutabakat olarak tanımlanan anlaşmalar fiyatlar, üretim miktarı, pazar ve müşteri gibi konuları kapsayabilir[23]. Rekabet hukukunda topluma verdiği zarar yönüyle en ağır ihlallerden biri olarak değerlendirilen ve bir yatay anlaşma türü olan kartel, müşteriye yüksek fiyatlı ve/veya düşük kaliteli ürünlerin sunulması sonucunu doğurabilmektedir. KOBİ'lerin alım yaptıkları teşebbüslerin kartel oluşturması, KOBİ'ler açısından girdi fiyatlarının, dolayısıyla maliyetlerin yükselmesi anlamına gelmektedir. Aşağıda KOBİ maliyetlerini arttıran bu türden anlaşmaların bir örneğine yer verilmektedir.

Fiyat Anlaşmalarına Örnek: Yonga Levha Kararı

(19.12.2005 tarih ve 05-85/1181-335 sayılı karar)

Türkiye Ağaç İşleri Esnaf ve Sanatkarları Federasyonu'nun şikayeti üzerine yürütülen soruşturmada, yonga levha ve/veya lif levha piyasasında faaliyet gösteren teşebbüslerin faaliyetleri incelenmiştir. Soruşturma sonucunda, ilgili teşebbüslerin sektör sorunlarını görüşmek üzere organize ettikleri aylık toplantılarda ve/veya bu toplantıların dışında zaman zaman bir araya gelmek ve bu bir araya gelişlerde yonga levha ve diğer ürünlerin satış ve vade koşullarını belirlemek suretiyle Rekabet Kanunu'nun 4. maddesini ihlal ettiklerine karar verilmiş ve para cezasına hükmedilmiştir.

Bazı durumlarda ise teşebbüsler açık bir şekilde anlaşma yapmadan **uyumlu eylem** yoluyla davranışlarını koordine edebilirler. Teşebbüsler arasında bir anlaşmanın varlığı tespit edilemese dahi, teşebbüsler arasında kendi bağımsız davranışları yerine geçen bir koordinasyon veya pratik bir işbirliği sağlayan doğrudan veya dolaylı ilişkiler de eğer rekabeti sınırlayıcı bir anlaşma ile aynı sonucu doğuruyorsa, Rekabet Kanunu çerçevesinde yasaklanmaktadır. Bu nedenle, uyumlu eylem yoluyla yapılan fiyat artışları da aşağıdaki örnekten görüleceği üzere Rekabet Kurulu'nun yaptırımlarına tabidir.

[23] Rekabet Terimleri Sözlüğü, s. 17

Uyumlu Eyleme Örnek: Maya Kararı

(12.11.2008 tarih ve 08-63/1050-409 sayılı karar)

Ekmek Sanayi İşverenler Sendikası ve bazı ekmek üreticileri tarafından yapılan başvurularda, maya üreticilerinin ekmeğin önemli hammaddelerinden birisi olan yaş mayaya, %100'ün üzerinde zam yaptığı ve zamlı fiyatları anlaşmalı bir şekilde tekel halinde uyguladıkları, maya üreticisi şirketlerin sattıkları mayayı tek fiyat üzerinden bayiler vasıtasıyla satmalarının Rekabet Kanunu'na aykırı olduğu ifade edilmiştir.

Yürütülen soruşturma sonucunda, anılan teşebbüslerin yüksek oranlı ve birbiriyle uyumlu fiyat artışları yapmalarının ve söz konusu fiyat artış trendini sürdürmelerinin, ekonomik ve rasyonel gerekçelere dayanmaması nedeniyle, Rekabet Kanunu'nun 4. maddesinde tanımlanan uyumlu eylem kapsamında bir ihlal olduğuna hükmedilmiştir. Bu çerçevede, söz konusu eylemleri gerçekleştiren maya üreticisi teşebbüslere idari para cezası verilmiştir.

3.2.2. Pazar Paylaşımına İlişkin Anlaşmalar

KOBİ'ler pazar paylaşımına ilişkin anlaşmalardan da etkilenebilmektedir. Bu türden anlaşmalar müşterilerin ya da coğrafi pazarların paylaşımı şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Özellikle ürünün uzak mesafelere taşınmasının zor olduğu ya da alıcıların maliyetler nedeniyle yakındaki sağlayıcılardan alım yapmak istedikleri pazarlarda teşebbüsler bölge paylaşmak suretiyle rekabeti kısıtlayabilmektedir. Özellikle çimento ve hazır beton pazarında gerçekleştirilen soruşturmalarda üreticilerin, bayilerinin ya da inşaat firmalarının alımlarını anlaşma yoluyla belirli bölgelere yönlendirmeye çalıştıkları ve dolayısıyla fiyatları yükselttikleri görülmektedir. Konuya ilişkin örnek vakalara aşağıda yer verilmektedir.

Pazar Paylaşımına İlişkin Örnekler: Çimento ve Hazır Beton Kararları

(26.7.2007 tarih ve 07-62/740-268 sayılı karar; 2.12.2004 tarih ve 04-77/1109-278 sayılı karar)

İzmir Ticaret Odası tarafından yapılan başvuruda, İzmir'deki çimento firmalarınca aynı fiyatların uygulandığı ve rekabet ortamının zedelendiği ifade edilmiştir. Soruşturma sürecinde şikayet edilen firmaların fiyat ve satış politikaları incelenmiş ve bölgesel düzeyde satış tonajlarını birlikte tespit ettikleri, fabrikalar arasında satış bölgesi sınırlarını belirledikleri, çimento bayilerinin rakip firmalardan ürün almalarını zorlaştırdıkları tespit edilmiştir. Bu çerçevede anılan firmalar hakkında Kanun'un 4. maddesini ihlal ettikleri gerekçesiyle idari para cezasına hükmedilmiştir.

Ege Bölgesi Sanayi Odası ile bir grup şirket ve gerçek kişi tarafından yapılan başvurularda ise, Ege Bölgesi'nde faaliyet gösteren hazır beton üreticilerinin anlaşarak müteahhitleri veya bölgeleri paylaştıkları, üretim miktarını ve diğer pazarlama koşullarını tespit ettikleri, bu doğrultuda, bir şirketle çalışan teşebbüse, diğer çimento şirketlerinin fahiş fiyat vererek işi almadığı, belirli dönemlerde ortaklaşa fahiş fiyat artışları yaptıkları, bu nedenlerle Ege Bölgesi'ndeki hazır beton fiyatlarının diğer bölgelere göre oldukça yüksek olduğu ileri sürülmüştür.

Yapılan soruşturma sonucunda, Ege Bölgesi hazır beton üreticilerinin pazar paylaşımı (müşteri paylaşımı ve tonaj tespiti) ve fiyat tespiti anlaşması yaptıkları ayrıca, farklı dönemlerde rakiplerle uyumlu eylem halinde tonaj tespitinde ve eş zamanlı fiyat artırımında bulundukları, Valilik ve Belediye tarafından açılan inşaat ihalelerinde, kazanan müteahhitlerin söz konusu işlerinin ve bölgedeki diğer bazı büyük inşaat işlerinin paylaşımı anlaşması yaptıkları tespit edilmiştir. Anılan eylemler ile Rekabet Kanunu'nun 4. maddesini ihlal eden teşebbüslere idari para cezası verilmiştir.

3.2.3. Dışlayıcı Davranışlar

Genel olarak pazar gücüne sahip bir teşebbüs tarafından tek taraflı olarak ya da teşebbüslerin bir araya gelerek pazardaki rakiplerinin pazara girişlerinin engellenmesi olarak tanımlanan **dışlayıcı davranışlar** KOBİ'lerin en çok karşılaştığı ihlallerin başında gelmektedir. Piyasaya girişleri ya da rakiplerin pazarda güçlenmesini engellemek isteyen şirketler yıkıcı fiyatlama, anlaşma yapmayı reddetme, uzun dönemli rekabet yasağı içeren sözleşmeler, ayrımcılık içeren uygulamalar yoluyla KOBİ'lerin faaliyetlerini zorlaştırabilmektedir. Aşağıda, bu tür işletmelerin faaliyetlerinin zorlaştırılmasına yönelik örnek bir olaya yer verilmiştir.

Dışlayıcı Davranışa Örnek: Atık Akü Kararı

(20.5.2008 tarih ve 08-34/456-161 sayılı karar)

Kuruma yapılan başvuruda Akümülatör ve Geri Kazanım Sanayicileri Derneği ve yetkilendirdiği Aküçev Atık Akü Toplama ve Taşıma San. ve Tic. A.Ş. (Aküçev)'nin asıl işi atık akü toplama olan şirketlerin faaliyetlerini önlediği ve atık aküleri kendi bayileri vasıtasıyla toplayıp, dernek üyesi akü üreticilerinin geri dönüşüm tesislerine hammadde sağladığı, ayrıca atık akü fiyatlarını tüketiciden toplayıcıya, depolama tesisine ve geri dönüşüme kadar belirledikleri ve geri dönüşüm tesislerinin büyük kısmının kendi üyesi olması nedeniyle bu tesislerin Aküçev dışındaki kaynaklardan atık akü alımını engelledikleri iddia edilmiştir.

Yapılan soruşturma sonucunda dernek üyesi şirketlerin kurdukları şirket vasıtasıyla atık akü fiyatlarını atıkların el değiştirdiği her aşamada belirledikleri, bölge bayileri ile imzaladıkları sözleşmeler ve bayilerden alınan taahhütnameler yoluyla atık akülerin Aküçev dışında hiçbir kuruluşa satılmamasını sağlayarak pazar paylaşımı yaptıkları ve Aküçev dışındaki kaynaklardan akü toplayan geri kazanım firmalarına Aküçev kanalıyla atık akü verilmemesini karara bağlayarak rakip teşebbüslerin faaliyetlerini zorlaştırdıkları, bu nedenle Rekabet Kanunu'nun 4. maddesini ihlal ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

İhlali gerçekleştiren teşebbüslere ihlale iştirakleri ile orantılı olarak idari para cezası uygulanmıştır.

Dışlayıcı davranışlar daha evvel de ifade edildiği üzere çeşitli şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Bunlardan biri **yıkıcı fiyat** uygulamalarıdır. Yıkıcı fiyat, hâkim durumdaki bir teşebbüsün mevcut veya potansiyel rakiplerini pazar dışına çıkarabilmek için maliyetinin altında fiyatlarla satış yaparak kısa dönemde zarar etmeyi göze aldığı fiyatlama stratejisidir[24]. Her ne kadar müşteriler için fiyatların ilk anda düşmesi olumlu görünse de, yıkıcı fiyatlama yapan teşebbüs rakiplerini baskılayarak piyasada gücünü arttıracağı için uzun dönemde pazarda fiyatlar yükselmekte, üretim azalmakta ve kalite düşmektedir. KOBİ'ler açısından yıkıcı fiyat uygulamaları olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Yeterli finansal kaynakları ve pazar güçleri bulunmayan, ölçek ekonomisinin önem kazandığı pazarlarda ise zaten faaliyet ölçekleri nedeniyle dezavantajlı durumda bulunan KOBİ'ler, yıkıcı fiyat uygulaması ile karşılaştıklarında pazarda varlıklarını koruyamamakta ya da zararına çalışmak durumunda kalmaktadır. Ayrıca yıkıcı fiyat ihtimalinin bulunması, KOBİ'leri belirli pazarlara girmekten alıkoyarak potansiyel rekabeti de engelleyebilmektedir. Aşağıda, Rekabet Kurulu kararına da yansıyan bir yıkıcı fiyat uygulamasına yer verilmiştir.

[24] A.g.k., s. 106

Yıkıcı Fiyat Uygulamasına Örnek: U.N. RO-RO Kararı

(1.10.2012 tarih ve 12-47/1413-474 sayılı karar)

U.N. RO-RO İşletmeleri A.Ş.'nin Fransa ve İtalya varışlı Akdeniz Ro-Ro pazarlarında UND Deniz Taşımacılığı A.Ş.'ye karşı dışlayıcı nitelikte eylemlerde bulunmak suretiyle Kanun'un 4. ve 6. maddelerini ihlal edip etmediğinin tespiti amacıyla soruşturma açılmıştır. Soruşturma sürecinde şikâyet edilen şirketin fiyat politikaları incelenmiş ve maliyetin altında satış yapmak suretiyle rakiplerini pazar dışına atmak amacında olup olmadığı araştırılmıştır.

Soruşturma sonucunda, U.N. RO-RO İşletmeleri A.Ş.'nin Pendik-Marsilya Ro-Ro hattında yıkıcı fiyat uygulamak suretiyle rakibinin dışlanmasına yol açtığı ve fiyatlama dışındaki bazı eylemleri ile rakibinin faaliyetlerini zorlaştırdığı tespiti yapılmıştır. Anılan teşebbüs hakkında Kanun'un 6. maddesi kapsamında hâkim durumunu kötüye kullanılması nedeniyle idari para cezasına hükmedilmiştir.

Anlaşma yapmayı reddetme, KOBİ'lerin dışlayıcı davranışlar başlığı altında maruz kalabildiği bir başka ihlal türü niteliğindedir. Teşebbüsler anlaşma serbestisi çerçevesinde kimler ile ticari ilişki içerisinde olacaklarını belirleme özgürlüğüne sahip olsalar da bazı durumlarda rekabet hukuku kapsamında pazar gücüne sahip teşebbüslere rakiplerle anlaşma yapma yükümlülüğü getirilebilmektedir. Bu durum zorunlu unsur olarak nitelendirilen ve pazarda faaliyet göstermek için gerekli olan bir varlık/tesis/altyapının varlığı halinde söz konusu olabilir. Teşebbüs doğrudan ya da dolaylı olarak rakiplerinin zorunlu unsura erişimini engeller ya da kısıtlarsa bu durum anlaşma yapmayı reddetme olarak tanımlanmaktadır[25]. Bu çerçevede, pazarda faaliyette bulunmak için zorunlu unsura ihtiyaç duyan KOBİ'lerin bu unsura erişiminin engellenmesi KOBİ faaliyetlerinin zorlaştırılması, hatta KOBİ'lerin pazar dışına çıkması sonucunu doğurabilmektedir. Bu nedenle Rekabet Kurumu yaptığı incelemelerin yanı sıra, zaman zaman kamu idarelerine verdiği görüşlerle de zorunlu unsura erişim ile ilgili sorunlara dikkat çekmektedir. Aşağıda Rekabet Kurulu'nun kararı uyarınca bu yönde verilen bir görüş yer almaktadır.

[25] A.g.k., s. 17

Zorunlu Unsura Erişime Örnek: Asansör Bakım ve İşletme Yönetmeliği'ne Görüş

(8.7.2005 tarih ve 05-44/618-155 sayılı karar)

Asansör servis hizmeti veren bir işletme tarafından yapılan başvuruda, Kone Asansör Sanayi ve Ticaret A.Ş. tarafından kendi markasını taşıyan asansörlerdeki elektronik kartlara şifre girilmesi suretiyle diğer asansör tamir işletmelerinin faaliyetlerinin engellendiği iddia edilmiştir.

Yapılan önaraştırma sonucunda, şikâyet edilen asansör şirketinin, bağımsız şirketlerin asansöre servis hizmeti verebilmesini sağlayan ve zorunlu unsur olarak değerlendirilebilecek bilgi ve ekipmanlara ulaşımını engellemediğine; ancak 15.2.2003 tarih ve 25021 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan ve 15.8.2004 tarihinde yürürlüğe giren "Asansör Bakım ve İşletme Yönetmeliği"nin 23. maddesinin, yedek parçaların yanı sıra bakım hizmeti verilebilmesini teminen diğer araç ve bilgilerin de bağımsız tamircilere sağlanmasını mümkün kılacak şekilde tadil edilmesi konusunda Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'na (eski adıyla Sanayi ve Ticaret Bakanlığı) görüş bildirilmesine hükmedilmiştir. Bu görüşün bir sonucu olarak, 2008 yılında anılan yönetmelikte yapılan değişiklikle bağımsız tamircilerin bilgi ve ekipmana erişimi mümkün kılınmıştır.

KOBİ'lerin maruz kaldığı ihlallerden bir bölümü **rekabet yasaklarından** kaynaklanmaktadır. Alıcının anlaşma konusu mal veya hizmetlerle rekabet eden mal veya hizmetleri üretmesini, satın almasını, satmasını ya da yeniden satmasını engelleyen doğrudan veya dolaylı her türlü yükümlülük rekabet yasağı olarak adlandırılmaktadır[26]. Özellikle hâkim durumda bulunan bir teşebbüsün müşterileri ile yaptığı münhasır sözleşmeler ve bu sözleşmelerdeki uzun dönemli rekabet yasakları, alıcıların rakip teşebbüslerle çalışmasını engelleyerek rakiplerin pazardaki faaliyetlerini zorlaştırabilmekte ya da pazarı rakiplere tamamıyla kapatabilmektedir. Aşağıda yer verilen Rekabet Kurulu kararı, bahsi geçen rekabet yasaklarına bir örnek teşkil etmektedir.

[26] A.g.k., s. 81

Rekabet Yasaklarına Örnek: Likit Karbondioksit Kararı

(23.08.2002 tarih ve 02-49/634-257 sayılı karar)

Likit karbondioksit pazarında faaliyet gösteren Karbogaz Karbondioksit ve Kurubuz San. A.Ş.'nin, müşterileriyle yaptığı uzun süreli münhasır sözleşmeler yoluyla rekabeti bozucu faaliyetlerde bulunduğu yönündeki şikâyet başvurusu üzerine, anılan şirketler hakkında soruşturma başlatılmıştır.

İlgili ürün pazarında hâkim durumda olan şirketin, özellikle 1997 yılından beri bilinçli olarak yapmış olduğu uzun süreli münhasır tedarik sözleşmeleri yoluyla ve diğer eylemleriyle pazara giriş engeli yaratarak ve bu yolla pazardaki rakiplerin faaliyetlerini zorlaştırarak Rekabet Kanunu'nun 6. maddesi anlamında hâkim durumunu kötüye kullandığına karar verilmiş ve şirket hakkında para cezasına hükmedilmiştir.

KOBİ'lerin karşılaştığı bir başka rekabet ihlali, hâkim durumdaki teşebbüslerin ayrımcılığa dayalı uygulamalarıdır. Eşit durumdaki alıcılara eşit hak, yükümlülük ve edimler için farklı şartlar ileri sürerek bir grup teşebbüsü rekabette dezavantajlı duruma getirmek **ayrımcılık** olarak tanımlanmaktadır[27]. Hâkim durumdaki teşebbüsün ayrımcılık uygulamaları KOBİ faaliyetlerini zorlaştırabilmektedir. Konuya ilişkin örnek bir vakaya aşağıda yer verilmiştir.

Ayrımcılığa Örnek: GSM Kararı

(29.12.2005 tarih ve 05-88/1221-353 sayılı karar)

Rakip bir GSM operatörü ile bir cep telefonu distribütörünün şikâyeti üzerine yürütülen soruşturmada, hâkim durumda bulunan Turkcell'in,

- Bayileri ve abone merkezleri ile münhasır çalışması suretiyle, abone merkezleri ve abone noktalarının aynı zamanda distribütörlerin bayileri olmaları ve bu distribütörlerin tamamına yakınının münhasır ve bağımlı kılınmış distribütörler olmalarının birlikte sonucu olarak rakip operatörün piyasadaki faaliyetlerini zorlaştırdığına,
- Ayrıca GSM hizmetleri pazarındaki hâkim durumuna dayalı olarak, cep telefonu pazarında faaliyet gösteren distribütörler arasında gerçekleştirdiği ayrımcı uygulamalar sonucunda kendisi ile münhasır ve bağımlı çalışan distribütörler karşısında, bu tür ilişkiye girmeyen distribütörlerin rekabette dezavantajlı konuma gelmelerine neden olarak, Kanun'un 6. maddesinin (b) bendi kapsamında ayrımcılıkta bulunduğuna

karar verilerek söz konusu şirket hakkında idari para cezasına hükmedilmiştir.

[27] A.g.k., s. 20

3.2.4. Bayilik-Tedarik Sistemi İçerisinde Gerçekleşebilecek İhlaller

KOBİ'ler bayi olarak hizmet verdikleri teşebbüslerin (tedarikçilerin) bazı uygulamalarından olumsuz etkilenebilmektedir. Bu uygulamaların başında, pasif satışların yasaklanması ve yeniden satış fiyatının tespiti gelmektedir.

Başka bir alıcının bölgesindeki veya müşteri grubundaki müşterilerden gelen ve alıcının aktif çabaları neticesi olmayan talepleri karşılamak, malın teslimatı müşterinin adresine götürülerek yapılsa dahi, **pasif satış** anlamına gelmektedir[28]. Bazı durumlarda teşebbüsler bayilerinin pasif satışlarını yasaklayarak her bir bayinin kendi bölgesinde tek satıcı konumuna gelmesini sağlamaya çalışabilmektedir. Bu durum, aşağıdaki örnekten de görüleceği üzere, rekabet sorunlarına yol açabilmektedir.

Pasif Satış Yasağına Örnek: Alarko-Carrier Kararı

(21.2.2007 tarih ve 07-15/142-45 sayılı karar)

Alarko-Carrier markalı ısıtma-soğutma sistemlerinin tamir ve bakım hizmetinin alımı amacıyla açılan ihalede rekabetin engellendiği iddiası üzerine açılan soruşturmada anılan şirketin, yetkili servisleri ile yaptığı sözleşmeler ve ihalelere ilişkin eylemler incelenmiştir.

Soruşturma sonucunda, anılan şirketin, yetkili servislerinin periyodik bakım anlaşmalarına Alarko-Carrier'dan bağımsız olarak doğrudan katılmalarını yasakladığı, bu çerçevede yetkili servislerinin hem aktif hem de pasif satışlarını engellediği anlaşılmıştır. Söz konusu yasaklamaların, Alarko-Carrier tarafından bakım anlaşmalarının yetkili servisler arasında dağıtımına veya anlaşmaların doğrudan Alarko-Carrier tarafından üstlenilerek, sonrasında işlerin servislere belirli ücretlerle yaptırılması sonucuna yol açtığı tespit edilmiştir. Bu sistemin, Alarko-Carrier'ın, yetkili servisleri üzerindeki gücünü artırıcı ve onları kendine bağlı kılıcı bir nitelik taşıdığı değerlendirilmiştir. Anılan eylemleri nedeniyle, Alarko-Carrier'a idari para cezası verilmiştir.

Bayilik ilişkisi içinde KOBİ'lerin en çok karşılaştıkları sorunlarından birisi **yeniden satış fiyatının tespiti** hususunda ortaya çıkmaktadır. Burada rekabeti sınırlayıcı husus, sağlayıcının, yapmış olduğu dikey anlaşma ile alıcının kendi satış fiyatını özgürce belirlemesini engelleyerek yeniden satış fiyatını tespit etmesidir[29]. Sağlayıcı, alıcı ile yaptığı anlaşmaya doğrudan hükümler koyarak yeniden satış fiyatını belirleyebileceği gibi, alıcının kâr marjını sabitlemek, tavsiye edilen fiyata uyulması amacıyla teşvikler vermek, en üst indirim oranı belirlemek gibi dolaylı yöntemlerle de alıcının satış fiyatını belirlemesini engelleyebilir. Örneğin, KOBİ durumundaki alıcı, sağlayıcıdan 10 liraya aldığı ürünü faaliyette bulunduğu pazardaki rekabeti göz önünde bulundurarak 12 liraya satmayı planlamaktadır. Ancak sağlayıcısı, kendi bayileri arasındaki yoğun rekabet sonucunda fiyatların düşmesini engellemek amacıyla bayilere ürünü en az 13 liraya satma şartı getirebilmektedir. Bu durum ucuza satış yaparak sürümden kazanmayı hedefleyen ya da iç etkinlik sonucunda maliyetlerini düşürmüş ve rekabette avantaj kazanmak isteyen bayi konumundaki KOBİ'ler açısından sıkıntı yaratabilmektedir. Yeniden satış fiyatının tespitine ilişkin çok sayıda Rekabet Kurulu kararı mevcut olup, aşağıda KOBİ'leri doğrudan ilgilendiren örnek bir vakaya yer verilmiştir.

---

[28] A.g.k., s. 75

[29] A.g.k., s. 104

Yeniden Satış Fiyatının Tespitine Örnek: Anadolu Elektronik Kararı

(23.6.2011 tarih ve 11-39/838-262 sayılı karar)

Anadolu Elektronik Aletler Paz. ve Tic. A.Ş. ile Samsung Electronics İstanbul Paz. ve Tic. Ltd. Şti.'nin, alıcılarının yeniden satış fiyatını belirlemek suretiyle, Rekabet Kanunu'nun 4. maddesini ihlal ettiği iddiası üzerine açılan soruşturmada, anılan teşebbüslerin panel televizyon pazarında alıcıları ile ilişkileri incelenmiştir.

Soruşturma sonucunda Anadolu Elektronik Aletler Paz. ve Tic. A.Ş.'nin Samsung markalı Panel TV sağladığı nihai satış noktalarının yeniden satış fiyatlarını belirleyerek Rekabet Kanunu'nun 4. maddesi kapsamında rekabeti ihlali gerçekleştirdiği tespit edilerek anılan şirkete idari para cezası uygulanmasına karar verilmiştir.

4. REKABET İHLALLERİNE MARUZ KALABİLECEK KOBİ'LERİN REKABET HUKUKU VE UYGULAMALARI KAPSAMINDA DİKKATE ALMASI GEREKEN HUSUSLAR

KOBİ'ler, faaliyette bulundukları pazarda rekabetin sınırlanmasından çeşitli şekillerde etkilenebilmekte; bu nedenle piyasaya girmekte ya da faaliyetlerini sürdürmekte zorlanabilmektedir. Büyük teşebbüslere kıyasla kaynakları ve bilgiye erişimi kısıtlı olan KOBİ'ler açısından rekabet hukuku farkındalığının arttırılması, piyasada rahatça var olabilmeleri ve gelişimleri açısından son derece önemlidir. Daha önce de ifade edildiği üzere, her ne kadar Rekabet Kanunu'nun amacı teşebbüsleri değil rekabeti korumak olsa da rekabetin korunmasından tüketicilerden sonra en olumlu şekilde etkilenecek kesim KOBİ'lerdir. Dolayısıyla, KOBİ'lerin maruz kaldıkları ihlallerin farkına varıp, Kurumu durumdan doğru şekilde haberdar etmeleri hem kendi faaliyetlerinin hem de pazarda rekabetin güvence altına alınması açısından önemlidir.

Bu bölümde öncelikle KOBİ yönetimlerinin rekabet hukuku ve uygulamaları konusunda farkındalıklarını arttırmaya yönelik olarak, Rekabet Kurumu'nun uygulama ve faaliyetlerini ne şekilde takip edebilecekleriine ilişkin genel bir bilgiye yer verilmiştir. KOBİ yönetimlerinin, rekabet mevzuatı kapsamına giren ya da Rekabet Kurulu kararlarına konu olan uygulamalar hakkında bilgi sahibi olması, karşılaştıkları vakalarda bir rekabet ihlalinin olup olmadığına ilişkin değerlendirme yapabilmelerine olanak sağlayacaktır. Bu çerçevede, KOBİ'lerin rekabet ihlallerine maruz kalmaları halinde Rekabet Kurumu'na nasıl başvuracaklarına ilişkin bilgilere ayrı bir başlık halinde yer verilmektedir. Kurum'a bugüne kadar yapılan başvurularda, Rekabet Kanunu kapsamına girmeyen ve genellikle "haksız rekabet" uygulamalarına işaret eden şikâyetlerin önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Rekabet Kanunu kapsamında olmayan ve başka idari mercilerce değerlendirilebilecek şikâyet konuları da ayrı bir başlıkta ele alınmaktadır.

Rekabet ihlallerini gerçekleştiren teşebbüsler ağır idari para cezaları ile cezalandırılabilmektedir. Bunun yanı sıra, rekabet ihlalinden zarar gören teşebbüslerin, ihlali gerçekleştiren teşebbüslerden Rekabet Kanunu kapsamında bireysel olarak tazminat talep etme hakları bulunmaktadır. Bir başka deyişle,

rekabet ihlaline maruz kalan KOBİ'lerin zararlarını telafi etme imkânları mevcuttur. Bu nedenle bölümün sonunda Kanun kapsamında öngörülen idari para cezalarına ve tazminat haklarına ilişkin bilgilere de yer verilmektedir.

4.1. Rekabet Kurumu'nun Uygulama ve Faaliyetlerinin Takibi: www.rekabet.gov.tr

KOBİ yöneticilerinin Rekabet Kanunu ve Rekabet Kurumu'nun uygulamaları hakkında genel bilgiye sahip olması, hem kendi faaliyetlerinin yasaya uygun yürütülmesi hem de maruz kalınan ihlalin tespiti açısından gereklidir. Rekabet Kurulu'nun karar ve uygulamalarına, Kurumun internet sitesinde güncel olarak yer verilmektedir. Söz konusu siteden Kurumun yapmış olduğu her türlü yayınına ulaşılması da mümkündür. Bu yayınlar arasında **"KOBİ'ler için Rekabet Hukuku"** başlıklı el kitapçığı ile **"Rekabet Hukuku Uyum Programı"** rehberi özellikle rekabet mevzuatı ve uygulamaları hakkında bilgi edinmek isteyen KOBİ'lerin doğrudan yararlanabileceği yayınlar olarak dikkat çekmektedir.

Ayrıca her yıl hazırlanan Rekabet Mektupları ve Rekabet Raporları kamuoyunun yanı sıra, KOBİ'lerin rekabet hukuku konusundaki farkındalığını arttırmayı hedeflemektedir. Her yıl rekabet hukuku ve uygulamaları kapsamında ayrı bir konuyu esas alan ve başta kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, sanayi ve ticaret odaları ile sektör temsilcileri olmak üzere ilgili kamuoyuna gönderilen mektup ve raporlara Kurum internet sitesinden de ulaşılabilmektedir.

Yapılan protokoller çerçevesinde sanayi ve ticaret odaları ile işbirliği içerisinde birçok ilde rekabet hukuku ve Rekabet Kurumu hakkında bilgi sağlayan eğitimler düzenlenmektedir. KOBİ yönetimlerinin bu eğitimlere doğrudan katılımları ve çalışanlarını katılım yönünde teşvikleri rekabet hukuku ve Kurumun uygulamaları konusunda farkındalığın artmasında önemli bir rol oynamaktadır. KOBİ yönetimlerinin bağlı bulundukları meslek örgütleri ya da sivil toplum kuruluşları aracılığıyla bu tür eğitimlerin düzenlenmesine yönelik talepleri Kurum tarafından büyük bir hassasiyetle değerlendirilmektedir.

4.2. Rekabet Kurumu'na Başvuru

Rekabet Kurumu, Rekabet Kanunu kapsamında olan şikâyet ve ihbarları dikkatle ele alarak Kanun'da belirtilen süreler içerisinde inceleme ve soruşturmalar yürütmektedir. Kuruma başvurular gerçek kişilerce yapılabileceği gibi, kurum, kuruluş, birlik, dernek ve benzeri tüzel kişilerce de yapılabilmektedir.

Yapılan başvurunun kısa sürede incelemeye alınabilmesi için, şikâyet konusuna ilişkin olabildiğince ayrıntılı bilginin ve varsa belgelerin Kurum'a sunulması ve 2012/2 sayılı Rekabet İhlallerine İlişkin Başvuru Usulüne Dair Tebliğ'de yer alan şekil şartlarının dikkate alınması faydalı olacaktır. Anılan Tebliğ'de daha kapsamlı olarak yer verilmekle birlikte, genel olarak Kurum'a yapılacak başvurularda aşağıdaki hususlara dikkat edilmesinde yarar bulunmaktadır.

Kuruma Yapılacak Başvurularda Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

- Kuruma başvuruların yazılı olarak posta ile veya şahsen yapılması gerekmektedir. Elektronik posta, faks, telefon gibi yollarla veya sözlü olarak yapılan başvurular ihbar olarak değerlendirilmektedir. Kurum tarafından ciddi olduğu değerlendirilen bu tür başvurular hakkında resen işlem başlatılabilir. Bu durumda başvuru sahiplerine veya temsilcilerine herhangi bir bildirim yapılmamaktadır.
- Başvuru hakkında işlem yapılabilmesi için yazılı olarak yapılan başvurunun inceleme talebiyle birlikte aşağıda yer alan hususları ihtiva etmesi gerekmektedir:
  - Gerçek kişiler tarafından yapılan başvurularda başvuru sahibinin adı ve soyadı, vatandaşlık numarası, adresi ile imzası,
  - Tüzel kişiler tarafından yapılan başvurularda, tüzel kişinin ticaret unvanı/işletme adı, adresi, imza sirküleri ile bu sirkülere göre tüzel kişiliği temsil ve ilzama yetkili olanların imzası,
  - Bir temsilci vasıtası ile yapılacak başvurularda, temsilcinin yetkili olduğunu gösterir belgenin aslı veya usulüne uygun bir şekilde aslına uygunluğu onanmış örneği, temsilcinin ve temsil olunan gerçek veya tüzel kişinin adresi ile temsilcinin imzası.
- Yukarıda yer alan koşulları taşıyan başvuruların safahatı hakkında en geç otuz gün içinde başvuru sahibine veya temsilcisine bilgi verilir. Bu aşamada işlemin sonucu hakkında bilgi verilmemişse alınan sonuç ayrıca bildirilir.
- Kurum, yukarıdaki koşulları taşımamakla birlikte, ciddi olduğunu değerlendirdiği başvurular hakkında resen işlem başlatabilir. Bu durumda başvuru sahiplerine veya temsilcilerine herhangi bir bildirim yapılmaz.
- Yukarıda yer alan şekil şartlarını taşımakla birlikte, sadece ihlalin varlığına işaret eden soyut beyanlardan ibaret olan, somut bilgi ve/veya belgelere dayanmayan ve iddiaların ciddi ve yeterli olarak ortaya konulmadığı değerlendirilen başvurular hakkında işlem yapılmaması esastır.
- Başvurularda, başvuranın kimliğinin gizli tutulması talep edilebilir. Bu durumda ilgilinin kimlik bilgilerine ve kimliğinin bilinmesine yol açabilecek her türlü bilgiye, yapılacak yazışmalarda hiçbir şekilde yer verilmeyecektir.
- Kuruma başvuruları sırasında kasıtlı olarak yanlış ya da yanıltıcı bilgi verenler hakkında yasal işlem uygulanabilir.

4.3. Rekabet Kanunu Kapsamına Girmeyen Başvuru Konuları

Kuruma intikal eden başvurularda Rekabet Kanunu kapsamında olmayan hususların sıklıkla şikâyet konusu edildiği görülmektedir. Bunlardan ilki haksız rekabet fiilleridir. Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan "haksız rekabet" kavramı, teşebbüslerin iyi niyet kurallarına aykırı bir şekilde rekabet etmeleri halini ifade etmektedir. Bu çerçevede teşebbüslerin değişik yollarla kamuoyuna kendi faaliyetleri ya da rakiplerinin faaliyetleri hakkında aldatıcı bilgi sunmaları, rakiplerini iyi niyet kurallarına aykırı şekilde kötüleyerek onlarla rekabet etmeye çalışmaları, rakiplerinin marka ya da ürünlerini taklit etme, rakiplerin ad ya da unvanlarını kullanma gibi yollara başvurmaları, haksız rekabet fiilleri olarak değerlendirilmektedir. Haksız rekabetin yasaklanmasından beklenen asıl amaç, dürüstlük kurallarına aykırı bir şekilde haksız rekabete maruz kalan teşebbüslerin korunmasıdır ve başvuru mercii adli yargıdır. Ancak Grafik-5'te yer verilen anket sonuçlarının da ortaya koyduğu üzere KOBİ'lerin önemli bir kısmı yanlış bir şekilde Rekabet Kurumu'nun haksız rekabet fiillerini de incelediğini düşünmektedir. Katılımcıların, "yanıltıcı reklam" (%53,3), "marka ihlali" (%52,5), "ürün taklidi" (%47,9) cevaplarını yüksek oranlarda işaretledikleri ve rekabet düzenini etkilediğini düşündükleri her haksız fiili Rekabet Kanunu kapsamında gördükleri anlaşılmaktadır.

Benzer bir şekilde, teşebbüslerin tüketicinin sağlık ve güvenliğini tehdit eden, ekonomik çıkarlarını zedeleyen uygulamaları Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun kapsamında değerlendirilmektedir. Bu çerçevede ayıplı mal ya da hizmet satışı, sergilenen ürünün satışından kaçınılması, satış sözleşmesine müzakere edilmeden tüketici aleyhine şartlar konulması, satış sonrası hizmetlerde yetersizlik gibi uygulamalar hakkında anılan Kanun çerçevesinde adli yargıya başvurulabilmektedir. Söz konusu fiillerden zarar gören bireyler, aynı zamanda Gümrük ve Ticaret Bakanlığı - Tüketicinin Korunması ve Piyasa Gözetimi Genel Müdürlüğü'ne de başvurup şikâyetçi olabilmektedir.

Ayrıca kamu kurumlarının, açmış oldukları ihalelerde tek bir firmayı veya markayı işaret edecek nitelikte şartname düzenleyerek rekabeti kısıtlaması şeklindeki davranışlar esas itibariyle 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu çerçevesinde değerlendirilmektedir. İdarenin bu nitelikteki davranışlarına ilgili şartnamenin yayınlanmasından itibaren belirli süreler içinde itiraz etmek mümkündür. Şikâyetler Kamu İhale Kurumu'na yapılmaktadır.

Aşağıdaki tabloda KOBİ'lerin sıklıkla rekabet sorunu olarak gördükleri hususlara ve bu hususlara ilişkin hangi mercilere başvurabileceklerine ilişkin özet bir tabloya yer verilmektedir.

Tablo 2 Rekabet Sorunlarına ilişkin Sıklıkla Karşılaşılan Şikâyetler ve Başvuru Mercileri

"Rakip şirketler anlaştı fiyatları yükseltiyorlar."	Rekabet Kurumu
"Piyasadaki hâkim şirket faaliyetimi zorlaştırıyor."	Rekabet Kurumu
"Şirketler yanlış, yanıltıcı reklam yapıyor."	Gümrük ve Ticaret Bakanlığı - Reklam Kurulu veya Adli Mahkemeler
"Rakibim şirketimi ve ürünlerimi kötülüyor."	Ticaret Mahkemeleri
"Yurt dışından gelen ürünlerle damping yapılıyor."	Ekonomi Bakanlığı
"Katıldığım kamu ihalesinde usulsüzlük yapılıyor"	Kamu İhale Kurumu

4.4. Rekabet Kanunu Kapsamında İdari Para Cezaları ve Tazminat Hakları

Rekabet Kanunu'nun 4., 6. ve 7. maddelerinde yasaklanmış davranışların gerçekleştirilmesi halinde ihlali gerçekleştiren teşebbüsler açısından idari para cezası, ihlalden zarar görenler açısından ise tazminat hakları söz konusudur. Aşağıda bu hususlara ilişkin hukuki düzenlemelere iki alt başlık halinde yer verilmektedir.

4.4.1. Rekabet Kanunu'nda İdari Para Cezaları

Yapılan soruşturmalar neticesinde Kanun'un 4., 6. ve 7. maddelerinde yasaklanmış davranışlarda bulundukları tespit edilen teşebbüslere Rekabet Kurulu tarafından idari para cezası uygulanmaktadır. Kurul, şirketlerin gayri safi gelirlerinin %10'una kadar idari para cezası verme yetkisine sahiptir. Şirketlerin gayri safi gelirleri nispetinde verilmesi ve yüksek tutarlara ulaşabilmesi nedeniyle idari para cezaları, rekabet ihlali içinde bulunan KOBİ'ler bakımından çok büyük sıkıntılar doğurabilecektir. Bu nedenle, söz konusu işletme yöneticilerinin, her şeyden önce işletmelerinin yaşamsal çıkarlarını korumak için rekabet mevzuatına ve Rekabet Kurumu uygulamalarına uyum sağlama konusunda azami özen ve çabayı göstermesi gerekmektedir. Anket sonuçları KOBİ'lerin Rekabet Kanunu çerçevesinde ihlal durumunda uygulanabilecek yüksek cezalardan sınırlı ölçüde bilgi sahibi olduklarını göstermektedir. Katılımcıların

%44'ü Rekabet Kurulu'nun ihlal halinde teşebbüslere ağır para cezaları verebileceği konusunda bilgi sahibi olmadıklarını ifade etmiştir.

Ekonomiye yaptıkları ağır tahribat nedeniyle kartellerin rekabet hukukunda rekabeti sınırlayan diğer eylemlerden farklı olarak değerlendirilmesi ve en ağır şekilde cezalandırılması gerekmektedir. Kartellerle mücadelede kullanılan en yaygın yaptırım türü para cezalarıdır. Ancak uygulanan yaptırımlar sadece şirketlere verilen para cezaları ile sınırlı kalmamaktadır. İdari yaptırım, kartelde belirleyici etkisi saptanan yöneticilere para cezası verilmesi ve özel hukukta ortaya çıkan zararın üzerinde tazminata hükmedilmesi gibi başka yaptırımlarla da desteklenmektedir.

İdari para cezaları Rekabet Kanunu'nun 16. maddesinde düzenlenmiştir. Ayrıca Rekabet Kurulu tarafından çıkarılan ve 15.02.2009 tarihinde yürürlüğe giren "Rekabeti Sınırlayıcı Anlaşma, Uyumlu Eylem ve Kararlar ile Hâkim Durumun Kötüye Kullanılması Halinde Verilecek Para Cezalarına İlişkin Yönetmelik" ile para cezasının tespitinde dikkate alınan hususlar ayrıntılı olarak belirlenmiştir.

Rekabet Kanunu sadece rekabetin ihlal edilmesi halinde uygulanacak cezaları içermemektedir. Rekabet ihlallerinin ortaya çıkarılmasında en önemli araçlardan biri olan yerinde incelemelerin engellenmesi durumunda da idari para cezası yaptırımı öngörülmektedir. Yerinde incelemenin engellenmesi halinde, teşebbüsün bir önceki mali yıl sonunda oluşan yıllık gayri safi gelirlerinin binde beşi düzeyinde idari para cezası uygulanmaktadır. Bu durumda ihlale ilişkin bilgi ve belgenin elde edilmesinin devam eden süreçte zor olacağından hareketle, para cezası caydırıcı olacak ölçüde yüksek belirlenmiştir.

İzne tabi birleşme ve devralmaların izin alınmaksızın gerçekleştirilmesi, muafiyet/menfi tespit başvurularında yanlış veya yanıltıcı bilgi verilmesi ile Kanun'un 14 ve 15. maddeleri uyarınca talep edilen bilgilerin tam ve doğru bir şekilde verilmemesi durumlarında da Rekabet Kanunu uyarınca teşebbüslere bir önceki mali yıl sonunda oluşan yıllık gayri safi gelirlerinin binde biri oranında idari para cezası uygulanmaktadır.

Rekabet Kanunu'nun getirmiş olduğu bir başka ceza türü ise süreli para cezalarıdır. Süreli para cezaları Kanun'un 17. maddesinde sayılan hallerin gerçekleşmesi halinde, her gün için verilen cezalardır. Kanun'un ilk halinde maktu ceza şeklinde düzenlenen süreli para cezaları, 5728 sayılı Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda ve Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'da yapılan değişiklikle, caydırıcılığın ve teşebbüsün gücü ile orantılı ceza uygulamasının sağlanması amacıyla teşebbüs veya teşebbüs birliklerinin gayri safi gelirine oranlı hale getirilmiştir. Bu çerçevede, Kurul tarafından belirlenen yükümlülüklere uyulmaması, yerinde incelemenin engellenmesi ya da zorlaştırılması veya Rekabet Kanunu'nun 14. ve 15. maddeleri kapsamında istenen belgelerin süresi içinde verilmemesi hallerinde ilgili teşebbüslere her gün için bir önceki mali yıl sonunda oluşan gayrisafi gelirlerinin on binde beşi oranında idari para cezası uygulanır. Rekabet Kanunu'nda konuyla ilgili yer alan düzenlemelere aşağıda yer verilmiştir.

Rekabet Kanunu'nda İdari Para Cezaları (Madde 16)

Kurul, teşebbüs niteliğindeki gerçek ve tüzel kişiler ile teşebbüs birlikleri veya bu birliklerin üyelerine;

a) Muafiyet ve menfi tespit başvuruları ile birleşme ve devralmalar için izin başvurularında yanlış ya da yanıltıcı bilgi veya belge verilmesi,

b) İzne tabi birleşme ve devralmaların Kurul izni olmaksızın gerçekleştirilmesi,

c) Kanun'un 14 ve 15 inci maddelerinin uygulanmasında eksik, yanlış ya da yanıltıcı bilgi veya belge verilmesi ya da bilgi veya belgenin belirlenen süre içinde ya da hiç verilmemesi,

d) Yerinde incelemenin engellenmesi ya da zorlaştırılması,

hallerinden (a), (b) ve (c) bentlerinde belirtilenler için teşebbüsler ile teşebbüs birlikleri veya bu birliklerin üyelerinin karardan bir önceki mali yıl sonunda oluşan veya bunun hesaplanması mümkün olmazsa karar tarihine en yakın mali yıl sonunda oluşan ve Kurul tarafından saptanacak olan yıllık gayri safi gelirlerinin binde biri oranında, (d) bendinde belirtilenler için ise aynı şekilde saptanacak olan gayri safi gelirlerinin binde beşi oranında idarî para cezası verir. Ancak bu esasa göre belirlenecek ceza onbin Türk Lirasından az olamaz. Bu fıkranın (b) bendine göre idarî para cezası birleşme işlemlerinde tarafların herbirine, devralma işlemlerinde ise sadece devralana verilir.

Yerinde incelemenin mahkeme kararı ile gerçekleştirilmesi, yerinde incelemenin engellenmesi ve zorlaştırılmasına ilişkin olarak bu Kanunda öngörülen idarî para cezasının uygulanmasını engellemez.

Bu Kanun'un 4, 6 ve 7 nci maddelerinde yasaklanmış davranışlarda bulunanlara, ceza verilecek teşebbüs ile teşebbüs birlikleri veya bu birliklerin üyelerinin nihai karardan bir önceki mali yıl sonunda oluşan veya bunun hesaplanması mümkün olmazsa nihai karar tarihine en yakın mali yıl sonunda oluşan ve Kurul tarafından saptanacak olan yıllık gayri safi gelirlerinin yüzde onuna kadar idarî para cezası verilir.

Teşebbüs veya teşebbüs birliklerine üçüncü fıkrada belirtilen idarî para cezaları verilmesi halinde, ihlalde belirleyici etkisi saptanan teşebbüs veya teşebbüs birliği yöneticilerine ya da çalışanlarına teşebbüs veya teşebbüs birliğine verilen cezanın yüzde beşine kadar idarî para cezası verilir.

Rekabet Kurumu bugüne kadar çok sayıda başvuruyu değerlendirmiş, faaliyetlerine başladığı Kasım 1997 tarihinden 2013 yılı sonuna kadar toplam 210 soruşturmayı sonuçlandırmıştır. Bu soruşturmaların sonunda rekabet ihlali gerçekleştiren şirketlere toplam yaklaşık 2,17 milyar TL idari para cezası verilmiştir.

4.4.2. Tazminat Hakları

Rekabet Kanunu kapsamındaki rekabet ihlallerinin özel hukuk alanında da sonuçları söz konusudur. Bunların başında tazminat hakkı gelmektedir. Buna göre örneğin, hâkim durumdaki firmaların tek taraflı eylemlerinden ya da teşebbüslerin bir araya gelerek yaptıkları rekabeti kısıtlayıcı anlaşma ve eylemlerden zarar gören KOBİ'ler zararlarının tazminini talep etme hakkına sahiptir. Kanun'un "Rekabetin Sınırlanmasının Özel Hukuk Alanındaki Sonuçları" başlıklı beşinci kısmında geçersizlik, tazminat hakkı, zararın tazmini ve ispat yükü konuları düzenlenmektedir. Bu çerçevede, Kanun'a aykırı sözleşmeler geçersiz olmakta ve taraflara tazminat hakkı doğabilmektedir.

Bir rekabet ihlalinin mağduru olduğu kanaatinde olan KOBİ'ler Rekabet Kurumu'na şikâyette bulunmanın yanı sıra Rekabet Kanunu'nun 57. ve 58. maddeleri uyarınca ticaret mahkemelerinde dava açarak rekabeti ihlal eden şirketlerden tazminat talep edebilirler. Ankete katılan KOBİ'lerin yaklaşık yarısı rekabet hukuku çerçevesinde doğabilecek tazminat hakları konusunda bilgili olduklarını beyan etmişlerdir.

Rekabet Kanunu'nun 57. maddesinde Kanun kapsamında doğan tazminat yükümlülüğünün tarafları ve şartları ele alınmaktadır. 57. maddenin lafzından, Kanun'a aykırı anlaşma veya karardan zarar gören tarafların tazminat davası açabileceği anlaşılmaktadır. Kanun'un 58. maddesinde ise, zarar görenlerin ödedikleri bedelle, rekabet sınırlanmasaydı ödeyecekleri bedel arasındaki farkı zarar olarak talep edebilecekleri ifade edilmiştir. Rakiplerin tazminat hakkına ilişkin olan 58. maddenin devamında ise, zararın hesaplanmasında, zarar gören işletmelerin elde etmeyi umdukları bütün kârlarının geçmiş yılların bilançoları da dikkate alınarak hesaplanacağı ifade edilmiştir.

Rekabet Kanunu'nda, zararın hesaplanmasına ilişkin olarak yer verilen önemli bir düzenleme, 58. maddenin ikinci fıkrasında yer alan tazminat tutarına ilişkin hükümdür. Buna göre; zarar, tarafların "anlaşmaları" ya da "kararları" veya "ağır ihmallerinden" kaynaklanıyorsa, hâkim zarar görenlerin talebi üzerine uğranılan maddi zararın ya da zarara neden olanların elde ettiği veya elde etmesi muhtemel kârların üç katı oranında tazminata hükmedebilecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOBİ'LERİN TARAF OLDUKLARI REKABET İHLALLERİ VE İHLALLERDEN KAÇINMAK İÇİN DİKKAT ETMELERİ GEREKEN HUSUSLAR

1. REKABET İHLALLERİNİN TARAFI OLARAK KOBİ'LER

Önceki bölümlerde KOBİ'lerin maruz kalabildikleri çeşitli rekabet ihlalleri, geçmiş Rekabet Kurulu kararları ışığında açıklanmıştır. Ülkemiz rekabet hukuku uygulamasında KOBİ'lerin bilerek ya da bilmeyerek rekabet ihlalinin tarafı olabildiği vakalar da sıklıkla görülmektedir. Bu bölümde KOBİ'lerin rekabet ihlallerinin tarafı olabildiği durumlar yine Rekabet Kurulu kararları ışığında incelenmektedir.

Daha önce de değinildiği üzere, Rekabet Kanunu kapsamındaki rekabet ihlalleri esas olarak Kanun'un 4. ve 6. maddelerinde tarif edilmektedir. Kanun'un 4. maddesi teşebbüsler arası rekabeti engelleyici, bozucu ya da kısıtlayıcı anlaşma, uyumlu eylem ve teşebbüs birliği kararlarını ele almaktadır. Kanun'un 6. maddesi ise faaliyet gösterdiği pazarda rakiplerinden ve müşterilerinden bağımsız olarak karar alabilecek kadar büyük bir pazar gücüne sahip olan hâkim durumdaki firmaların rekabeti kısıtlayıcı davranışlarını konu edinmektedir. KOBİ'lerin, tanım gereği, faaliyet gösterdiği pazarda hâkim durumda olmadıkları kabul edilebilir. Nitekim uygulamada da 6. madde kapsamında KOBİ'lerin taraf olduğu bir rekabet ihlaline rastlanmamaktadır. Buna karşılık KOBİ'lerin Kanun'un 4. maddesi kapsamında ele alınan rekabet ihlallerine sıklıkla taraf olduğu görülmektedir. Bu nedenle, Rapor'un bu bölümünde bu nedenle Rekabet Kurulu'nun Kanun'un 4. maddesi uyarınca sonuçlandırdığı kararlar ele alınmaktadır.

Ülkemizde faaliyet gösteren teşebbüsler, ister büyük ister küçük ölçekli olsun, rakipleriyle rekabet etmek yerine Rekabet Kanunu'nda hukuka aykırı sayılan eylemlerde bulunmak suretiyle rekabeti engellediği, kısıtladığı ya da bozduğu takdirde yaptırıma maruz kalabilmektedir. Kanun'un 4. maddesinde, belirli bir mal veya hizmet piyasasında doğrudan veya dolaylı olarak rekabeti engelleme, bozma ya da kısıtlama amacını taşıyan veya bu etkiyi doğurabilecek nitelikte olan teşebbüsler arası anlaşma, uyumlu eylem ve teşebbüs birliklerinin karar ve eylemleri hukuka aykırı sayılarak yasaklanmaktadır. 4. madde teşebbüsler arasındaki anlaşmalar ile sınırlı olmayıp aynı zamanda ticaret birliklerinin aldıkları kararlar yoluyla oluşturulan işbirliklerini ve yazılı olmasa dahi bir mutabakata dayanan uyumlu eylemleri de kapsamaktadır. Kanun'un ilgili maddesine aşağıda aynen yer verilmektedir.

4. Madde: Rekabeti Sınırlayıcı Anlaşma, Uyumlu Eylem ve Kararlar

Belirli bir mal veya hizmet piyasasında doğrudan veya dolaylı olarak rekabeti engelleme, bozma ya da kısıtlama amacını taşıyan veya bu etkiyi doğuran yahut doğurabilecek nitelikte olan teşebbüsler arası anlaşmalar, uyumlu eylemler ve teşebbüs birliklerinin bu tür karar ve eylemleri hukuka aykırı ve yasaktır.
Bu haller, özellikle şunlardır:

a) Mal veya hizmetlerin alım ya da satım fiyatının, fiyatı oluşturan maliyet, kâr gibi unsurlar ile her türlü alım yahut satım şartlarının tespit edilmesi,

b) Mal veya hizmet piyasalarının bölüşülmesi ile her türlü piyasa kaynaklarının veya unsurlarının paylaşılması ya da kontrolü,

c) Mal veya hizmetin arz ya da talep miktarının kontrolü veya bunların piyasa dışında belirlenmesi,

d) Rakip teşebbüslerin faaliyetlerinin zorlaştırılması, kısıtlanması veya piyasada faaliyet gösteren teşebbüslerin boykot ya da diğer davranışlarla piyasa dışına çıkartılması yahut piyasaya yeni gireceklerin engellenmesi,

e) Münhasır bayilik hariç olmak üzere, eşit hak, yükümlülük ve edimler için eşit durumdaki kişilere farklı şartların uygulanması,

f) Anlaşmanın niteliği veya ticarî teamüllere aykırı olarak, bir mal veya hizmet ile birlikte diğer mal veya hizmetin satın alınmasının zorunlu kılınması veya aracı teşebbüs durumundaki alıcıların talep ettiği bir malın ya da hizmetin diğer bir mal veya hizmetin de alıcı tarafından teşhiri şartına bağlanması ya da arz edilen bir mal veya hizmetin tekrar arzına ilişkin şartların ileri sürülmesi.

Rekabet Kanunu'nun 4. maddesinin ilk fıkrasında hukuka aykırı sayılan hallerin nelerden oluştuğu, fiyat tespiti, pazar paylaşımı, arz miktarının kısıtlanması gibi örneklerle tahdidi olmayan bir şekilde sıralanmıştır. Ayrıca 4. maddenin hem yatay (aynı üretim seviyesinde faaliyet gösteren teşebbüsler arasında gerçekleşen) anlaşma hem de dikey (farklı üretim seviyelerinde faaliyet gösteren teşebbüsler arasında gerçekleşen) anlaşmalara uygulanabildiğini belirtmek gerekmektedir. Son olarak 4. madde kapsamındaki bir anlaşma, uyumlu eylem ya da teşebbüs birliği kararının hukuka aykırı sayılması için rekabeti engelleme, bozma ve kısıtlama amacı ve etkisinin her ikisinin de varlığı gerekmemekte, bunlardan yalnızca birinin varlığı yeterli olabilmektedir.

Rekabet Kanunu'nun 4. maddesi kapsamında yasaklanan ve KOBİ'lerin tarafı olması halinde Kanun kapsamında yaptırıma maruz kalabildiği ihlallerden, tüketici refahında yarattığı olumsuz etki bakımından en önemlisi kartellerdir. Kanun'da açık bir kartel tanımı bulunmamakla birlikte karteller fiyat tespiti, müşterilerin, sağlayıcıların, bölgelerin ya da ticaret kanallarının paylaşılması, arz miktarının kısıtlanması veya kotalar konması, ihalelerde danışıklı hareket konularında, rakipler arasında gerçekleşen, rekabeti sınırlayıcı anlaşma ve/veya uyumlu eylemler olarak tanımlanabilir[30].

Karteller, dünyadaki rekabet hukuku uygulamalarının tamamında en ağır rekabet ihlalleri arasında kabul edilmektedir. Örneğin, yüz yılı aşkın bir süredir yürürlükte olan ABD rekabet hukuku ve uygulamasında kartel oluşturmak mutlak olarak kanuna aykırı sayılmakta ve adli bir suç olarak kabul edilmekte, hatta kartel oluşumunda rol sahibi kişilere hapis cezası uygulanabilmektedir. Avrupa Birliği'nde de 50 yılı aşkın bir süredir yürürlükte olan Topluluk rekabet mevzuatında kartel oluşturmak hapis cezasına konu olmamakla beraber büyük miktarda para cezaları söz konusudur. Kartel ile mücadelede en başarılı uygulamaya sahip bu iki hukuk sistemi diğer ülkeler tarafından da örnek alınmaktadır.

Rekabet Kurulu da diğer ülke uygulamalarına paralel şekilde karteller ile mücadeleyi öncelikli amaç olarak belirlemiş olup, kartele taraf olduğu tespit edilen teşebbüslere ağır para cezaları uygulamaktadır. Ülkemizde faaliyet gösteren KOBİ'ler de kartel üyesi olmaları halinde Kanun'da öngörülen idari para cezalarına maruz kalabilmektedir.

Takip eden bölümde KOBİ'lerin taraf olduğu rekabet ihlallerine Rekabet Kurulu kararları ışığında yer verilmektedir. Söz konusu rekabet ihlalleri, fiyat anlaşmaları, müşteri ve pazar paylaşımı, arz miktarını belirlemeye yönelik anlaşmalar ve son olarak ihalelerde danışıklı teklif başlıkları altında tasnif edilmiştir.

[30] A.g.k., s.59

2. UYGULAMADA KOBİ'LERİN TARAF OLDUĞU REKABET İHLALLERİ

2.1. Fiyat Anlaşmaları

Rekabet Kanunu'nun 4. maddesinde yasaklanan fiyat anlaşmalarını gerçekleştiren KOBİ'ler de aşağıdaki örnekten görüleceği üzere idari para cezası yaptırımına tabi tutulabilmektedir.

Fiyat Anlaşmalarına Örnek: Kuru İncir Kararı

(16.3.2012 tarih ve 12-12/383-112 sayılı karar)

İzmir ve Aydın illerinde kuru incir tedariki pazarının yarısından fazlasını oluşturan ve ciroları bakımından her biri KOBİ niteliğinde olan teşebbüslerin, aralarında anlaşarak 2009 ve 2010 yıllarında kuru incir azami alım fiyatları üzerinde mutabakata vardıkları tespit edilmiştir. Bu anlaşma aynı pazarda faaliyet gösteren rakip teşebbüsler arasındaki bir kartel anlaşması niteliğindedir.

Kararda soruşturmaya konu teşebbüslerin Ege İhracatçılar Birliği bünyesinde yaptıkları toplantılarda piyasada oluşan fiyatlara uyum ve fiyat disiplini sağlamak amacıyla belirli bir tarihte alım yapmayı kararlaştırdıkları, alım fiyatlarını belirledikleri ve devamında gerçekleştirdikleri alımlarda bu fiyatları geçmeme konusunda çaba harcadıkları tespit edilmiştir. Bu nedenle soruşturma konusu teşebbüslerin kuru incir azami fiyatlarının belirlenmesine yönelik anlaşma yapmak suretiyle Kanun'un 4. maddesini ihlal ettiklerine ve bu nedenle haklarında para cezası uygulanmasına karar verilmiştir.

Örnek kararda da görüldüğü gibi, aynı pazarda faaliyet gösteren teşebbüslerin fiyat konusunda anlaşmaları pazardaki rekabetin kısıtlanmasına yol açmaktadır. Pazarın tedarik seviyesinde faaliyet gösteren az sayıda teşebbüsün lehine olan bu strateji, tedarik ilişkisinin karşı tarafında yer alan ve yine her birine KOBİ diyebileceğimiz on binlerce küçük üreticinin zarar görmesine ve dolayısıyla toplumsal refahın azalmasına neden olmaktadır.

Ankara'da ekmek pazarında faaliyet gösteren KOBİ'lerin taraf olduğu bir başka karar da rekabete aykırı fiyat anlaşmalarının ele alındığı çarpıcı bir karardır.

Fiyat Anlaşmalarına Örnek: Ankara Ekmek Kararı

(20.1.2009 tarih ve 09-03/49-18 sayılı karar)

2003 yılında T.C. Ankara Valiliği Emniyet Müdürlüğü'nün başvurusu üzerine başlatılan soruşturmada, birtakım gerçek kişilerin Ankara ili Sincan, Etimesgut, Yenimahalle, Altındağ ve Keçiören ilçelerinde kendilerinin denetiminde rekabeti önlemek amacıyla fırıncılar birliği adı altında 53 fırını kapsayan bir kartel kurdukları iddiası incelenmiştir.

Şikâyet konusu iddialar aynı zamanda DGM Başsavcılığı tarafından da yürütülen bir kovuşturmaya da dayanak oluşturmaktadır. Soruşturma kapsamında bahse konu teşebbüslerin, daha fazla üretim yapıp ucuz ekmek satmak isteyen fırın sahiplerini, ekmek verdikleri bayileri azaltmaları, fazla üretim yapmamaları, ucuz ekmek satmamaları ve birden fazla fırın işletiyorlarsa diğerlerini kapatmaları; bayileri ise ucuz ekmek satan fırınlardan ekmek almamaları için tehdit ettikleri; ucuz ekmek satmak isteyen fırınların ekmek dağıtım araçlarının önünü keserek çalışanları darp edip yaralamak, araçlarına zarar vermek, fırın işletmecilerini, çalışanlarını ve ekmek verdikleri bayi sahiplerine baskı uygulamak suretiyle rekabet ortamını ortadan kaldırmaya çalıştıkları yönündeki iddialar incelenmiştir.

Yürütülen soruşturma sonucunda Rekabet Kurulu, soruşturmaya taraf olan biri danışmanlık şirketi diğerleri fırın toplam 54 teşebbüsün Rekabet Kanunu'nun 4. maddesini yukarıda da sayılan fiiller ile ihlal ettiklerine hükmetmiş ve teşebbüsler hakkında idari para cezası uygulanmasına karar vermiştir.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılabileceği gibi, Ankara'daki 53 adet ekmek fırını, üye oldukları fırıncılar birliği vasıtasıyla ekmek arzının artması ve ekmek fiyatlarının düşmesini engellemeye yönelik rekabeti kısıtlayıcı bir anlaşma yapmışlardır. Bu kararda DGM başsavcılığı tarafından adli yargılama prosedürüne göre kovuşturulan kişilerin faaliyetleri, aynı zamanda rekabeti kısıtlayıcı bir anlaşma olarak idari düzenleme niteliğindeki Rekabet Kanunu kapsamında denetime tabi olmuştur.

KOBİ'lerin fiyat anlaşması yaparak rekabeti kısıtlaması, bir başka deyişle fiyat tespiti amaçlı bir kartele taraf olmaları, en sık karşılaşılan rekabet ihlallerinden biri olması bakımından ayrı bir öneme sahiptir. Rekabet Kurulu'nun yakın tarihli bir diğer kararında Bartın'daki sürücü kursları soruşturma konusu olmuştur.

Fiyat Anlaşmalarına Örnek: Bartın Sürücü Kursları Kararı

(13.8.2013 tarih ve 13-47/662-283 sayılı karar)

Rekabet Kurulu'nun bu kararında Bartın ilinde faaliyet gösteren bazı sürücü kurslarının fiyat tespiti yaparak rekabeti bozucu bir anlaşma içinde bulunduğu ifade edilmektedir.

Karara göre Bartın'daki sürücü kurslarının 2009 yılında yapılan toplantılarda aldıkları kararlar ile ehliyet türü bazında uygulanacak kurs ücretleri ile ücretlerin ödeme koşullarını belirledikleri ve sürücü kurslarına yapılacak ödemelerin toplanacağı bir havuz sistemi oluşturdukları; yine 2012 yılında da imzaladıkları tutanak ile ehliyet türü bazında uygulanacak kurs ücretlerini belirledikleri ve sürücü kurslarına yapılacak ödemeleri bir havuzda toplama kararı aldıkları anlaşılmıştır.

Kararda sürücü kurslarının kurs ücretleri ile ücrete ilişkin diğer koşulları belirlemek ve gelir havuzu oluşturmak suretiyle Rekabet Kanunu'nun 4. maddesini ihlal ettiği ve bu nedenle haklarında para cezası uygulandığı görülmektedir.

Örnek olarak verilen kararlardan da anlaşılacağı üzere, KOBİ'ler, rekabeti kısıtlayıcı bir fiyat anlaşmasına taraf olduğu takdirde Rekabet Kanunu kapsamında idari para cezasına maruz kalabilmektedir.

2.2. Pazar Paylaşımı Anlaşmaları

Rekabet Kanunu'nun 4. maddesinde yer alan bir diğer hükme göre mal veya hizmet piyasalarının bölüşülmesi ile her türlü piyasa kaynaklarının veya unsurlarının paylaşılması ya da kontrolü yasaklanmaktadır. Aşağıda konuyla ilgili bir örnek karara yer verilmektedir.

Pazar Paylaşımı Anlaşmalarına Örnek: Otomotiv Bayileri Kararı

(6.8.2010 tarih ve 10-53/1057-391 sayılı karar)

Rekabet Kurulu'nun Peugeot bayilerine yönelik yürüttüğü soruşturmada, bayilerin Peugeot Türkiye Bayi Konseyi adlı bir yapılanma vasıtasıyla, araç satışına yönelik oluşturduğu fiyat birlikteliğinin yanı sıra Türkiye pazarını coğrafi olarak bölgelere ayırıp paylaştığı tespit edilmiştir. İlgili kararda, bölgeleri dışından gelecek araç teslimatı isteklerinin hiçbir bayi tarafından karşılanmayacağına ilişkin bölge bayileri arasındaki mutabakat, rekabet ihlalinin temel dayanağı olarak değerlendirilmiştir.

Peugeot bayilerinin fiyat birlikteliği ve bölge paylaşımına yönelik fiilleri Rekabet Kanunu'nun 4. maddesinin ihlali olarak kabul edilerek, bayiler hakkında idari para cezasına hükmedilmiştir.

2.3. Arz Miktarının Tespitine Yönelik Anlaşmalar

Rekabet Kanunu'nun 4. maddesinin bir diğer hükmünde mal veya hizmetlerin arz ya da talep miktarının kontrolü veya bunların pazar dışında belirlenmesi yasaklanmaktadır. Aşağıdaki örnek kararda da rakip teşebbüslerin ihale yoluyla satılan ürünlerin arz miktarını birlikte kısıtladıkları görülmektedir.

Pazar Paylaşımı Anlaşmalarına Örnek: Kardiyoloji Malzemeleri Kararı

(16.3.2007 tarih ve 07-24/236-76 sayılı karar)

Rekabet Kurulu, iyileştirici nitelikli kardiyoloji malzemeleri pazarına yönelik yürüttüğü soruşturmada, arz koşullarının pazar dışında belirlenmesi, fiyat ve satım şartlarının rakiplerle belirlenmesi, pazarın bölüşülmesi ve rakip teşebbüslerin faaliyetlerinin zorlaştırılması nedenleriyle Kanun'un 4. maddesinin ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

Soruşturma kapsamında yer alan belgeler arasında arz miktarının kısıtlanmasına yönelik bulgulara rastlanmıştır. Bu belgelerden biri 24 adet malzeme tedarikçisi firma tarafından imzalanan ve devlet hastaneleri ile diğer sağlık kurumlarına gönderilen bir yazıdır. Bu yazıda firmaların mevcut şartlardan memnun olmadıkları ve belirli tarihten itibaren malzeme tedarikini kesme kararı aldıkları anlaşılmaktadır. Kararda benzeri mahiyette ve malzeme temini yapan bazı firmalar tarafından imzalanarak çeşitli kamu ve özel sağlık kurumlarına gönderilmiş yazılara da yer verilmektedir. Adli kovuşturmaya da muhatap olan teşebbüs temsilcilerinin yine diğer teşebbüsler ile birlikte hareket ederek mal arzını sonlandırdıkları şeklinde savcılığa ifade verdikleri görülmektedir.

2.4. İhalelerde Danışıklı Teklif

İhale yoluyla mal ve/veya hizmet alımlarında katılımcı teşebbüslerin aralarında anlaşmak suretiyle gerçekleştirdikleri Rekabet Kanunu'na aykırı davranışlar çeşitli Kurul kararlarına konu olmuştur. Bunlardan birine örnek karar olarak aşağıda yer verilmektedir.

İhalede Danışıklı Teklife Örnek: Bina Yapımında Danışıklı Teklif Kararı

(13.10.2011 tarih ve 11-52/1343-474 sayılı karar)

Kamu İhale Kurumu'ndan gelen bir başvuru üzerine Rekabet Kurulu, Dicle Üniversitesi Hastanesi Acil Servis binası yapımı işi ihalesinde danışıklı teklif verildiği iddiasını incelemiştir.

Yapılan incelemelerde bazı teşebbüslerin bazı ihalelerde teklif dosyalarını beraber hazırladıkları ve ortak hareket ettiklerine dair belgeler elde edilmiştir. Anılan teşebbüslerin yetkililerinin birbirlerine ihalelerde teklifte bulunmaya imkân verecek vekâletnameler dahi verdikleri tespit edilmiştir. Sonuç olarak, bu teşebbüslerin birçok ihalede danışıklı hareket ederek Rekabet Kanunu'nu ihlal ettikleri gerekçesiyle idari para cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

Fiyat anlaşmaları, müşteri ve pazar paylaşımı, arz miktarının tespiti ve ihalelerde danışıklı teklif yoluyla rakip KOBİ'ler arasında yapılan rekabeti sınırlayıcı anlaşmalar neticesinde, üretim miktarının kısılmasından ve fiyatların yüksek seviyelerde belirlenmesinden zarar gören kesim alıcılar ve nihai olarak da tüketiciler olmaktadır. Fiyatları aralarındaki anlaşma ile garanti altına alan şirketler, ayrıca ürünlerin kalitesini, çeşidini, diğer satış koşullarını iyileştirmeye ya da dağıtımı geliştirmeye yönelik rekabetçi çabalardan vazgeçerek tüketiciye dolaylı olarak da zarar verebilmektedir. Bu nedenle, ihlali gerçekleştiren teşebbüsler ölçeklerine bakılmaksızın idari para cezalarına muhatap kalabilmektedir.

3. REKABET İHLALLERİNİN NEDENLERİ VE KAYNAKLARI

Rekabet Kurumu'nun bugüne kadarki inceleme ve soruşturmalarından, KOBİ'lerin rekabet mevzuatı ve uygulamaları hakkında yeterli bilgi sahibi olmadığı; tarafların farklı gerekçelerle uygulamaya koyduğu eylemlerin rekabet ihlalleri ile sonuçlanmasının büyük ölçüde bu bilgi eksikliğine dayandığı anlaşılmaktadır. Anket sonuçları da bu durumu teyit etmektedir. KOBİ'lerin rekabeti kısıtlayıcı davranışları hakkındaki soruşturmalar kapsamında yaptıkları savunmalarda, taraf oldukları rekabet ihlallerinde birtakım gerekçeler öne sürdükleri görülmektedir. Fiyat istikrarının sağlanması, kalitenin korunması, haksız rekabete karşı önlem alınması gibi saiklerle başlatılan uygulamaların yanı sıra, meslek örgütlerinin ya da yerel otoritelerin yönlendirmesi gibi teşvikler de KOBİ'lerin taraf oldukları rekabet ihlallerine gerekçe olarak gösterilmektedir. Ancak görünürdeki gerekçe ne olursa olsun, KOBİ'ler arasındaki rekabeti kısıtlama amacını veya etkisini taşıyan anlaşmaların Rekabet Kanunu'nu ihlal edebildiği gerçeği değişmemektedir.

Fiyat anlaşmaları başlığı altında yer verilen örnek olaydan da anlaşılacağı üzere, teşebbüsler bazen alımını yahut satışını yaptıkları mal veya hizmet piyasalarında **fiyat istikrarını** sağlamaya çalışmaktadır. Nitekim, Rekabet Kurulu'nun "Kiraz Kararı"ndan[31], kiraz alımı ve ihracatı yapan bazı teşebbüslerin sektör sorunlarını görüşmek üzere organize ettikleri çeşitli tarihli toplantılarda fiyatları belirli seviyelerde tutmaya çalıştıkları anlaşılmaktadır. Söz konusu kararda teşebbüslerin, üreticilerden kiraz satın alımlarında ilk alış tarihlerini ve alış fiyatının üst sınırını belirlemek suretiyle ihlalde bulunduklarına hükmedilmiştir. Kurul'un bir diğer kararında[32], ciroları bakımından KOBİ niteliğindeki bazı Toyota bayilerinin, Toyota markalı araçların satış fiyatları ile satış sonrası bakım-onarım ücretlerini belirlemeye dönük eylemlerinin rekabet ihlali ile sonuçlandığı görülmektedir.

Yukarıda yer verilen kararlardan anlaşılacağı üzere, fiyat istikrarına dönük girişimler, rekabeti sınırlayıcı anlaşmalarla sonuçlanmakta ve piyasada fiyata dayalı rekabet ortadan kalkmaktadır. Ayrıca, müşteriler tarafından farklı teşebbüsler arasında yapılacak tercihte fiyatların ayırt edici özelliği de kalmamaktadır. Bununla birlikte, ilk karara konu olayda kiraz üreticisi ve birer KOBİ niteliğindeki küçük üreticiler zarar görmekte; ikinci karara konu olayda araç alımı yapan nihai tüketiciler zarar görmektedir.

KOBİ'lerin bazı durumlarda, faaliyet gösterdikleri pazarda **arz fazlalığı** nedeniyle rekabete aykırı anlaşmalar yapabildiği görülmektedir. Bu durum, ekmek pazarı ile ilgili alınan Rekabet Kurulu kararlarında sıklıkla tespit edilen bir husustur. Örneğin, bu kararların birinde[33], ekmek üretimindeki arz fazlasının, Kütahya il merkezindeki fırıncıların önemli bir bölümünü ortak dağıtım şirketi kurarak maliyetleri düşürmeye yönelttiği tespit edilmiştir. Ne var ki, bu ortak dağıtım şirketi vasıtasıyla fırıncılar arasında

31 7.24.2007 tarih ve 07-60/713-245 sayılı Rekabet Kurulu kararı

32 20.11/2012 tarih ve 12-58/1556-558 sayılı Rekabet Kurulu kararı

33 17.8.2004 tarih ve 04-54/750-187 sayılı Rekabet Kurulu kararı

ortaya çıkan koordinasyon pazardaki rekabeti olumsuz yönde etkilemiş; fırıncıların koordineli şekilde belirli kotalar çerçevesinde üretim yapması, kalite ve fiyattaki rekabet dürtüsünü ortadan kaldırmıştır. Nitekim, söz konusu kararında piyasadaki etkileri dikkate alan Rekabet Kurulu, fırıncıların ortak dağıtım şirketi vasıtasıyla oluşturdukları koordinasyonun Kanun'un 4. maddesi kapsamında ihlal teşkil ettiğine hükmetmiştir.

KOBİ'lerin rekabet ihlalleri ile sonuçlanan uygulamalarının bir bölümü de **mal veya hizmet kalitesinin ya da standartlarının korunması** gerekçesiyle başlatılan girişimlerden kaynaklanmaktadır. Sürücü kursları ile ilgili alınan Rekabet Kurulu kararını[34] konuya ilişkin örnek olaylardan biri olarak değerlendirmek mümkündür. Samsun'daki sürücü kursları arasında imzalanan bir protokol vasıtasıyla, her bir ehliyet türü için tavsiye edilen fiyat, uygulanacak taksit sayısı ve kursların kaydedebileceği azami kursiyer sayısı tespit edilmiş ve ayrıca bir gelir havuzu kurulması ile kurs gelirlerinin üçte ikisinin bu havuza aktarılarak sürücü kursları arasında paylaşılması amaçlanmıştır. Protokol ile getirilen sistemin etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamak için havuza aktarılması gereken ücretin aktarılmaması veya belirlenen kotaların aşılması halinde, paraya çevrilmek üzere sürücü kursları tarafından senet verilmesi öngörülmüştür. Söz konusu protokolün fiilen uygulanmakta olduğunu tespit eden Kurul, Kanun'un 4. maddesi kapsamında rekabeti bozucu bir anlaşmanın varlığına hükmetmiştir. Soruşturmanın muhatabı olan sürücü kursları yaptıkları savunmalarda, pazarda haksız rekabetten kaynaklanan olumsuz koşullar nedeniyle fiyatların maliyetleri karşılayamayacak ölçüde düştüğünü ve daha kaliteli bir eğitimin verilebilmesi için fiyatların yükseltildiğini dile getirmiştir. Pazardaki sağlıksız rekabet ortamının sektöre özgü yapısal sorunlara dayandığı, bunun da etkin bir düzenleme ve denetim mekanizması ile giderilmesi gerektiği hususları Rekabet Kurulu kararında da tespit edilmiş; ancak bu durum sürücü kursları ile ilgili ihlal kararını değiştirmemiştir.

Rekabet hukuku uygulamalarında dikkat çeken bir diğer husus **meslek örgütlerinin sıklıkla rekabet ihlallerine zemin teşkil etmesidir**. Meslek odası, dernek, federasyon, konfederasyon vb. şekilde teşkilatlanan meslek örgütlerinin üyeleri adına, ortak fiyat belirlemek, piyasaları bölüşmek, tavsiye edilen fiyatları sabit fiyat uygulamasına dönüştürmek gibi davranış ve eğilimler içinde olması ya da bu hususlarda üyelerini yönlendirmeleri rekabet ihlallerine neden olmaktadır.

Meslek örgütlerinin ön ayak olduğu rekabet ihlallerine birçok Rekabet Kurulu kararında rastlanılmaktadır. Meslek örgütleri bazı durumlarda üyelerini ihlale teşvik eden, bazı durumlarda üyelerin yasayı ihlal edici nitelikteki ortak iradesini yansıtan, bazen de bağlayıcı kararlar alan ve uygulayan konumunda bulunabilmektedir. Teşebbüs birliklerinin ihlalin gerçekleşmesinde üstlendiği rol sıklıkla fiyat birlikteliği sağlamak şeklinde olabileceği gibi, bölge ve müşteri paylaşımı ya da boykot gibi ihlallere de aracılık etmek şeklinde olabilmektedir.

Rekabet Kurulu'nun "Kuyumculuk Kararı"nda[35], Konya Sarraflar ve Kuyumcular Derneği'nin kimi zaman tavsiye niteliğinde kimi zaman da bilgi amaçlı olarak adlandırdığı listeler yoluyla üyelerinin altın alış ve satış fiyatlarını tespit etmesi ve listeye uymayan üyelerine yaptırım uygulaması inceleme konusu olmuştur. Söz konusu incelemede Dernek üyeleri arasında bir fiyat birliği oluşturulduğu, her bir altın türü için tavsiye ya da bilgi amaçlı yayınlanan fiyat listelerinin bağlayıcı olduğu, fiyat listesine uymayan üyelere müeyyide uygulandığı tespit edilmiştir. Rekabet Kurulu Rekabet Kanunu'nun 4. maddesini ihlal eden söz konusu eylemleri nedeniyle Dernek hakkında para cezasına hükmetmiştir.

---

34 15.5.2013 tarih ve 13-28/387-175 sayılı Rekabet Kurulu kararı

35 14.2.2013 tarih ve 13-10/152-75 sayılı Rekabet Kurulu kararı

Türk Eczacıları Birliği'nin (TEB) resmi/özel kurum ve kuruluşlara ilaç satışlarında indirim oranını belirleyerek Rekabet Kanunu'nu ihlal edip etmediği iddiasının incelendiği bir diğer kararda[36], çeşitli şehirlerdeki kapalı cezaevi müdürlüklerinin tutuklu ve hükümlü reçetelerinin karşılanması için bölgedeki eczanelerden indirim teklifi istediğinde eczanelerin aynı oranda teklif verdiği tespit edilmiştir. Eczaneler, çalıştırdıkları işçi sayısı ve ciroları dikkate alındığında KOBİ niteliğinde olan teşebbüslerdir. Uygulamada eczanelerin TEB'in yönlendirmesi ile birlikte hareket etmesi söz konusudur. Kararda TEB ve eczacı odalarının resmi/özel kurum ve kuruluşlara ilaç satışlarında indirim oranının belirlenmesine yönelik karar ve uygulamalarının bu satışlar seviyesinde oluşabilecek rekabetin engellenmesi amacını taşıdığı ve özellikle tutuklu/hükümlü reçetelerinin karşılanması aşamasında bu yönde etki doğurduğu ifade edilmiştir. Sonuç olarak bu kararda birer KOBİ olarak eczanelerin meslek örgütü niteliğindeki TEB'in yönlendirmesi ile 4. madde kapsamında yasaklanan eylemlerde bulunduğuna hükmedilmiştir.

Ülkemizde meslek örgütlerinin yanı sıra bazı durumlarda **kamu otoritelerinin de rekabet ihlallerinde rol aldıkları** gözlenmektedir. Örneğin, Fethiye sürücü kurslarına ilişkin Rekabet Kurulu kararında[37] ele alınan vakada bu tür bir durum söz konusudur. Fethiye'deki bazı sürücü kurslarının fiyatların düşmesi ve kalitenin korunması gibi gerekçelerle toplanarak İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü gözetiminde uygulayacakları saatlik ders ücretlerini belirlemeyi amaçladıkları ve bir sözleşme ile belirli bir dönem için uygulanacak fiyatları belirledikleri, fiyat tarifesine uyulmasını teminen de senet imzaladıkları tespit edilmiştir. Karardan da anlaşılacağı üzere kamu otoritesinin olaya dahil olması, sürücü kursları hakkında ihlal kararı verilmesini engellememiştir.

KOBİ'lerin rekabet ihlallerini birçok durumda aleni bir şekilde gerçekleştirmeleri, meslek örgütlerinin ve kamu otoritelerinin rekabet ihlallerine neden olan uygulamalarda açık ve çoğu zaman teşvik edici bir şekilde rol almaları, rekabet mevzuat ve uygulamalarına ilişkin bilgi eksikliğini çarpıcı bir şekilde göstermektedir. Bu nedenle rekabet ihlallerinden kaçınmak ve rekabet mevzuatına uyum sağlamak için, KOBİ yönetimlerine olduğu kadar, meslek örgütlerine ve idari otoritelere de önemli görevler düşmektedir. Bu konuya ilişkin açıklamalara takip eden bölümde ayrıntılı bir şekilde yer verilmektedir.

4. REKABET HUKUKU AÇISINDAN KOBİ İŞBİRLİKLERİ

Önceki bölümlerde de yer verildiği üzere, ülkemiz rekabet hukuku ve politikasının temel amacı, rekabetçi bir piyasa yapısı ve işleyişinin sağlanması ve korunmasıdır. Bu amaç doğrultusunda büyük veya küçük ölçekli, kamu veya özel sektöre ait tüm teşebbüslerin faaliyetleri Rekabet Kanunu kapsamındadır. Diğer bir ifadeyle KOBİ'ler de rekabeti engellediği, bozduğu ya da kısıtladığı takdirde ekonomik büyüklüklerine bakılmaksızın Rekabet Kanunu'nda öngörülen yaptırıma tabi tutulabilmektedir.

Faaliyet gösterdikleri piyasada artan rekabet karşısında dezavantajlı hale gelen KOBİ'lerin ürün kalitesi ve çeşitliliği ile reklam-tanıtım faaliyetlerini arttırmak, öte yandan maliyetleri ve fiyatları düşürmek veya farklı pazarlara yönelmek gibi stratejiler izleyebildikleri bilinmektedir. Üretim ölçekleri büyük firmalara nispetle sınırlı olan KOBİ'lerin söz konusu stratejileri takip etmek için yeterli finansman temin etmekte sıkıntı yaşadığı da bir gerçektir. Aynı pazarda faaliyet gösteren ya da tamamlayıcı ürün üreten KOBİ'lerin Rekabet Kanunu'nu ihlal etmeksizin işbirliği yapmaları ve gerekli finansman ihtiyacını karşılamaları mümkündür. Bu açıdan bakıldığında, ülkemiz rekabet hukuku ve uygulamasında KOBİ'ler arasında gerçekleştirilen işbirliği anlaşmalarına belirli koşullarla olumlu yaklaşılmaktadır. Avrupa Komisyonu'nun

[36] 10.7.2007 tarih ve 07-58/674-233 sayılı Rekabet Kurulu kararı

[37] 18.6.2013 tarih ve 13-38/489-213 sayılı Rekabet Kurulu kararı

da rekabet hukuku uygulamasına paralel olan bu yaklaşımın temel amacı büyük firmalar gibi KOBİ'lerin de ölçek ekonomisi avantajına sahip olmasına imkân yaratmaktır. KOBİ'lerin rekabetçi yapılarını böylelikle güçlendirmeleri rekabet politikasının da arzu ettiği bir gelişme sayılabilir[38].

Ticari hayatın akışı içinde KOBİ'lerin birbiriyle etkileşimde olması kaçınılmazdır. Bu çerçevede rekabeti engelleme, bozma ya da kısıtlama amacı ve etkisi taşımayan KOBİ'ler arası işbirlikleri kurulabilmektedir. Örneğin, KOBİ'lerin teknik veya mesleki eğitim konularında temas kurması, pazardaki mevcut rekabeti olumsuz yönde etkilemediği müddetçe teşebbüslerin performansını arttırıcı avantajlar elde etmelerini sağlayabilmektedir. KOBİ'ler oluşturdukları işbirliklerinin Kanun'a aykırı olmadığını Kurul'a yapacakları bir başvuru ile tespit ettirebilmektedir. Kanun'un 8. maddesi uyarınca yapılan bu tespite menfi tespit denilmektedir. Menfi tespit başvurusunun nasıl yapılacağı "Anlaşma, Uyumlu Eylem ve Teşebbüs Birliği Kararlarının İsteğe Bağlı Bildirimine İlişkin Kılavuz"da düzenlenmiş olup söz konusu Kılavuza Rekabet Kurumu'nun internet sitesinden erişilmesi mümkündür.

Diğer yandan, KOBİ'ler arasında rekabeti sınırlayıcı hükümler içeren işbirliği anlaşmalarının menfi tespit alması söz konusu değildir. Bununla birlikte ağır rekabet ihlalleri hariç olmak üzere, KOBİ'lerin rekabeti sınırlayıcı hükümler içeren işbirliği anlaşmalarına muafiyet tanınabilmektedir. Diğer bir deyişle, oluşturduğu zararlı etkilere nazaran ortaya çıkan yararlı etkilerin daha fazla olması halinde, rekabeti kısıtlayıcı uygulamalara 4. madde yasağından muafiyet tanınması imkânı bulunmaktadır. KOBİ'ler arasındaki işbirliklerinin Kanun'un 4. maddesindeki yasaklamalardan hangi durumlarda muaf tutulabileceği yine Kanun'un 5. maddesinde belirtilmektedir.

KOBİ'ler arasında gerçekleşen ve rekabeti kısıtlayıcı etkileri olabilen işbirliklerine 5. maddede öngörülen muafiyetin verilebilmesi için maddede sayılan dört şartın aynı anda mevcut olması gerekmektedir. Rekabet Kurulu'nun kararları incelendiğinde, KOBİ'lerin tarafı olduğu bir anlaşma, uyumlu eylem veya teşebbüs birliği kararının 4. madde kapsamında ihlal oluşturduğu tespiti yapıldıktan sonra bu eylemin 5. maddede sayılan koşulları taşıyıp taşımadığının incelendiği görülmektedir. Yapılan bu değerlendirmenin ardından Kurul, inceleme konusu eylemin 4. madde hükümlerinden muaf tutulup tutulmayacağına karar vermektedir. Örneğin, Rekabet Kurulu, Konya Süt ve Süt Ürünleri İmalatçıları Derneği üyesi bazı teşebbüslerin üretimde kullandıkları çiğ sütün müstahsilden alım fiyatlarını belirlemek ve çiğ süt alımlarını belirli dönemlerde durdurmak konularında anlaştıkları tespitinde bulunmuştur[39]. Devamında bu anlaşmanın Kanun'un 5. maddesinde sayılan muafiyet şartlarını sağlayıp sağlamadığını değerlendiren Kurul, sözü edilen eylemlerin herhangi bir şekilde etkinlik yaratma ve tüketici yararı sağlama unsurlarını taşımadığına ve dolayısıyla 4. maddedeki yasaklamalardan muaf tutulamayacağına karar vermiştir.

Aynı kararın devamında Rekabet Kurulu, bazı teşebbüslerin köy paylaşımı suretiyle süt toplama girişiminin yine 4. maddenin ihlali niteliğinde olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte, bu ihlal bakımından yaptığı muafiyet değerlendirmesinde Kurul, 5. maddede sayılan şartların tamamının sağlandığına ve dolayısıyla söz konusu bölge paylaşımının 4. madde uygulamasından muaf tutulabileceğine karar vermiştir.

Rekabet Kurulu'nun Çiğ Süt Kararındaki yaklaşımından da anlaşılacağı üzere, KOBİ'ler arasındaki işbirlikleri etkinlik yaratması ve tüketicilerin yararına olması, yararlı etkinin elde edilebilmesi için gerekenden daha fazla rekabeti kısıtlamaması, aynı zamanda pazardaki rekabeti tamamen ortadan kaldırmaması koşullarıyla 4. madde uygulamasından muaf tutulabilmektedir.

---

[38] OECD (1996), Policy Roundtables on General Cartel Bans: Criteria for Exemption for Small and Medium-sized Enterprises, OCDE/GD(97)53, http://www.oecd.org/competition/cartels/1920345.pdf ziyaret tarihi: 4/11/2013, p.9

[39] 26.7.2006 tarih ve 06-56/714-204 sayılı Rekabet Kurulu kararı

Rekabet Kurulu KOBİ'ler arasındaki 4. madde kapsamına giren bir işbirliğinin varlığını tespit ettiği takdirde, bu işbirliğinin Kanun'un 5. maddesi kapsamına girip girmediğini değerlendirmektedir. Ne var ki, her bir olay bazında bu değerlendirmeyi yapmak zamanın ve kaynakların etkin bir şekilde kullanılmasını engelleyebilmektedir. Bunu dikkate alan Kurul, belirli türden KOBİ işbirliklerinin Kanun'un 4. maddesinin uygulamasından grup olarak muaf tutulabilmesinin koşullarını içeren tebliğler çıkarmıştır. Bu aşamada söz konusu tebliğlere değinmek KOBİ'lerin rekabet hukuku mevzuatını daha iyi anlaması bakımından önemlidir.

Bunun yanı sıra, yatay işbirliklerinin çeşitli rekabet sorunlarına yol açtığı, bu nedenle dikkatli bir şekilde ele alınması gerektiği kabul edilmektedir. Rekabet Kurulu'nun 30.4.2013 tarihinde kabul ettiği "Yatay İşbirliği Anlaşmaları Hakkında Kılavuz" yatay işbirliği niteliğinde olan teşebbüsler arası anlaşmalar, teşebbüs birliği kararları ve uyumlu eylemlerin Rekabet Kanunu'nun 4. ve 5. maddeleri çerçevesinde değerlendirilmesinde dikkate alınacak ilkeleri belirlemek amacını taşımaktadır. Taşıdığı önem nedeniyle bu kılavuza da grup muafiyeti tebliğlerinin devamında yer verilmiştir.

4.1. Grup Muafiyeti Tebliğleri

Rekabet Kurulu mevcut rekabet politikasının bir yansıması olarak belirli konulardaki anlaşmaların 4. madde uygulamasından grup olarak muaf olduğuna dair ikincil düzenlemeler yapabilmekte ve bunları kamuoyuna açıklayabilmektedir. Bugüne kadar Rekabet Kurulu çeşitli konularda grup muafiyeti tebliğleri ve bu tebliğleri açıklayıcı nitelikte kılavuzlar yayınlamıştır. Hâlihazırda yürürlükte olan ve KOBİ işbirliklerini ilgilendirebilecek nitelikte bulunan grup muafiyeti tebliğlerine aşağıda yer verilmektedir:

1. **Uzmanlaşma Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No:2013/3)**
2. **Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2008/2)**
3. **Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No:2003/2)**

Bu noktada yukarıdaki tebliğlerin KOBİ'ler açısından ne ifade ettiğine değinmek faydalı olacaktır. KOBİ'ler ticari faaliyetlerinin akışı içerisinde rekabet ettikleri şirketler ile yaptıkları anlaşma, uyumlu eylem ve kararların yukarıda sayılan tebliğler kapsamında muafiyet alıp alamayacağına kendileri karar vererek Kurul'a herhangi bir bildirim yapmaksızın faaliyetlerine devam edebilecektir. Öte yandan, KOBİ'ler arasındaki bir işbirliği anlaşması herhangi bir şekilde grup muafiyeti almak için gerekli koşulları karşılamaz ise taraflar Rekabet Kurumu'na bireysel muafiyet başvurusunda bulunabilir. Rekabet Kurulu bireysel muafiyet kararını verirken söz konusu KOBİ işbirliğinin Rekabet Kanunu'nun 5. maddesinde sayılan şartları taşıyıp taşımadığını değerlendirmektedir.

Aşağıda özellikle KOBİ işbirliklerini ilgilendirebilecek nitelikteki tebliğlerin konu ve kapsamına özetle yer verilmektedir.

Uzmanlaşma Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği

Uzmanlaşma Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği'ne göre birbirini tamamlayıcı nitelikte iktisadi varlıklara ve faaliyetlere sahip olan teşebbüsler arasında yapılan, üretimde veya dağıtımda uzmanlaşmaya ilişkin yatay işbirliği anlaşmaları bu Tebliğ kapsamındadır. Tebliğ'e göre, tarafların toplam pazar payları %25'i aşmıyorsa taraflardan biri belirli ürünlerin üretimini tamamen veya kısmen durdurup bu ürünleri anlaşmanın tarafı olan diğer teşebbüsten alabilmektedir. Ayrıca iki ya da daha fazla sayıdaki üretici karşılıklı olarak belirli ve fakat farklı ürünlerin üretimini tamamen veya kısmen durdurup söz konusu ürünleri anlaşmanın tarafı olan diğer teşebbüs ya da teşebbüslerden alabilmektedir. Yine aynı pazarda faaliyet gösteren ya da pazara yeni girmek isteyen teşebbüsler belirli ürünleri ortaklaşa üre-

tebilmektedir. Anlaşmanın bir tarafı üretilen ürünleri diğer tarafın yalnızca kendisinden almasını veya yalnızca kendisine satmasını yahut ortak dağıtımını da öngörebilmektedir. Anlaşmanın uygulanmasıyla doğrudan ilgili ve gerekli fikri mülkiyet hakkı ve lisans devirleri de bu Tebliğ kapsamındadır.

KOBİ'lerin genellikle üretim ölçekleri bakımından sınırlı bir alanda faaliyet gösterdiği dikkate alındığında, yukarıda tarif edilen uzmanlaşma anlaşmaları yoluyla maliyet tasarrufları, üretim teknolojilerinin iyileştirilmesi, kalitenin artması ve ortak üretimin sağlayacağı ölçek ekonomisi avantajı gibi faydalar sağlamaları mümkündür.

Uzmanlaşma anlaşmaları farklı şekillerde olabilmektedir. Bunlardan biri olan ortak üretim ile ilgili Yatay İşbirliği Anlaşmaları Hakkında Kılavuz'da verilen bir örnek burada ele alınabilir. K ürününün tedarikçisi A ve B firmaları K ürününü ortak üretmek için bir ortak girişim kurmuştur. A ve B firmaları K ürün pazarında % 15'er paya sahiptir. K pazarında C, D ve E firmalarının payları sırasıyla % 30, 25 ve 15'tir. B ve D firmaları da hâlihazırda K'ya ilişkin bir ortak üretim tesisine sahiptir. Pazarda oldukça az sayıda ve birbirine yakın büyüklükte teşebbüs bulunmaktadır. A ve B teşebbüsleri arasındaki işbirliği, D teşebbüsü ile A ve B teşebbüsleri arasında da bağlantı sağlayacağı için, pazarda ek bir bağlantı oluşturarak, pazardaki yoğunlaşmayı fiilen artıracaktır. Bu işbirliğinin, pazarda işbirlikçi sonuç riskini artırması ve bu şekilde 4. madde kapsamında rekabeti kısıtlayıcı etkilere sebep olması muhtemeldir. Anlaşmanın 5. madde kapsamında muafiyetten yararlanabilmesi ise, ancak önemli etkinlik kazanımlarının söz konusu olması ve bunların, rekabeti kısıtlayıcı etkilerin önüne geçecek ölçüde tüketicilere yansıtılması halinde mümkün olacaktır.

Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği

Fikri mülkiyet haklarının lisansının verildiği teknoloji transferi anlaşmaları bazen Rekabet Kanunu'nun 4. maddesi kapsamında rekabeti kısıtlayıcı nitelikte hükümler taşıyabilmektedir. Örneğin teknoloji transferi anlaşması kapsamında lisans veren, lisans alana lisansı verilen teknoloji ile bir ya da daha fazla ürün pazarı ya da bölgede üretim yapma ya da yapmama yükümlülüğü getirebilmektedir. Söz konusu anlaşmaların teknolojik yenilik getirici özellikleri dikkate alınarak Kanun'un 4. maddesinden muaf olmanın şartlarını içeren 5. madde hükümlerinin bu tür anlaşmalara nasıl uygulanacağını düzenlemek üzere bu Tebliğ çıkarılmıştır. Lisans alan ve lisans veren teşebbüsler rakip ise ilgili teknoloji ve ürün pazarında toplam pazar payı %30'u; rakip değilse %40'ı geçmedikçe Tebliğ'de öngörülen muafiyetten yararlanabilmektedir. Buna ek olarak teknoloji transferi anlaşmalarının Tebliğ'de sayılan bazı sınırlamaları taşıması halinde muafiyetten yararlanamayacağı da göz önünde bulundurulmalıdır.

Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Ar-Ge Tebliği)

Ar-Ge çalışmaları genel olarak yeni ya da geliştirilmiş ürün veya hizmetlerin pazara girişi ve/veya yeni ya da geliştirilmiş üretim teknikleri sonucu ortaya çıkan fiyat düşüşleri yoluyla tüketicilere fayda sağlayabilmektedir. KOBİ'ler açısından konuya yaklaşıldığında Ar-Ge yatırımlarının teknik yeterlilik, finansal külfet gibi zorluklar barındırdığı aşikârdır. Ar-Ge faaliyetlerinden beklenen yarar dikkate alındığında kimi zaman bu amaçla yapılan anlaşmalarda yer alan bazı rekabet sınırlamaları Kanun'un 4. maddesindeki yasaklamadan muaf olabilmektedir.

KOBİ'ler arasında olmamakla birlikte KOBİ'lere yol gösterici nitelikte olabilecek bir kararda Kurul, Tofaş, Fiat ve Peugeot arasında imzalanan "Ürün Geliştirme ve İmalat Anlaşması"nı değerlendirmiştir[40]. İnceleme konusu, anlaşma kapsamında Tofaş'ın Bursa fabrikasında bir tesisin mevcut atıl kapasitesinden ve Türkiye'nin otomotiv sektörünün içinde bulunduğu uygun ortamdan faydalanmak amacıyla, bir

[40] 31.1.2013 tarih ve 13-08/93-54 sayılı Rekabet Kurulu kararı

hafif ticari aracın Avrupa ve dünya hafif ticari araç pazarı için geliştirilmesi ve Tofaş'ta üretilmesidir. Kararda, anlaşmanın rakipler arasındaki bir Ar-Ge faaliyetini ve bunun sonuçlarının ortak kullanımını içeren bir yatay işbirliği anlaşması olduğu ifade edilmiş, tarafların pazardaki konumları dikkate alındığında 4. madde kapsamında rekabeti sınırlayıcı hükümler içerdiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte, 7 yıl için öngörülen söz konusu Ar-Ge anlaşmasının 5 yıllık bir süre için Ar-Ge Tebliği kapsamında muafiyetten faydalandığına karar verilmiştir.

4.2. Yatay İşbirliği Anlaşmaları Hakkında Kılavuz (Kılavuz)

Rapor'un önceki bölümlerinde ifade edildiği gibi mevcut ya da potansiyel[41] rakipler arasında yapılan bir anlaşma söz konusu ise, yatay nitelikte bir işbirliğinden bahsedilmektedir. Yatay işbirliği anlaşmaları birbirini tamamlayıcı faaliyetleri bir araya getirerek risk paylaşmak, maliyet tasarrufu sağlamak, yatırımları arttırmak, know-how havuzu oluşturmak, ürün kalitesi ile ürün çeşitliliğini arttırmak gibi ekonomik faydalar ortaya çıkarabilmektedir. Yatay işbirliği anlaşmalarının sakıncası ise fiyat, üretim, dağıtım veya arz miktarını belirlemek suretiyle tarafların pazar gücü elde etmesine, söz konusu pazar gücünü korumasına ya da arttırmasına yol açabilmesinden kaynaklanmaktadır. Neticede fiyat, üretim miktarı, ürün kalitesi ve çeşitliliği ile inovasyon bakımından olumsuz sonuçlar ile karşılaşılabilmektedir.

Yatay işbirliği anlaşmalarının yararlarını dikkate alan Kurul, Kılavuz'da özellikle Ar-Ge anlaşmaları, yatay fason üretim ve uzmanlaşma anlaşmaları dâhil olmak üzere üretim anlaşmaları, alım anlaşmaları, ticarileştirme anlaşmaları, standardizasyon anlaşmaları ve bilgi değişimi için Kanun'un 4. ve 5. maddeleri çerçevesinde bir değerlendirme sunmaktadır.[42] Sayılan yatay işbirliği anlaşmaları arasından uzmanlaşma ve Ar-Ge anlaşmalarına grup muafiyeti tebliğleri kısmında yer verildiğinden burada tekrar değinilmemektedir. Aşağıda, Kılavuz ile ilgili açıklamalar yer almakla birlikte Rekabet Kurumu internet sayfasından erişimi mümkün olan Kılavuz'da[43] yer alan farklı örneklerin de incelenmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Bilgi Değişimi

Kılavuz ilk olarak bilgi değişimini rekabet mevzuatı açısından değerlendirmektedir. Bilgi değişimi, teşebbüslerin, rakiplerinin pazar stratejileri hakkında bilgi sahibi olmalarını sağladığında rekabetin kısıtlanmasına neden olabilmektedir. Bilgi değişimi fiyat veya miktar tespiti amacını taşıyan bir anlaşma niteliğini taşıdığında kartel olarak nitelendirilir. Bunun yanında bilgi değişimi tarafların, üzerinde uzlaşılan kurallara uyup uymadığının takibini sağladığında kartelin işleyişini kolaylaştıran bir unsur olarak değerlendirilir. Buna karşın, rakiplerin maliyetlerine ilişkin bilgiler, teşebbüslerin performanslarını pazardaki en iyiler ile kıyaslayarak etkinliklerini arttırmalarını sağlayabilmektedir.

Konunun anlaşılması bakımından bir örnek vermek faydalı olacaktır. Bir şehirde benzer maliyet yapılarına sahip olan lüks otellerin mevcut doluluk oranları ve gelirleri hakkında bilgi paylaşımında bulunarak birbirlerinin güncel fiyatlarını tahmin edebildiğini varsayalım. Söz konusu güncel verilerin değişimi, geleceğe dair planlara ilişkin bilgilerin paylaşılmasına aracı olmadığı sürece rekabeti kısıtlama amacını taşımamakla birlikte, teşebbüslerin rekabetçi davranışlarının koordinasyonuna yol açarak Rekabet Kanunu'nun 4. maddesi kapsamında rekabeti kısıtlayıcı etki doğurabilmektedir. Kılavuza göre bu bilgi değişimi büyük olasılıkla rekabeti kısıtlayıcı bir anlaşmadan sapmaların izlenmesi için kullanılmaktadır. Pazara yeni rakiplerin girmesi maliyetli ve tüketicilerin alım gücü düşük olduğundan şehirdeki mevcut

---

41 Bir teşebbüs ile aynı pazarda fiilen faaliyet göstermese de fiyatların artması halinde ilgili pazara girmek için ek yatırımları kısa sürede yapabilecek olan firma potansiyel rakip kabul edilmektedir.

42 Kılavuz kapsamında Ar-Ge, uzmanlaşma gibi bazı tür anlaşmalar, yukarıda bahsettiğimiz grup muafiyeti tebliğleri ile çelişmemekte olup aksine bu tebliğleri tamamlayıcı ve hatta onların uygulanmadığı durumlarda yapılacak değerlendirme bakımından yol gösterici niteliktedir.

43 http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT%2fDocuments%2fKilavuz%2fYatayisbirligikilavuz.pdf (Erişim tarihi 25.2.2014)

otellerin rekabete aykırı davranışlarını sınırlandırabilecek unsurlar bulunmamaktadır. Tarafların bilgi değişimi sonucunda rekabeti kısıtlayıcı etkileri bertaraf edebilecek etkinlik kazanımlarının olduğunu ve bunların tüketicilere yansıtılacağını, dolayısıyla 5. maddedeki muafiyet koşullarının sağlandığını göstermeleri mümkün görünmemektedir.

Örnekten yola çıkarak, bilgi değişiminin hangi hallerde işbirlikçi sonucu kolaylaştırabileceği söylenebilir. Kılavuza göre şeffaf, az sayıda teşebbüsün faaliyet gösterdiği, benzer ürünler üreten firmaların olduğu, arz ve talebin istikrarlı olduğu ve birbirine benzer firmaların olduğu pazarlarda KOBİ'lerin bilgi değişimi yoluyla rekabeti kısıtlayıcı işbirliği içinde bulunması daha kolaydır. Dolayısıyla bu tür hallerde 5. madde koşullarının sağlanmasının güç olduğu söylenebilir.

Ortak Alım Anlaşmaları

KOBİ'lerin ortak alım anlaşmaları, alıcı gücü yaratarak tüketiciler için daha düşük fiyat ve/veya daha üstün kalite sunmaya imkân vermektedir. Ancak bazı durumlarda bu alıcı gücü rekabet sorunlarına da yol açabilmektedir.

Ortak alım anlaşmaları genellikle aynı alım veya satım pazarında faaliyet gösteren bir grup perakendecinin ürünlerin ortak alımı için oluşturdukları birlikler şeklinde görülmektedir. Birlik üyeleri arasında imzalanan anlaşmalar ve birliğin kararları yatay işbirliği anlaşması olarak değerlendirilmektedir. Söz konusu yatay işbirliği anlaşmalarına ilişkin Kurul'un yaklaşımına Kılavuz'da yer verilmektedir. KOBİ'ler arasındaki yatay nitelikteki ilişkide herhangi bir rekabet sorununa rastlanmaz ise ortak alım yapan KOBİ'ler ile tedarikçi arasındaki dikey ilişki bakımından da bir değerlendirme yapılması gerekmektedir. Bilindiği gibi, dikey anlaşmaların hangi koşullarda Kanun'un 4. maddesindeki yasaklamalardan muaf olduğu 2002/2 sayılı Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği'nde düzenlenmektedir. Şayet dikey anlaşma bu Tebliğ'de sayılan şartları taşımıyorsa anlaşmanın Kanun'un 5. maddesi kapsamında muafiyet incelemesine tabi tutulması gerekmektedir.

Ortak alım anlaşmalarında alım ve satım pazarı şeklinde iki farklı ilgili ürün pazarı değerlendirme kapsamına girmektedir. KOBİ'lerin ortak alım yoluyla oluşturduğu pazar gücü rekabeti kısıtlayıcı etkinin varlığını değerlendirirken dikkate alınmaktadır. Bu pazar gücü için bir eşik olmamakla birlikte Kılavuz, ortak alım anlaşmasının taraflarının toplam pazar paylarının %15'i geçmemesi halinde anlaşmanın Rekabet Kanunu'nun 5. maddesinde sayılan koşulları sağlamasının muhtemel olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte tarafların toplam pazar paylarının bunun üzerinde olması, ortak alım oluşumunun doğrudan rekabeti kısıtlayıcı olduğu anlamına gelmemektedir. Pazardaki rekabetin düzeyi ve ürünlerin ne kadarının münhasıran ortak alım yoluyla tedarik edileceğine yönelik hükümler de muafiyet analizinde dikkate alınmaktadır.

Örneğin, bir ortak alım birliği kuran 150 adet küçük perakendecinin hem alım hem de satım pazarında %23 pazar payı olsun. Bu teşebbüslerin %25 ve %35 pazar paylarına sahip iki büyük rakibi bulunduğunu varsayalım. Bu 150 perakendecinin ölçek ekonomisi avantajı ve maliyet tasarrufu sağlayabilmek için toplam maliyetlerinin %50'si oranında asgari bir alım miktarını bu birlik kanalıyla tedarik etmesi gerekmektedir. Bu firmaların iki büyük rakibinin olması nedeniyle anlaşmanın pazarda rekabeti arttırıcı yönde etki yaratması ve maliyet tasarrufunun tüketicilere yansıması olasıdır. Dolayısıyla ortak alım anlaşmasının Rekabet Kanunu'nun 4. maddesindeki yasaklamadan muaf olması mümkündür.

Bu duruma örnek olarak Fayda A.Ş. Kararı[44] verilebilir. 72 yerel perakendecinin eşit payla ortak olduğu Fayda Mağazacılık San. ve Tic A.Ş.'nin yapısına ilişkin olarak resen yapılan incelemede; şirketin ortak

[44] 11.11.2009 tarih ve 09-54/1291-325 sayılı Rekabet Kurulu kararı

girişim unsurlarını taşımadığı bu nedenle yatay işbirliği anlaşması olduğu anlaşılmıştır. Anlaşmanın, ortakların taleplerinin toplulaştırılması yoluyla market markalı, münhasır ve spot ürünlerin tedarik edilmesinde gerekli olan ölçeğin yakalanmasını ve dolayısıyla bu ürün gruplarını ortak yerel marketlerin daha düşük alım ve lojistik maliyetleriyle temin edebilmelerini sağladığı için Rekabet Kanunu'nun 5. maddesi kapsamında muafiyet alabileceği değerlendirilmiştir.

Ticarileştirme Anlaşmaları

Ticarileştirme anlaşmaları birbirine alternatif ürünler üreten rakipler arasında ürünlerin satışına, dağıtımına ya da promosyonuna yönelik işbirliklerini kapsamaktadır. Bu anlaşmaların başlıca sakıncası, ürünlerin fiyatı da dâhil satışına ilişkin ticari unsurların ortaklaşa belirlenebilmesinden kaynaklanmaktadır. Ürünlerin ortaklaşa dağıtımına yönelik anlaşmaların da pazarın paylaşılması amacını taşıması ya da bu etkiyi yaratması mümkündür.

Öte yandan ortak dağıtım, özellikle KOBİ niteliğindeki üreticiler için ölçek ekonomilerinden kaynaklanan etkinlikler sağlayabilmektedir. Kılavuz ortak alım anlaşmalarında olduğu gibi ticarileştirme anlaşmalarında da ortaya çıkan etkinlik kazanımlarının tarafların pazar payının % 15'i geçmemesi halinde tüketicilere yansımasının daha olası olduğunu belirtmektedir.

Örneğin, KOBİ niteliğindeki bir dizi çiçek firması, çiçek aranjmanlarının promosyonu, satışı ve teslimatı için internet tabanlı bir platform oluşturmuştur. Pazarda ayrıca rakip internet tabanlı platformlar faaliyet göstermektedir. Platforma üye işyerleri aylık bir ücret karşılığında platformun işletim maliyetlerini paylaşmakta ve marka promosyonuna katkıda bulunmaktadır. Müşteriler teslim edilmesini istedikleri tipteki ürünün siparişini ve ödemesini internet sayfası üzerinden yapabilmektedir. Sipariş ise teslimat adresine en yakın firmaya yönlendirilmektedir. Ürünlerin bu şekilde ortak satışı, fiyat tespiti de içerdiğinden 4. madde kapsamındadır. Ancak anlaşma müşteriler açısından daha fazla seçenek, hizmet kalitesi ve arama kolaylığı gibi etkinlikler sağlamaktadır. Bu etkinlikler anlaşmanın rekabeti kısıtlayıcı etkilerini telafi edebilecek niteliktedir. Firmalar bireysel olarak internet sitesi ve mağazalarından da faaliyetlerini sürdürebilmekte ve rekabet etmektedir. İnternetten sipariş veren tüketicilerin de farklı mağaza ve fiyatlarla uğraşmak istemediği düşünüldüğünde fiyat tespitinin zorunlu olduğu kabul edilebilir. Dolayısıyla bu anlaşmanın Rekabet Kanunu'nun 5. maddesindeki muafiyet şartlarını taşıdığı söylenebilir.

Standardizasyon Anlaşmaları

Standardizasyon anlaşmaları, mevcut ya da gelecekte üretilecek ürünlerin, üretim süreçlerinin, hizmetlerin veya yöntemlerin uyumlaştırılmasına yönelik teknik gerekliliklerin ya da kalite standartlarının belirlenmesini amaçlamaktadır. Burada kamusal yetkilerin kullanılmasının bir parçası olarak teknik standartlar hazırlanmasının ve serbest mesleğe kabul kuralları gibi mesleki hizmetlerin sağlanmasına ilişkin standartların bu Kılavuz kapsamında olmadığını belirtmek gerekmektedir.

Bu duruma örnek olarak Yonga Levha Sanayicileri Derneği Kararı[45] verilebilir. Derneği oluşturan üreticilerin sektör genelinde 18 mm'lik kalınlıkta üretilen standart ve baz kalınlıkta ürünlerin yerine 16 mm kalınlığında ürün üretmek konusunda Dernek bünyesinde standart getirmek amacıyla alınan teşebbüs birliği kararına Rekabet Kanunu'nun 8. maddesi uyarınca menfi tespit belgesi verilmesine karar verilmiştir.

Standart şartlar maliyetleri azaltmak, kaliteyi arttırmak, birlikte işlerlik ile uyumu temin etmek gibi yollarla tüketici faydasını arttırabilir. Bununla birlikte, teşebbüslerin standart belirleme bağlamında rekabeti kısıtlayıcı görüşmeler yapması fiyat rekabetini azaltabilir. Teknik şartların ayrıntılı bir şekil-

[45] 14.8.2003 tarih ve 03-56/650-298 sayılı Rekabet Kurulu kararı

de belirlenmesi teknik gelişim ve inovasyonu sınırlandırabilir. Ayrıca, bazı teşebbüsler teknik şartlara ve/veya standardı uygulamak için sorunlu olan fikri mülkiyet haklarına erişimi engelleyerek rekabeti kısıtlayabilir. Örnek olarak, bir endüstrideki rakiplerin rol aldığı bir standart belirleme kuruluşunun belirlediği güvenlik standartları teknik özellikleri pazara yeni girecek ürünlerin mevcut ürünler ile eşdeğer performansa sahip olsa bile standarda uyum sağlamasına imkân vermeyecek şekilde hazırlandığını varsayalım. Rekabet Kanunu'nun 4. maddesi kapsamında rekabeti kısıtlayıcı etkilere sahip olan bu standardizasyon anlaşmasının Kanun'un 5. maddesindeki muafiyet koşullarını sağlaması mümkün görünmemektedir.

5. REKABET İHLALLERİNDEN KAÇINMA VE REKABET MEVZUATINA UYUM

Rekabetçi bir piyasa tercihinin ve bu tercih çerçevesinde ortaya çıkan rekabetçi düzenin yararları açıktır. Birbiriyle yarışan teşebbüslerin var olduğu bir ortamda, girişimci ve tüketici özgürlüğü kadar, ürün çeşitliliği, fiyat rekabeti ve yüksek kalite, yenilikçilik ve verimlilikten söz etmek mümkündür. Rekabetçi, âdil bir piyasa düzeninin oluşturulması ve geliştirilmesi görevi de bu anlamda yalnız Rekabet Kurumu'na değil, tüm toplumsal gruplara düşen ortak bir görevdir. Sağlam ve güçlü teşebbüslerin, dolayısıyla rekabet gücü yüksek bir ülke ekonomisinin varlığı, rekabet ortamının geliştirilmesi ve rekabet kültürünün kurumsallaşması ile yakından ilişkilidir.

Küçük büyük tüm işletmelerin rekabet mevzuatına uyum sağlamaya dönük kurumsal bir çaba içinde olması rekabetçi bir ekonominin gelişimine önemli katkılar sağlamaktadır. Öte yandan, bu yöndeki çabalar şüphesiz işletmeler için Rekabet Kanunu'nda öngörülen yaptırımlarla ve ağır idari para cezaları ile karşılaşmamaları bakımından da gereklidir. Rekabeti ihlal eden teşebbüslere ciroları nispetinde para cezaları verildiği dikkate alındığında, özellikle KOBİ'lerin altından kalkamayacakları bir mali külfete maruz kalması söz konusudur. Bu nedenle, ihlallerden kaçınmak ve rekabet mevzuatına uyum sağlamak için KOBİ yönetimlerine, KOBİ'lerin bağlı bulunduğu meslek örgütlerine ve kamu otoritelerine önemli görevler düşmektedir.

5.1. Rekabet Mevzuatına Uyum Konusunda KOBİ'lere Düşen Görevler

Rekabet Kurumu'nun 17 yıla ulaşan faaliyetleri esnasında dikkat çeken bir husus, Kurumun yürüttüğü inceleme ve soruşturmaların önemli bir bölümünde, ilgili teşebbüslerin rekabet kurallarını ihlal ettiklerinin farkında olmamalarıdır. Ancak bu durum çoğu zaman işletmeleri ağır idari para cezalarından kurtarmamaktadır. Bu nedenle ölçeği ne olursa olsun her işletme yöneticisinin, her şeyden önce işletmenin yaşamsal çıkarlarını korumak için rekabet mevzuat ve uygulamalarına uyum sağlama konusunda azami özen ve çabayı göstermesi gerekmektedir.

Teşebbüslerin, rekabet ihlallerinin neler olduğunu önceden bilmeleri, olası birçok problemi ortadan kaldırabilmektedir. Sorumlu ve profesyonel bir yönetim ve işletmecilik anlayışı, olacakları önceden görebilmeyi, olası hukuki/mali risklerden kaçınmayı gerektirir. Bilgili ve bilinçli bir yönetici, sadece mali açıdan değil itibar açısından da teşebbüsü zor durumda bırakabilecek yaptırımlardan kaçınmak için gerekli tedbirleri alacaktır. Bu bakımdan teşebbüslerimizin "rekabet hukukuna uyum programları" hazırlayarak uygulamaya koymaları, alınabilecek tedbirlerin başında gelmektedir.

Uyum programları, rekabet ihlallerinin oluşmadan veya ortaya çıkmadan önlenmesi esasına dayanmaktadır. Bu yönüyle uyum programları, çok önemli iki amaca hizmet etmektedir. Bunlardan ilki, teşebbüs yöneticilerinin ve çalışanlarının rekabet kuralları hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamasıdır. Böylece

teşebbüs yöneticilerinin rekabet ihlali anlamına gelebilecek karar ve eylemlerden kaçınmaları mümkün olabilecektir. İkincisi ise, eğer var ise, rekabet mevzuatına aykırı davranış ya da uygulamaların tespit edilmesine ve bu tür eylemlerin sona erdirilmesine imkân vermesidir.

KOBİ'lerin kapsamlı bir uyum programını danışmanlık hizmetleri alarak uygulamaya koyması genellikle mümkün olmamaktadır. KOBİ'ler için bir uyum programı hazırlamanın en basit ve maliyetsiz yolu, şirketin Rekabet Kurumu'nun internet sitesinden yararlanarak bir program oluşturması ve yürürlüğe koymasıdır. İlgililer, Kurumun internet sitesinde Rekabet Kanunu, ikincil mevzuat, Kurul kararları ve Kurum faaliyetleri ile ilgili ayrıntılı bilgiler bulabileceği gibi, rekabet mektubu, rekabet el kitabı, başvuru rehberi vb. rekabet mevzuatı ve uygulamalarını kamuoyu ile paylaşmaya dönük çalışmalar ve akademik yayınlara da ulaşabilecektir. Bu yayınlar arasında **"KOBİ'ler için Rekabet Hukuku"** başlıklı el kitapçığı ile **"Rekabet Hukuku Uyum Programı"** rehberi özellikle rekabet mevzuatı ve uygulamaları hakkında bilgi edinmek isteyen KOBİ'lerin doğrudan yararlanabileceği yayınlar olarak dikkat çekmektedir. Bunun bir diğer yolu ise KOBİ'lerin bağlı bulundukları meslek örgütleri tarafından rekabet uyum programları düzenlenmesidir.

Öte yandan, işletmelerin özellikle dikkat etmesi gereken bazı hususları bir kez daha hatırlatmakta yarar görülmektedir. İşletmelerin satış fiyatı, iskonto, ve vade gibi satış koşulları ile, üretim ve satış miktarı gibi ticari unsurları rakipleri ile anlaşarak belirlemeleri; rakipleri ile pazar ya da müşteri paylaşımına gitmeleri rekabet mevzuatı kapsamında ağır ihlaller olarak değerlendirilmektedir. Bu tür ihlaller kamu ihaleleri kapsamında da ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle kamu ihalesine katılan işletmeler de, rakipleriyle ihale paylaşımına gitmeleri, ihale fiyatını ya da ihaleyle ilgili diğer ticari unsurları rakipleriyle belirlemeleri halinde ağır idari para cezaları ile karşılaşabilmektedir.

KOBİ'lere yol göstermek açısından, aşağıda bir "kontrol listesi"ne yer verilmiştir. Hemen belirtmek gerekir ki, söz konusu liste her durumu kapsayıcı nitelikte olmayıp rekabet mevzuatı bakımından üzerinde durulması gereken temel hususları içermektedir. Özellikle teşebbüs yöneticilerinin bu kontrol listesine göre kendi durumlarını değerlendirmelerinde fayda görülmektedir. Kontrol listesinde yer alan sorulara verilen "evet" cevapları, firmanın rekabet ihlali anlamına gelen bir uygulama içinde olabileceğini göstermektedir. Bu tür bir durumda söz konusu firma ve yetkililerinin uygulama ya da eylemlerini rekabet mevzuatı bakımından yeniden değerlendirmeleri ve eylemlerine bir an önce son vermeleri yerinde olacaktır.

KOBİ'ler İçin Kontrol Listesi

- ✓ Fiyatı ve fiyatı oluşturan maliyet unsurlarını, satış koşullarını rakiplerinizle birlikte mi belirliyorsunuz?
- ✓ Rakiplerle fiyat ve fiyatı oluşturan maliyet unsurları hakkında görüş alış-verişinde bulunuyor musunuz?
- ✓ Rakiplerle coğrafi bazda ya da müşteri bazında bir piyasa paylaşımına gidiyor musunuz?
- ✓ Rakiplerle arzın ve diğer girdi kaynaklarının sınırlandırılmasına ilişkin bir anlayış birliği içinde misiniz?
- ✓ Rakiplerle yazılı veya sözlü olarak rekabetten kaçınma konusunda bir mutabakatınız var mı?
- ✓ Rakiplerle belirli rakip ve/veya müşterilerin piyasa dışına çıkarılmasını temin etmek amacıyla ortaklaşa hareket ediyor musunuz?
- ✓ İhalelere katılım öncesinde ve katılım sırasında fiyat, maliyet unsurları vb. rekabeti etkileyebilecek hususlarda rakiplerle görüşüyor musunuz? Bu konularda ortaklaşa hareket ediyor musunuz?

Rekabet mevzuatına uyum sağlama yönündeki çabalar, var ise rekabet mevzuatına aykırı davranış ya da uygulamaların tespit edilmesine ve bu tür eylemlere son verilmesine imkân tanımaktadır. Bununla birlikte, ihlale son vermenin her zaman yasal sorumluluğu ortadan kaldırmayabileceği unutulmamalıdır. Bu durumda, dünyada da önemi giderek artan pişmanlık müessesesi, Kanun'da öngörülen yaptırımlara uğramamak için KOBİ'lerin başvurabileceği bir mekanizma sağlamaktadır.

ABD ve AB'de karteller ile mücadelede pişmanlık programları etkin bir yöntem olarak uygulanmaktadır. ABD'de mevcut bir kartelin ortaya çıkarılmasında Amerikan Adalet Bakanlığı ile işbirliği yapan kartel üyelerinin cezadan muaf tutulması mümkündür. ABD'de *Citric Acid, Sotheby's/Cristies* ve *Vitamin* kartelleri pişmanlık programları sayesinde ortaya çıkarılan kartellerden yalnızca birkaçıdır. Avrupa Komisyonu da ihlal hakkında delil sağlayan ilk kartel üyesine ceza vermemekte, ayrıca belirli koşulların sağlanması halide para cezalarında önemli oranda indirim sağlayabilmektedir.

Kartel ile mücadelede etkin bir yol olan pişmanlık ve aktif işbirliği uygulamaları birçok ülkenin yanı sıra ülkemizde de uygulanmaktadır. Ülkemizde yürürlükte bulunan Kartellerin Ortaya Çıkarılması Amacıyla Aktif İşbirliği Yapılmasına Dair Yönetmelik'e (Pişmanlık Yönetmeliği) göre kartel anlaşması yapan teşebbüslerden biri, bu durumu herkesten önce Kuruma bildirdiği ve gerekli koşulları sağladığı takdirde ceza almaktan kurtulmakta, yine açılan soruşturma sürecinde Kurumla aktif işbirliği yapanların cezalarında indirim yapılabilmektedir. Aşağıda örnek bir vaka üzerinden konuyla ilgili daha ayrıntılı açıklamalara yer verilmektedir.

Aktif İşbirliğine Örnek: Çelik Çember Kararı

(30.10.2012 tarih ve 12-52/1479-508 sayılı karar)

Rekabet Kurulu'nun çelik çember üretimi yapan başlıca iki şirket hakkında yürüttüğü soruşturma süreci devam ederken, hakkında soruşturma yürütülen şirketlerden biri Pişmanlık Yönetmeliği kapsamında cezadan tam bağışıklık sağlanması talebiyle Kuruma başvuruda bulunmuştur. Söz konusu şirket, iki üreticinin çelik çember alım ihalelerinde danışıklı hareket etmek, diğer müşterilere yönelik olarak uygulanacak fiyat ve/veya satış koşullarını birlikte belirlemek ve bu doğrultuda çok sayıda görüşmeler yaparak bilgi paylaşımında bulunmak suretiyle Kanun'u ihlal ettiklerine dair bilgi ve belgeler sunmuştur.

Pişmanlık Yönetmeliği'ne göre teşebbüsün para cezasından iki şekilde bağışık tutulabilmesi mümkündür. İlk halde teşebbüsün Kurul'un önaraştırma yapmaya karar vermesinden önce başvurması ve bilgi ve belgeleri sunan ilk teşebbüs olması gerekmektedir. İkinci halde ise teşebbüsün Kanun'un 4. maddesinin ihlal edildiği sonucuna ulaştıracak deliller bulunmazken, Kurul'un önaraştırma yapmaya karar vermesinden soruşturma raporunun tebliğine kadar geçen sürede, rakiplerinden bağımsız bir şekilde bilgi ve belge sunması gerekmektedir. Bu iki durum gerçekleşmiş ise teşebbüsün yönetici ve çalışanları da para cezasından muaf tutulmaktadır.

Söz konusu vakada, teşebbüsün pişmanlık başvurusundan önce elde edilen delillerin Kanun'un 4. maddesinin ihlal edildiği sonucuna ulaştıracak nitelikte olması nedeniyle, pişmanlık başvurusu yapan şirket tam bağışıklıktan yararlanamamıştır. Ancak Rekabet Kurulu şirkete kısmi bağışıklık ve para cezasından yarısı oranında indirim sağlamıştır.

Yukarıda yer verilen açıklamalardan anlaşılacağı üzere, Rekabet Kanunu'nun yasakladığı türden anlaşmaların tarafı olan KOBİ'ler Pişmanlık Yönetmeliği'nden yararlanabilmekte; anlaşmanın Kurulca tespit edilmesi halinde maruz kalınacak para cezasından tam veya kısmi olarak bağışık tutulabilmektedir.

5.2. Rekabet Mevzuatına Uyum Konusunda Meslek Örgütlerine Düşen Görevler

Üyelerinin çıkarlarını savunan ve üyeleri adına hareket eden her türlü meslek odası, dernek, birlik, federasyon, konfederasyon veya benzeri organizasyonlar Rekabet Kanunu bakımından teşebbüs birliği sayılmaktadır. Herhangi bir teşebbüs birliği, üyeleri adına piyasalarda iktisadi etkileri olan kararlar alabilmekte ya da üyelerinin bu türden ortak kararlar alabilmesine dönük bir zemin oluşturabilmektedir. Bu bağlamda, teşebbüs birliklerinin, zaman zaman üyeleri arasında fiyat, üretim miktarı, satış koşulları gibi rekabete ilişkin kararları etkileyebilecek piyasa bilgilerinin paylaşıldığı bir zemin olarak kullanılması rekabet ihlallerine yol açmaktadır. Benzer şekilde, teşebbüs birliklerinin üyelerine yönelik fiyat tavsiyelerinin, üye teşebbüslerce sabit fiyat olarak algılanması ve uygulanması, Rekabet Kurumu'nun sıkça inceleme konusu yaptığı hususlardandır. Bu nedenle, teşebbüs birliklerinin sabit fiyat uygulamasına yol açabilecek nitelikteki düzenlemeler konusunda duyarlı olması ve üyelerini bu konuda açıkça uyarması yerinde olacaktır. Aksi takdirde, rekabet ihlalini örgütleyen, başlatan, kolaylaştıran veya yardımcı olan teşebbüs birlikleri ve üyeleri ağır cezalarla karşılaşabilecektir.

Rekabet kurallarının teşebbüsler tarafından ihlal edilmemesi konusundaki uyarıların sadece Rekabet Kurumu tarafından değil, tüm teşebbüs birliklerinin yöneticileri tarafından da yapılması son derece önemlidir. Teşebbüs birlikleri, üyelerinin daha rekabetçi bir anlayış içinde ticari hayatlarını sürdürmelerinde yol gösterici olmak, rekabet mevzuatı ve rekabetçi yaklaşıma aykırı davranışlar konusunda üyelerini bilgilendirmek, eğitmek ve yönlendirmek durumundadır.

Esasen, meslek kuruluşlarının kendi yapacakları iç düzenlemeler ve oluşturacakları etik kodlarla daha baştan bu tür rekabete aykırı uygulamaların önüne geçebilmeleri mümkündür. Söz konusu meslek kuruluşu yöneticilerinin bu konudaki duyarlılığının, ülkemizde rekabetçi anlayış ve uygulamaların gelişimine büyük katkılar sağlayacağı aşikârdır. Öte yandan, teşebbüs birliklerinin, ilgili oldukları alandaki kamu düzenlemelerinin rekabet ortamını bozucu etkiler yaratıp yaratmadığı konusuna duyarlı olmalarında, bu tür aykırı hükümlerin düzeltilmesi için her fırsatta talepte bulunmalarında veya inisiyatif kullanmalarında önemli kamusal yararlar bulunmaktadır.

Son olarak meslek örgütlerinin rekabet hukukuna uyum konusunda kendi durumlarını gözden geçirmeleri için yararlanabilecekleri bir kontrol listesine aşağıda yer verilmektedir. Kontrol listesinde yer alan sorulara verilen "evet" cevapları meslek örgütleri ve üyelerinin, rekabet ihlali anlamına gelen bir uygulama içinde olabileceklerini göstermektedir. Bu tür bir durumda meslek örgütü ve üyelerinin söz konusu uygulama ya da eylemlerini rekabet mevzuatı bakımından yeniden değerlendirmeleri ve eylemlerine bir an önce son vermeleri yerinde olacaktır.

KOBİ'ler İçin Kontrol Listesi

- ✓ Meslek örgütünün kuruluş şartnamesinde rekabeti sınırlandırıcı nitelikte herhangi bir hüküm var mı?
- ✓ Meslek örgütünün üyeleri üzerinde sahip olduğu yetkiler, üyeler arasındaki rekabeti etkiliyor mu?
- ✓ Meslek örgütü üyelerin satış fiyatları ve diğer satış koşulları konusunda kararlar alıyor mu?
- ✓ Meslek örgütü üyelerin faaliyet alanlarını kısıtlayan kararlar alıyor mu?
- ✓ Üyelerin toplantılar sırasında fiyat, satış koşulları, pazar paylaşımı/müşteri paylaşımı gibi konularda görüşmesi teşvik ediliyor mu?
- ✓ Üyelerin faaliyetlerini düzenlemeye dönük belirlenen teknik standartlar üyelerin ticari faaliyetlerini kısıtlıyor mu?

5.3. Rekabet Mevzuatına Uyum Konusunda Kamu Otoritelerine Düşen Görevler

Türkiye ekonomisinde önemli bir yeri olan KOBİ'lerin kurumsal yönetişiminin geliştirilmesi, İŞGEM benzeri destek kurumları aracılığıyla teknik yardım sağlanması, uygun koşullu ve çeşitlendirilmiş finansman imkânlarının arttırılması gibi araçlar vasıtasıyla rekabetçi iş ortamının sağlanmasının önemi 9. Kalkınma Planı'nda da vurgulanmıştır. Plan'da bu amaç doğrultusunda rekabeti engelleyici, sınırlayıcı veya bozucu etkiye sahip idari işlemlerin veya düzenlemelerin ortadan kaldırılması hedeflenmektedir.

Ekonomik, sosyal ya da kültürel amaçlarla ortaya konan kamusal düzenlemelerin kimi zaman piyasalarda rekabeti sınırlayıcı etkileri görülebilmektedir. Rekabet Kurumu, yeni yapılacak düzenlemelerin rekabete uygunluğunun denetlenmesi konusunda görüş bildirme yetkisine ve imkânına sahiptir. Ekonomik hayatı ilgilendiren kamu düzenlemelerinin ve idari işlemlerin Rekabet Kurumu'nun görüşüne başvurularak yapılmasının, muhtemel hataları önleyerek bu düzenlemeyi yapan kurum ve kuruluşların amaçlarına da daha iyi hizmet edeceği aşikârdır. Rekabet Kurumu kamu düzenlemelerine ilişkin görüş bildirme yetkisini sıklıkla kullanmakta ve bunu rekabet savunuculuğunun bir uzantısı olarak görmektedir.

Profesyonel meslek örgütlerinin belli bir kanuna dayanarak üyelerine dönük yaptıkları düzenlemeleri de birer kamu düzenlemesi olarak değerlendirmek gerekmektedir. Zaman zaman bu tür meslek kuruluşlarının yaptıkları düzenleme ya da uygulamaların rekabete aykırı etkilerinin bulunduğu, üyelerin girişim ve rekabet özgürlüğünü, faaliyetler için gerekli standartların ötesinde sınırlandırdığı gözlemlenmektedir. Bu nedenle, söz konusu düzenlemelerin merkezi ve mahalli idarelerce takibinin ve denetiminin yapılması, rekabetçi uygulamaların yerleşmesinde son derece önemlidir.

Ayrıca, belirtmek gerekir ki diğer kamu kurumlarının sorumlulukları çerçevesinde ele alınabilecek, devlet yardımlarının izlenmesi ve denetlenmesi dâhil, kayıtdışı ekonominin asgariye indirilmesi ve haksız rekabet başlığı altında toplanabilecek eylem ve işlemler de bütüncül bir bakış ve başarı açısından üzerinde durulması gereken konulardır.

Öte yandan bir kamu ihalesinin rekabetçi bir bakış açısıyla tasarlanması ve düzenlenmesi, daha baştan rekabetin tesisini sağlayarak, ileride çözümü daha güç ve karmaşık rekabet sorunlarının ortaya çıkmasını engelleyecektir. Benzer şekilde, kamu varlığı el değiştirirken, daha rekabetçi bir piyasa yapısının oluşturulmasına yönelik bir politika takip edilmesi, uzun dönemde ekonomik verimliliğe katkı sağlayacaktır. Rekabet ve özelleştirme politikası arasındaki bu yakın ilişki, özelleştirme işlemlerini rekabet savunuculuğunun önemli bir uygulama alanı haline getirmektedir.

Rekabet savunuculuğunun temel hedeflerinden biri, sürdürülebilir bir rekabet ortamının hayata geçirilmesi suretiyle teşebbüslerimizin rekabet gücünün artırılmasıdır. Yurt içinde rekabetçi bir ekonomik düzenin, dolayısıyla rekabet gücüne sahip teşebbüslerin varlığı, dünya pazarlarına açılmanın anahtarıdır. Rekabet gücü, piyasa mantığını ve dinamiğini yapay bir biçimde sekteye uğratan rekabete aykırı anlaşma ve eylemler sayesinde değil, piyasa ekonomisinin doğal işleyişi sonucu ortaya çıkacak ekonomik etkinlik ve verimlilik sayesinde kalıcı ve sürdürülebilir olacaktır. Bu nedenle, ihtiyaç duyulan ilk unsur, piyasa dinamiklerini olabildiğince koruyan rekabet kurallarının ve teşebbüslere sağlıklı bir rekabet ortamı sağlayan hukuk altyapısının varlığıdır.

Kamu müdahalelerinde her şeyden önce "rekabetçi tarafsızlığın" esas alınması, bir başka deyişle, devletin, müdahaleye muhatap tüm ekonomik aktörlere eşit mesafede olması sağlanmalıdır. Kurumumuzun 2013 yılında kamuoyunun bilgisine sunduğu Rekabet Raporu da kamu müdahalelerini rekabet perspektifinden ele almaktadır. Rapor'da bölgeler arasındaki ekonomik eşitsizliklerin giderilmesi, toplumdaki gelir adaletinin sağlanması, sosyal güvenlik sisteminin iyileştirilmesi, çevrenin korunması, gıda güvenliğinin sağlanması, tüketicinin korunması gibi nedenlerle piyasaya müdahale edebildiği ifade edil-

mektedir. Piyasanın işleyişini etkileyen bu müdahalenin temel amacı toplumsal refahın arttırılmasıdır. Kamunun bu amaca ulaşmanın yolu olarak rekabetçi piyasa mekanizmasını benimsediği dikkate alındığında kamu müdahalelerinin rekabetçi yapıyı korumayı amaçlayan rekabet politikası ile uyumlu olması gerekmektedir.

Bu bağlamda değinilmesi gereken bir başka husus kamu alımlarında rekabetin sağlanmasıdır. Kamu alımlarında danışıklı hareket iddialarına ilişkin olarak bugüne kadar Rekabet Kurulu'nun önüne gelen bazı dosyalarda, özellikle sağlık sektöründe doğrudan temin yoluyla yapılan mal ve hizmet alımlarında, belli bir teşebbüsün tercih edilmesine dönük ve yan teklif olarak bilinen uygulamanın temin usulünün bir parçası haline geldiği tespit edilmiştir. Alım usulü açısından birden fazla teklif şartının geçerli olduğu durumlarda kamu kurumlarının ilgili birim veya görevlileri, teşebbüslerden ayrı teklif istemek yerine, alım yapacağı teşebbüsten yeter sayıda teklif getirmesini ya da başka teşebbüslerin uygun teklif vermesini sağlamasını isteyebilmektedir. Bu şekildeki doğrudan temin uygulamalarının piyasa işleyişini olumsuz yönde etkileyebileceği ve kamuyu da zarara uğratabileceği gözden kaçırılmamalıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye ekonomisinde faaliyet gösteren şirketlerin sayısal olarak %99'unu oluşturan KOBİ'lerin, 2011 yılı itibarıyla toplam istihdam içindeki payları %76, faktör maliyetiyle katma değer içindeki payları %53, toplam ihracattaki payları ise %62 civarındadır. Bu nedenle ekonomide son derece önemli bir yere sahip olan KOBİ'lerin rekabet hukuku ve uygulamaları karşısındaki durumlarının değerlendirilmesi, söz konusu işletmeler için olduğu kadar, rekabet politikası kapsamında kurumsal stratejiler geliştirilmesi bakımından Rekabet Kurumu için de önem arz etmektedir. Bu amaç doğrultusunda hazırlanan 2014 Rekabet Raporu temelde, rekabet hukuku uygulamalarında KOBİ'lerin yer aldığı vakaların analizi ile KOBİ'lerin rekabete bakış açısını anlamaya yönelik olarak gerçekleştirilen anket çalışmasının birlikte değerlendirilmesine dayanmaktadır.

KOBİ'ler kimi vakalarda **rekabet ihlallerinin mağduru**, kimi vakalarda da **ihlali gerçekleştiren taraf** konumundadır. Konunun her iki açıdan incelenmesini gerekli kılan bu durum, Rapor'un genel çerçevesini de belirleyen bir husus olarak dikkate alınmıştır.

Özellikle küçük ölçekli teşebbüsler açısından rekabetin korunması, söz konusu teşebbüslerin gerek piyasaya girişlerini kolaylaştırması, gerekse piyasada varlıklarını sürdürebilmeleri açısından önemlidir. Bir başka deyişle, rekabetin korunması, girişim özgürlüğünün önemli teminatlarından biri olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda rekabet hukuku, teşebbüsler arasındaki yarışın kurallarını belirlemeye ve piyasanın tüm oyuncularına aynı kurallara tabi olarak yarıştıkları adil bir ortamın tesisine yönelik hukuki ve kurumsal bir altyapı sağlamaktadır. Bu hukuki altyapının ve sağlıklı bir rekabet ortamının varlığından tüketicilerden sonra en olumlu şekilde etkilenecek kesim KOBİ'lerdir. Rekabeti sınırlayıcı ya da pazar gücü yaratma potansiyeli olan eylem ve işlemlerin denetimi, piyasaların bir ya da birkaç oyuncunun kontrolüne geçmesini engellemekte, böylece KOBİ'lerin pazara girmesine ya da pazardaki faaliyetlerini sürdürebilmelerine imkân tanımaktadır. Yurt içinde fiyat, kalite, teknolojik gelişme unsurları bakımından artan rekabet, uluslararası ekonomik sistemde rekabet gücü daha yüksek şirketlerin ortaya çıkmasına ve ülke ekonomisinin rekabet gücünün artmasına da katkıda bulunmaktadır. Nitekim KOBİ'lerin dış ticaretteki ve özellikle ihracattaki payları, esasen rekabetin uluslararası ölçekte ele alınması gereken bir olgu olduğunun önemli göstergelerinden biridir.

Rekabet hukuku uygulamalarının da gösterdiği gibi, rekabet ihlalleri birçok vakada KOBİ'leri olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Rapor'da da örnek vakalarla yer verildiği üzere, KOBİ'ler fiyata ve pazar paylaşımına ilişkin anlaşmaların mağduru konumunda olabilmektedir. Özellikle, KOBİ'lerin alım yaptıkları teşebbüslerin kartel oluşturması, KOBİ'ler açısından girdi fiyatlarının dolayısıyla maliyetlerin yükselmesi anlamına gelmektedir. Buna ilave olarak KOBİ'ler, dışlayıcı davranışlar başlığı altında toplanabilecek eylem ve uygulamalardan da zarar görebilmektedir. Piyasaya girişleri ya da rakiplerin faaliyetlerinin gelişmesini engellemek isteyen teşebbüslerin, yıkıcı fiyat uygulaması, anlaşma yapmayı reddetme, uzun dönemli rekabet yasakları veya ayrımcılık şeklinde ortaya çıkabilen dışlayıcı davranışları KOBİ faaliyetlerini zorlaştırabilmektedir. Öte yandan, KOBİ'ler, dikey nitelikteki bayi-tedarikçi anlaşmalarında, özellikle yeniden satış fiyatının tespiti ve pasif satış yasakları açısından tedarikçilerin baskısı altında kalabilmektedir.

Rekabet Kurulu kararlarına yansıyan ve KOBİ'lerin maruz kaldıkları ihlallere konu olabilen davranışlar ile KOBİ'lerin rekabet sorunlarına ilişkin kendi değerlendirmelerini içeren anket sonuçları büyük ölçüde paralellik arz etmektedir. Büyük şirketlerin sıklıkla promosyon/fiyat indirimi yapması, hammadde pazarını kontrol eden şirketlerin istedikleri fiyat ve satış koşullarını dayatmaları, şirketler arası fiyat anlaşmaları ile müşteri, bölge ya da ihale paylaşımları, anket katılımcıları tarafından KOBİ'lerin en fazla karşılaştığı rekabet sorunları arasında gösterilmektedir.

KOBİ'ler, maruz kaldıkları ihlaller nedeniyle piyasaya girmekte ya da faaliyetlerini sürdürmekte zorlanabilmektedirler. Bu nedenle, büyük teşebbüslere kıyasla kaynakları ve bilgiye erişimi kısıtlı olan KOBİ'ler açısından rekabet hukuku farkındalığının arttırılması, piyasada rahatça var olabilmeleri ve gelişimleri açısından son derece önemlidir. KOBİ'lerin maruz kaldıkları ihlallerin farkına varıp, Kurumu durumdan doğru şekilde haberdar etmeleri hem kendi faaliyetlerinin hem de pazarda rekabetin güvence altına alınması açısından önemlidir. Bu yönüyle KOBİ'lerin aynı zamanda Rekabet Kurumu'nun doğal paydaşları ve önemli bilgi kaynakları konumunda oldukları görülmektedir.

Şüphesiz rekabet ihlaline maruz kalan işletmelerin, öncelikle karşılaştıkları vakanın Rekabet Kanunu kapsamına giren nitelikte bir eylemi içerdiğini tespit edebilmeleri gerekmektedir. Yapılan anket çalışması kapsamında, katılımcıların yaklaşık beşte biri Rekabet Kanunu hakkında bilgi sahibi olduğunu; önemli bir bölümü ise Kanun hakkında biraz bilgi sahibi olduğunu ya da hiç bilgi sahibi olmadığını ifade etmektedir. Ankete katılan işletmelerin yaklaşık yarısı "karteller ve tekelleri" Rekabet Kanunu kapsamında görmektedir. Bununla birlikte, katılımcıların çoğunluğu, "yanıltıcı reklam", "marka ihlali" ve "ürün taklidi" gibi haksız rekabet fiillerinin de Rekabet Kanunu kapsamında olduğunu düşünmektedir. Nitekim uygulamada Rekabet Kurumu'na yapılan başvuruların önemli bir bölümünün Rekabet Kanunu kapsamında görülmeyerek reddedilmesi de bu yanlış ve eksik algıyı teyit eden bir durumdur.

KOBİ yöneticilerinin Rekabet Kanunu ve uygulamaları hakkında genel bilgiye sahip olması, hem kendi faaliyetlerinin yasaya uygun yürütülmesi hem de maruz kalınan ihlalin tespiti açısından gereklidir. Rekabet Kurulu'nun karar ve uygulamaları, Kurumun internet sitesinden yayımlanmakta olup, KOBİ'lerin yararlanabileceği çok sayıda yayına yine bu siteden ulaşılması mümkündür. Bunlara ilave olarak, sanayi ve ticaret odaları ile işbirliği içerisinde birçok ilde rekabet hukuku ve Rekabet Kurumu hakkında bilgi sağlayan eğitimler düzenlenmektedir. KOBİ yönetimlerinin bu eğitimlere doğrudan katılımları ve çalışanlarını katılım yönünde teşvikleri rekabet hukuku ve uygulamaları konusunda farkındalığın artmasında önemli bir rol oynamaktadır. KOBİ yönetimlerinin bağlı bulundukları meslek örgütleri ya da sivil toplum kuruluşları aracılığıyla bu tür eğitimlerin düzenlenmesine yönelik talepleri Kurum tarafından olumlu karşılanmaktadır.

KOBİ'lerin kimi zaman rekabeti ihlal eden taraf konumunda olmaları, konunun bu Rapor'da incelenen bir diğer temel boyutunu teşkil etmektedir. Ülkemiz rekabet hukuku uygulamasında KOBİ'lerin bilerek ya da bilmeyerek rekabet ihlalinin tarafı olabildiği vakalar sıklıkla görülmektedir. Bu vakalar arasında özellikle fiyat tespitine ve pazar paylaşımına ilişkin anlaşmalar, arz miktarının tespitine yönelik anlaşmalar ve ihalelerde danışıklı teklifler dikkat çekmektedir. KOBİ'ler arasında yapılan bu tür rekabeti sınırlayıcı anlaşmalar neticesinde, üretim miktarının kısılmasından ve fiyatların yüksek seviyelerde belirlenmesinden zarar gören kesim alıcılar ve nihai olarak da tüketiciler olmaktadır. Fiyatları aralarındaki anlaşma ile garanti altına alan şirketler, ayrıca ürünlerin kalitesini, çeşidini, diğer satış koşullarını iyileştirmeye ya da dağıtımı geliştirmeye yönelik rekabetçi çabalardan vazgeçerek tüketiciye dolaylı olarak da zarar verebilmektedir. Bu nedenle, ihlali gerçekleştiren teşebbüsler ölçeklerine bakılmaksızın idari para cezalarına muhatap olabilmektedir.

KOBİ'ler tarafından gerçekleştirilen ihlaller incelendiğinde, KOBİ'lerin önemli bir bölümünde rekabet hukuku ve uygulamalarına yönelik bilgi eksiklikleri dikkat çekmektedir. KOBİ'lere yönelik yürütülen soruşturmalar kapsamında yapılan savunmalar göstermektedir ki rekabeti sınırlayıcı uygulamalar, fiyat istikrarının sağlanması, kalitenin korunması, pazardaki arz fazlasına çözüm bulunması, haksız rekabete karşı önlem alınması gibi saiklerle başlatılmakta. Öte yandan, kimi zaman meslek örgütlerinin ya da yerel otoritelerin bu uygulamaların hayata geçirilmesi yönünde teşviklerinin bulunduğu anlaşılmaktadır. Anket çalışmasının sonuçları da rekabet hukuku vakalarında ileri sürülen bu gerekçeleri teyit eder niteliktedir. "Sektörünüzde şirketler birlikte fiyat belirliyor mu?" sorusuna "evet" yanıtını veren katılımcılar

bu tür fiyat belirlemelerinin gerekçesi olarak en çok "piyasada haksız rekabet ve kayıtdışılığın varlığı nedeniyle belli bir standartta faaliyet göstermek amacıyla işletmelerin birlikte fiyat belirlemeye gitmelerini" göstermektedir. Katılımcılara göre, birlikte fiyat belirlenmesinin en önemli ikinci nedeni "şirketlerin daha fazla kâr etmesi"dir. "Piyasada çok sayıda şirketin varlığı nedeniyle fiyat anlaşması olmaması halinde şirketlerin batacağı" yönündeki algı ve "ürün ve hizmetlerde belli bir standardı tutturmak için fiyat anlaşmasının zorunlu hale gelmesi" şeklindeki değerlendirme, katılımcılar tarafından fiyat anlaşmalarının diğer önemli gerekçeleri olarak görülmektedir. Ancak, görünürdeki gerekçe ne olursa olsun, KOBİ'ler arasındaki rekabeti kısıtlama amacını veya etkisini taşıyan anlaşmaların Rekabet Kanunu kapsamında ihlal teşkil ettiği gerçeği değişmemekte; ileri sürülen gerekçeler işletmeleri Kanun kapsamında uygulanan yaptırımlardan kurtarmamaktadır.

Rekabeti kısıtlayan teşebbüslere ciroları nispetinde para cezaları verildiği dikkate alındığında, özellikle KOBİ'lerin altından kalkamayacakları bir mali külfete maruz kalması söz konusu olabilir. Bu nedenle, ihlallerden kaçınmak ve rekabet mevzuatına uyum sağlamak için KOBİ yönetimlerine, KOBİ'lerin bağlı bulunduğu meslek örgütlerine ve kamu otoritelerine önemli görevler düşmektedir.

Bu bakımdan, işletme yönetimlerinin "rekabet hukukuna uyum programları" hazırlayarak uygulamaya koymaları, alınabilecek tedbirlerin başında gelmektedir. Uyum programları, rekabet ihlallerinin oluşmadan veya ortaya çıkmadan önlenmesi esasına dayanmaktadır. Bu yönüyle uyum programları, çok önemli iki amaca hizmet etmektedir. Bunlardan ilki, teşebbüs yöneticilerinin ve çalışanlarının rekabet kuralları hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamasıdır. Böylece teşebbüs yöneticilerinin rekabet ihlali anlamına gelebilecek karar ve eylemlerden kaçınmaları mümkün olabilecektir. İkincisi ise, eğer var ise, rekabet mevzuatına aykırı davranış ya da uygulamaların tespit edilmesine ve bu tür eylemleri sona erdirmeye imkân vermesidir.

KOBİ'lerin kapsamlı bir uyum programını danışmanlık hizmetleri alarak uygulamaya koyması genellikle mümkün olmamaktadır. KOBİ'ler için bir uyum programı hazırlamanın en basit ve maliyetsiz yolu, şirketin Rekabet Kurumu'nun internet sitesinden yararlanarak bir program oluşturması ve yürürlüğe koymasıdır. İlgililer, Kurumun internet sitesinde Rekabet Kanunu, ikincil mevzuat, Kurul kararları ve Kurum faaliyetleri ile ilgili ayrıntılı bilgiler bulabileceği gibi, rekabet mektubu, rekabet el kitabı, başvuru rehberi vb. rekabet mevzuat ve uygulamalarını kamuoyu ile paylaşmaya dönük çalışmalar ve akademik yayınlara da ulaşabilecektir. Bu yayınlar arasında özellikle **"Rekabet Hukuku Uyum Programı"** rehberi rekabet mevzuatı ve uygulamaları hakkında bilgi edinmek isteyen KOBİ'lerin doğrudan yararlanabileceği bir yayın olarak dikkat çekmektedir.

Rekabet mevzuatına uyum sağlama yönündeki çabalar, var ise rekabet mevzuatına aykırı davranış ya da uygulamaların tespit edilmesine ve bu tür eylemlere son vermeye imkân tanımaktadır. Bununla birlikte ihlale son vermenin her zaman yasal sorumluluğu ortadan kaldırmayabileceği unutulmamalıdır. Bu durumda, dünyada önemi giderek artan ve ülkemizde de uygulanan pişmanlık ve aktif işbirliği müessesesi Kanun'da öngörülen yaptırımlara uğramamak için, KOBİ'lerin başvurabileceği bir mekanizma sağlamaktadır. Rekabeti sınırlayıcı anlaşmaların tarafı olan KOBİ'ler, bu anlaşmaların ortaya çıkarılmasına yardımcı olmaları ve Rekabet Kurumu ile işbirliğine gitmeleri halinde, maruz kalınacak para cezasından tam veya kısmi olarak bağışık tutulabilmektedir.

Rekabet ihlallerinin önüne geçebilmek açısından KOBİ'lerin bağlı bulunduğu meslek örgütleri ile sanayi ve ticaret odalarına da önemli görevler düşmektedir. Meslek örgütleri ve odalar, üyeleri adına piyasalarda iktisadi etkileri olan kararlar alabilmekte ya da üyelerinin bu türden ortak kararlar alabilmesine dönük bir zemin oluşturabilmektedir. Bu bağlamda, meslek örgütlerinin ve odaların, zaman zaman üyeleri arasında fiyat, üretim miktarı, satış koşulları gibi rekabete ilişkin kararları etkileyebilecek piyasa

bilgilerinin paylaşıldığı bir zemin olarak kullanılması rekabet ihlallerine yol açmaktadır. Rekabet ihlalini örgütleyen, başlatan, kolaylaştıran veya yardımcı olan meslek örgütü ve oda üyeleri bu nedenle ağır cezalarla karşılaşabilmektedir.

Bu bakımdan öncelikle bu kuruluşların rekabet ihlaline neden olabilecek eylem ve yönlendirmelerden kaçınmaları gerekmektedir. İkinci olarak, rekabet kurallarının teşebbüsler tarafından ihlal edilmemesi konusundaki uyarıların sadece Rekabet Kurumu tarafından değil, tüm meslek örgütü ve oda yöneticileri tarafından da yapılması son derece önemlidir. Bu kuruluşlar, üyelerinin daha rekabetçi bir anlayış içinde ticari hayatlarını sürdürmelerinde yol gösterici olmak, rekabet mevzuatı ve rekabetçi yaklaşıma aykırı davranışlar konusunda üyelerini bilgilendirmek, eğitmek ve yönlendirmek durumundadır. Nitekim anket sonuçları da, KOBİ'lerin bu yönde taleplerinin olduğunu açıkça göstermektedir. Ankete katılan işletmelerin önemli bir bölümü, bağlı bulundukları meslek örgütleri ve odaların rekabet hukuku ve uygulamaları konusunda eğitim vermesini talep etmektedir. Anketin bir başka sonucuna göre, işletmelerin %79'u "Bağlı bulunduğunuz meslek örgütünün ya da sanayi ve ticaret odasının Rekabet Hukuku konusunda size danışmanlık hizmeti vermesini ister misiniz?" sorusuna "evet" yanıtı vermektedir. Örneğin bu kapsamda meslek örgütleri sektör ve piyasa bazında rekabet uyum programları düzenleyebilir.

İşletmelerin rekabet ihlallerini önlemek için yapılabileceklere ilişkin değerlendirmeleri, anket sonuçlarına göre şu şekildedir: Katılımcıların %30'u meslek odalarının bilgilendirme yapmasını, %24'ü Rekabet Kurumu'nun eğitim, tanıtım ve yayın faaliyetlerini artırmasını, %15'i Rekabet Kurumu'nun denetim ve incelemelerini artırmasını, %2'si yerel idare ve makamların uyarı ve tavsiyelerde bulunmasını, %28'si ise seçeneklerin tamamının kullanılmasını, ihlallerin önlenmesinde etkili yollar olarak tanımlamaktadır. Anketin bir başka sonucuna göre, işletmelerin %79'u "Bağlı bulunduğunuz meslek örgütünün ya da sanayi ve ticaret odasının rekabet hukuku konusunda size danışmanlık hizmeti vermesini ister misiniz?" sorusuna "evet" yanıtı vermektedir. Meslek örgütü ve oda yöneticilerinin bu taleplerin karşılanmasına yönelik inisiyatif kullanmasında ve gerektiğinde Rekabet Kurumu ile işbirliğine giderek üyelerine yönelik bu tür eğitim ve danışmanlık hizmetleri yürütmesinde yalnızca üyelerinin menfaatleri bakımından değil, rekabet kurallarının ülkemizde yerleşmesi bakımından da kamusal yararlar bulunmaktadır.

Rekabet ihlallerinin önüne geçilmesinde kamu idarelerine de önemli görevler düşmektedir. Kamu idarelerinin her şeyden önce rekabet ihlallerini teşvik edici eylem ve tavsiyelerden kaçınmaları gerekmektedir. Bu bakımdan özellikle yerel idarelerin rekabet hukuku ve uygulamaları hakkında bilgi sahibi olması ve bu bilgiyi idare alanlarındaki meslek örgütleri ve üyeleri ile paylaşması, rekabet kurallarının ülkemizde yerleşmesinde dikkate değer katkılar sağlayacaktır.

Öte yandan, ekonomik, sosyal ya da kültürel amaçlarla ortaya konulan kamusal düzenlemelerin kimi zaman piyasalarda rekabeti sınırlayıcı etkileri görülebilmektedir. Rekabet Kurumu, yeni yapılacak düzenlemelerin rekabete uygunluğunun denetlenmesi konusunda görüş bildirme yetkisine ve imkânına sahiptir. Ekonomik hayatı ilgilendiren kamu düzenlemelerinin ve idari işlemlerin Rekabet Kurumu'nun görüşüne başvurularak yapılmasının, muhtemel hataları önleyerek bu düzenlemeyi yapan kurum ve kuruluşların amaçlarına da daha iyi hizmet edeceği aşikârdır. Rekabet Kurumu kamu düzenlemelerine ilişkin görüş bildirme yetkisini sıklıkla kullanmakta ve bunu rekabet savunuculuğunun bir uzantısı olarak görmektedir.

Meslek örgütlerinin belli bir kanuna dayanarak üyelerine dönük yaptıkları düzenlemeleri de birer kamu düzenlemesi olarak değerlendirmek gerekmektedir. Zaman zaman bu tür meslek kuruluşlarının yaptıkları düzenleme ya da uygulamaların rekabete aykırı etkilerinin bulunduğu, üyelerin girişim ve rekabet özgürlüğünü, faaliyetler için gerekli standartların ötesinde sınırlandırdığı gözlemlenmektedir. Bu nedenle, söz konusu düzenlemelerin merkezi ve mahalli idarelerce takibinin ve denetiminin yapılması, rekabetçi uygulamaların yerleşmesinde son derece önemlidir.

KAYNAKÇA

Avustralya Rekabet ve Tüketici Komisyonu, 27.09.2012, "Small Business and Competition and Consumer Act" https://www.accc.gov.au/publications/small-business-the-competition-and-consumer-act, Erişim tarihi: 27.02.2014

KOSGEB Country Report, October 2012. Enhancing The Competitiveness of SMEs In Turkey, http://www.comcec.org/UserFiles/File/%C3%BClkeraporlar%C4%B1/28_isedak_%C3%BClke_rap/T%C3%BCrkiye.pdf, Erişim tarihi: 27.02.2014

OECD 2004, Small and Medium-Sized Enterprises in Turkey – Issues and Policies, http://www.oecd.org/industry/smes/31932173.pdf, Erişim tarihi: 21.02.2014

OECD Policy Roundtables 1996, General Cartel Bans: Criteria for Exemption for Small and Medium-sized Enterprises, http://www.oecd.org/competition/cartels/1920345.pdf, Erişim tarihi: 27.02.2014

Rekabet Terimleri Sözlüğü 2010, Rekabet Kurumu Yayınları, http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT%2fDocuments%2fGenel+%C4%B0%C3%A7erik%2frekabetterimleri.pdf, Erişim tarihi: 21.02.2014

ŞEKER, M., CORREA, P. G. 2010, Obstacles to Growth for Small and Medium Enterprises in Turkey, Policy Research Working Paper 5323 World Bank, http://elibrary.worldbank.org/doi/pdf/10.1596/1813-9450-5323, Erişim tarihi: 21.02.2014

TÜİK Haber Bülteni, 28.11.2013 tarih ve 15881 sayı, Küçük ve Orta Büyüklükteki Girişim İstatistikleri, http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15881, Erişim tarihi: 21.02.2014

World Bank 2010, Investment Climate Assessment From Crisis to Private Sector Led Growth –Turkey, Report No. 54123-TR, https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/2904, Erişim tarihi: 21.02.2014

World Bank 2011, Private and Financial Sector Development, Europe and Central Asia Region, Improving Conditions for SME Growth Finance and Innovation- Turkey, Report No. 54961-TR, http://documents.worldbank.org/curated/en/2011/08/17068912/turkey-improving-conditions-sme-growth-finance-innovation, Erişim tarihi: 21.02.2014

REKABET KURULU KARARLARI

23.08.2002 tarih ve 02-49/634-257 sayılı Rekabet Kurulu Kararı
17.8.2004 tarih ve 04-54/750-187 sayılı Rekabet Kurulu Kararı
2.12.2004 tarih 04-77/1109-278 sayılı Rekabet Kurulu Kararı
8.7.2005 tarih ve 05-44/618-155 sayılı Rekabet Kurulu Kararı
25.10.2005 tarih ve 05-73/986-273 sayılı Rekabet Kurulu Kararı
19.12.2005 tarih 05-85/1181-335 sayılı Rekabet Kurulu Kararı
29.12.2005 tarih ve 05-88/1221-353 sayılı Rekabet Kurulu Kararı
26.7.2006 tarih ve 06-56/714-204 sayılı Rekabet Kurulu kararı
21.2.2007 tarih ve 07-15/142-45 sayılı Rekabet Kurulu Kararı
16.3.2007 tarih ve 07-24/236-76 sayılı Rekabet Kurulu Kararı
10.7.2007 tarih ve 07-58/674-233 sayılı Rekabet Kurulu Kararı
24.7.2007 tarih ve 07-60/713-245 sayılı Rekabet Kurulu Kararı
26.7.2007 tarih 07-62/740-268 sayılı Rekabet Kurulu Kararı
20.5.2008 tarih ve 08-34/456-161 Rekabet Kurulu Kararı
12.11.2008 tarih 08-63/1050-409 sayılı Rekabet Kurulu Kararı
18.2.2009 tarih ve 09-07/129-40 sayılı Rekabet Kurulu Kararı
13.10.2011 tarih ve 11-52/1343-474 sayılı Rekabet Kurulu Kararı
16.3.2012 tarih ve 12-12/383-112 sayılı Rekabet Kurulu Kararı
12.4.2012 tarih ve 12-20/557-141 sayılı Rekabet Kurulu Kararı
20.11.2012 tarih ve 12-58/1556-558 sayılı Rekabet Kurulu Kararı
31.1.2013 tarih ve 13-08/93-54 sayılı Rekabet Kurulu Kararı
14.2.2013 tarih ve 13-10/152-75 sayılı Rekabet Kurulu Kararı
15.5.2013 tarih ve 13-28/387-175 sayılı Rekabet Kurulu Kararı
18.6.2013 tarih ve 13-38/489-213 sayılı Rekabet Kurulu Kararı

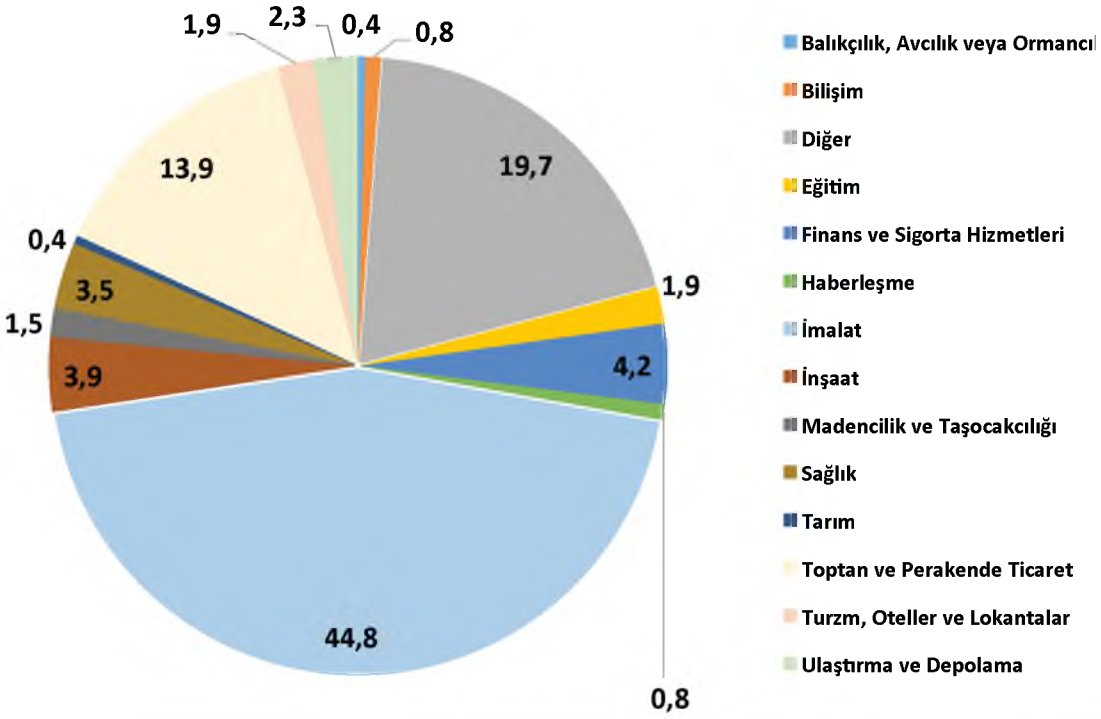
EK:

ANKET SONUÇLARI

BİRİNCİ BÖLÜM
ŞİRKET & SEKTÖR HAKKINDA BİLGİLER

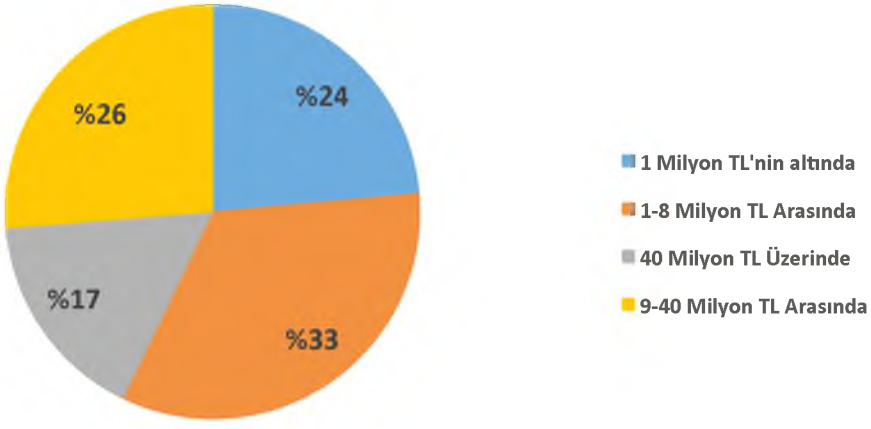
1. Hangi sektörde faaliyet gösteriyorsunuz?

Firmaların Faaliyet Gösterdiği Sektör Yüzdeleri

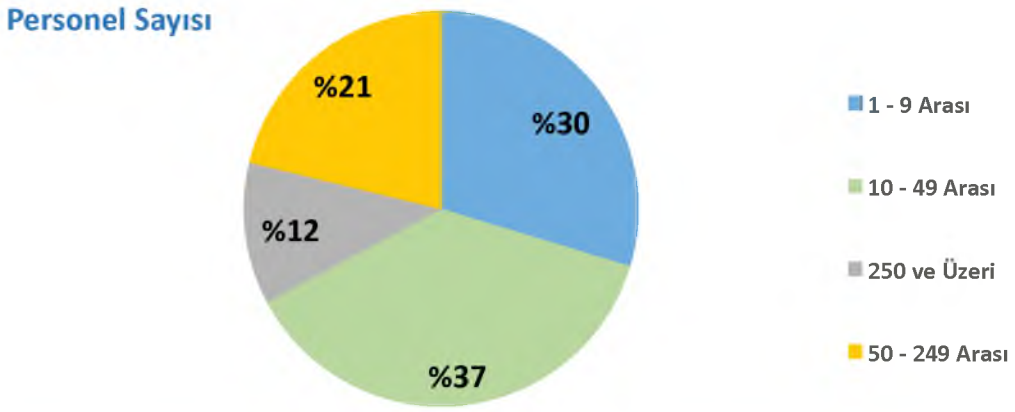

2. Yıllık net satış hasılatınızın (cironuzun) veya mali bilançonuzun bulunduğu aralığı belirtiniz.

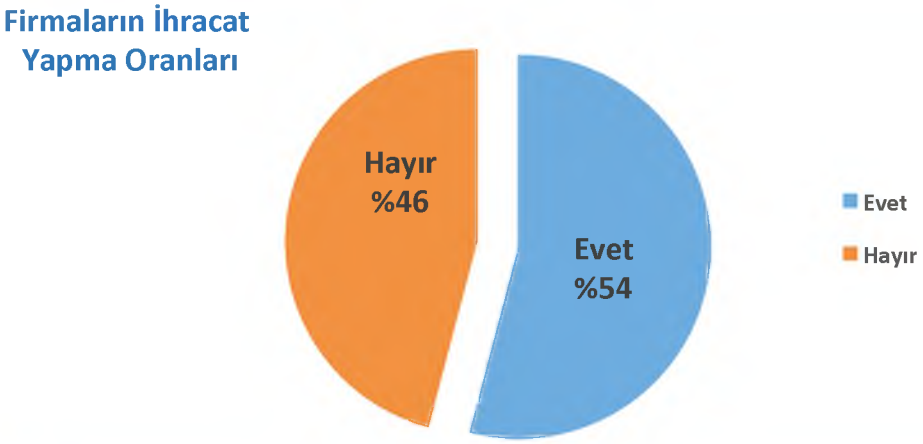
Firmaların Yıllık Net Satış Hasılatı (ciro) veya Mali Bilançosunun Bulunduğu Aralık Yüzdeleri

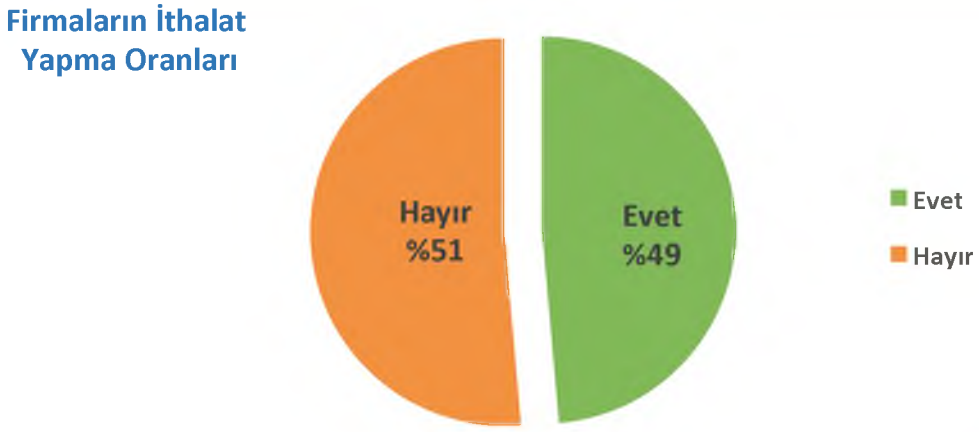
3. Personel sayınızı gösteren aralığı belirtiniz.

4. İhracat yapıyor musunuz?

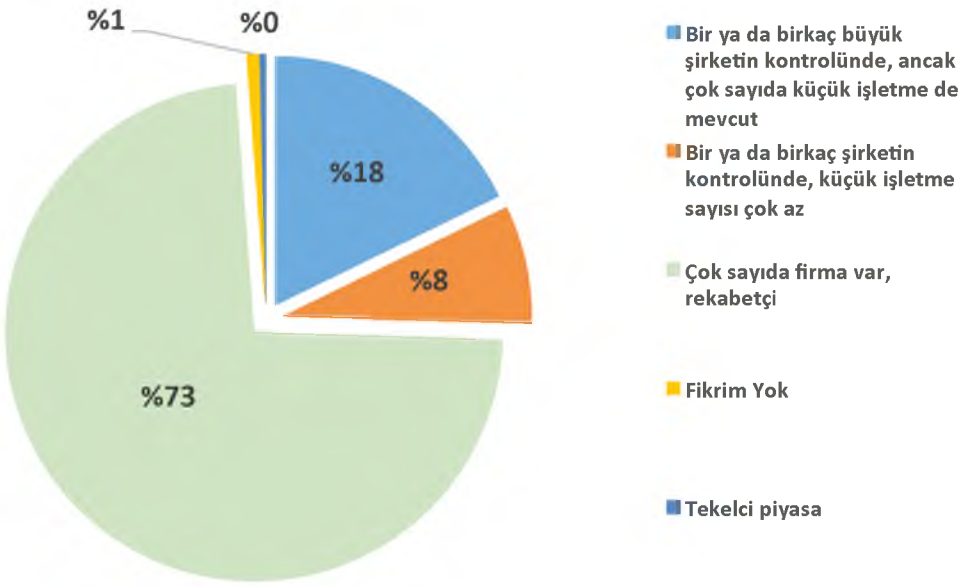

5. İthalat yapıyor musunuz?

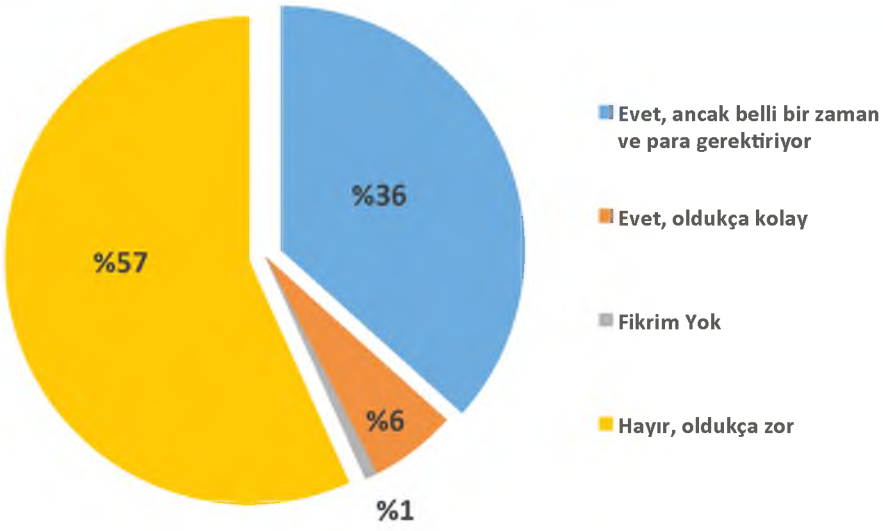

6. Faaliyet gösterdiğiniz sektörü nasıl tanımlarsınız?

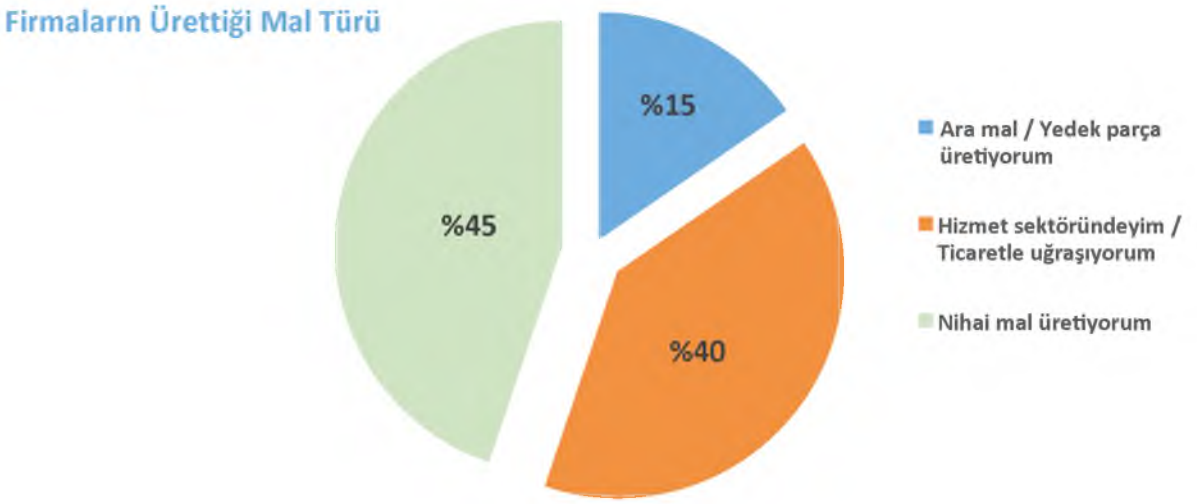
Firmaların Faaliyet Gösterdiği Sektörü Tanımlamaları

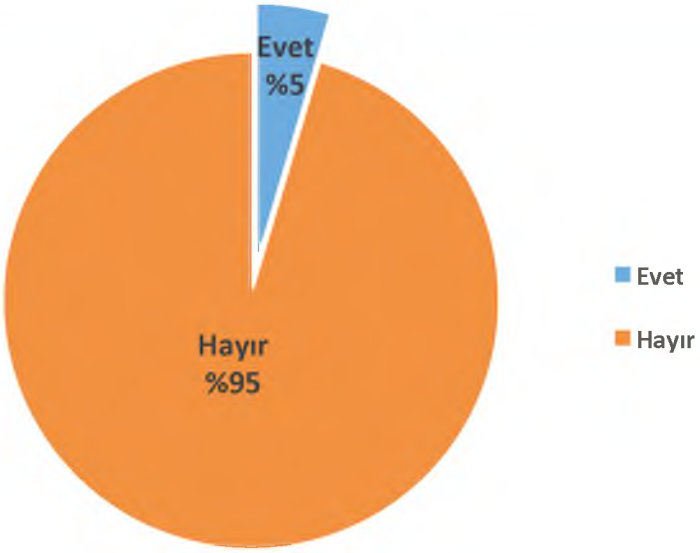
7. Faaliyet gösterdiğiniz sektöre girmek ve sektörde tutunmak kolay mıdır?

8. Ne tür mallar üretiyorsunuz?

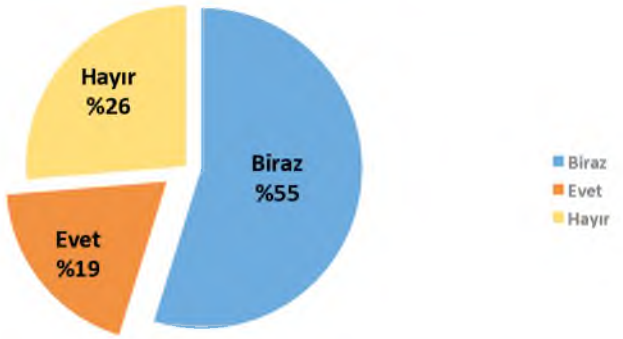

9. Bugüne kadar Rekabet Kurumu'nun inceleme veya denetimlerine muhatap kaldınız mı?

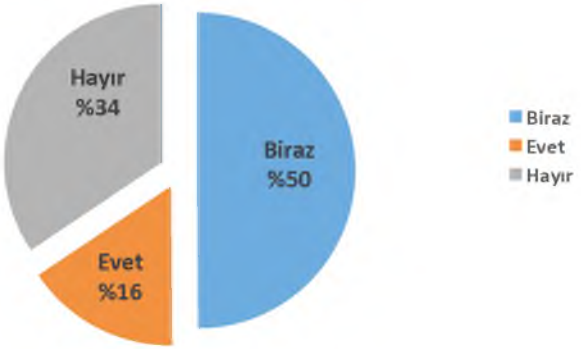

İKİNCİ BÖLÜM
REKABET KANUNU & REKABET KURUMU BİLİNİRLİK

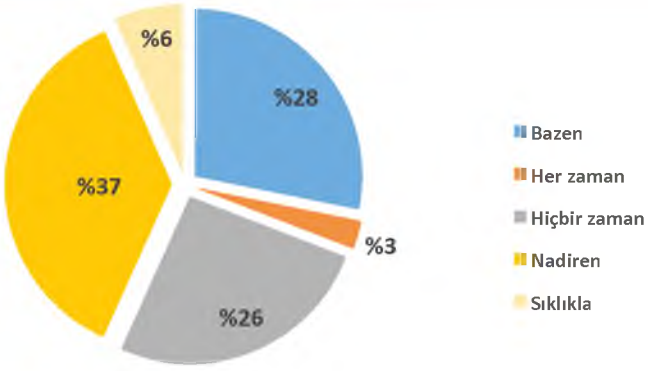
10. Rekabet Kanunu hakkında bilgi sahibi misiniz?

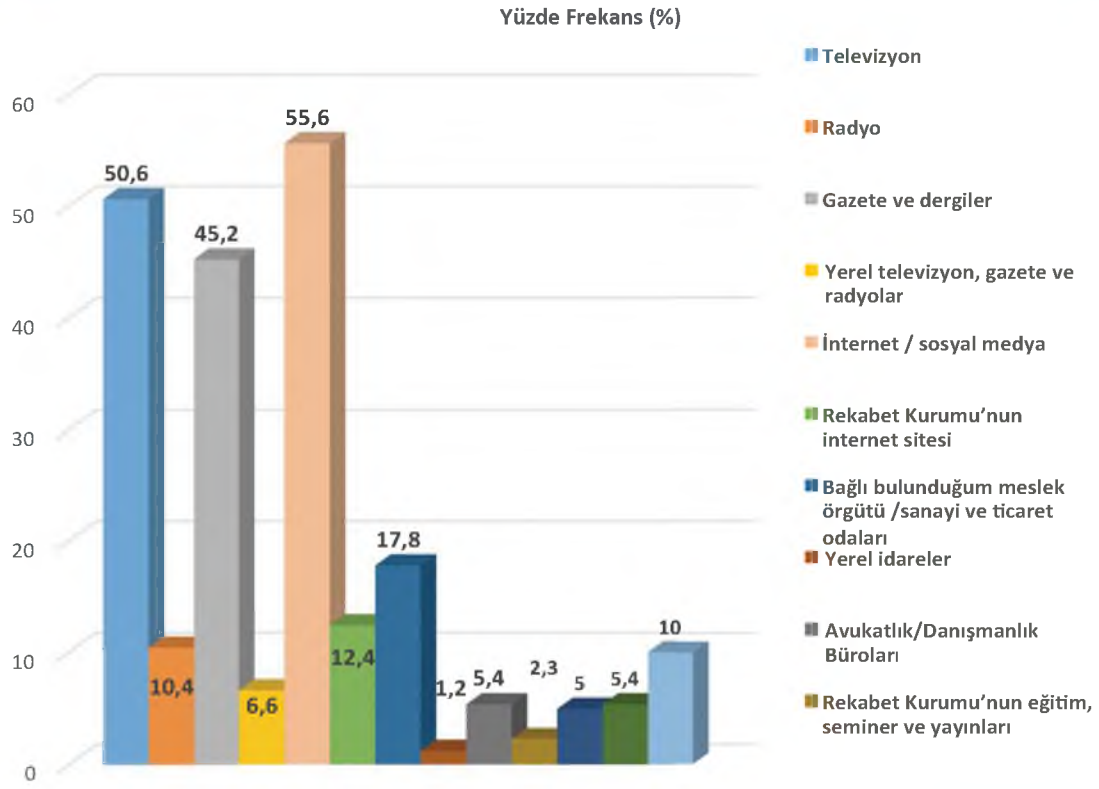
11. Rekabet Kurumu'nun faaliyetleri hakkında bilgi sahibi misiniz?

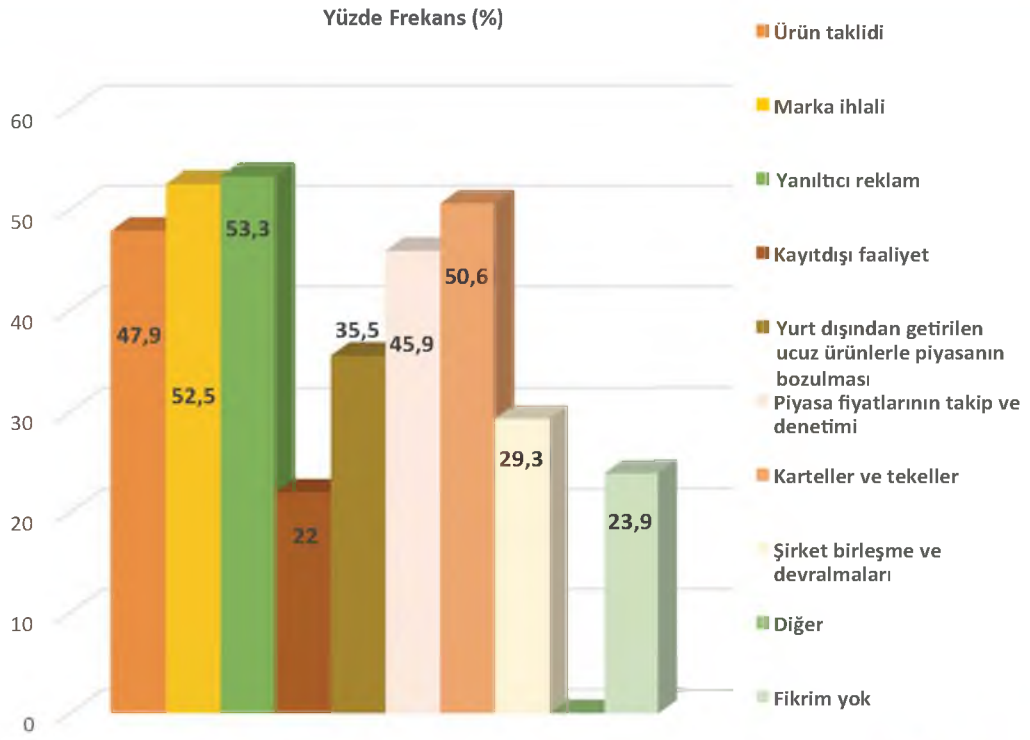
12. Rekabet Kurulu kararlarını ne sıklıkla takip ediyorsunuz?

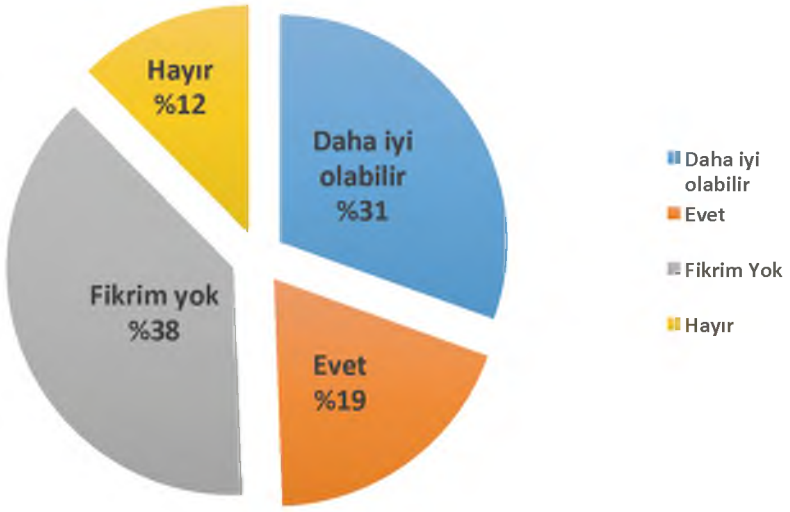
13. Rekabet Kanunu ve Kurumu hakkındaki bilgileri en çok hangi kaynaktan öğreniyorsunuz?

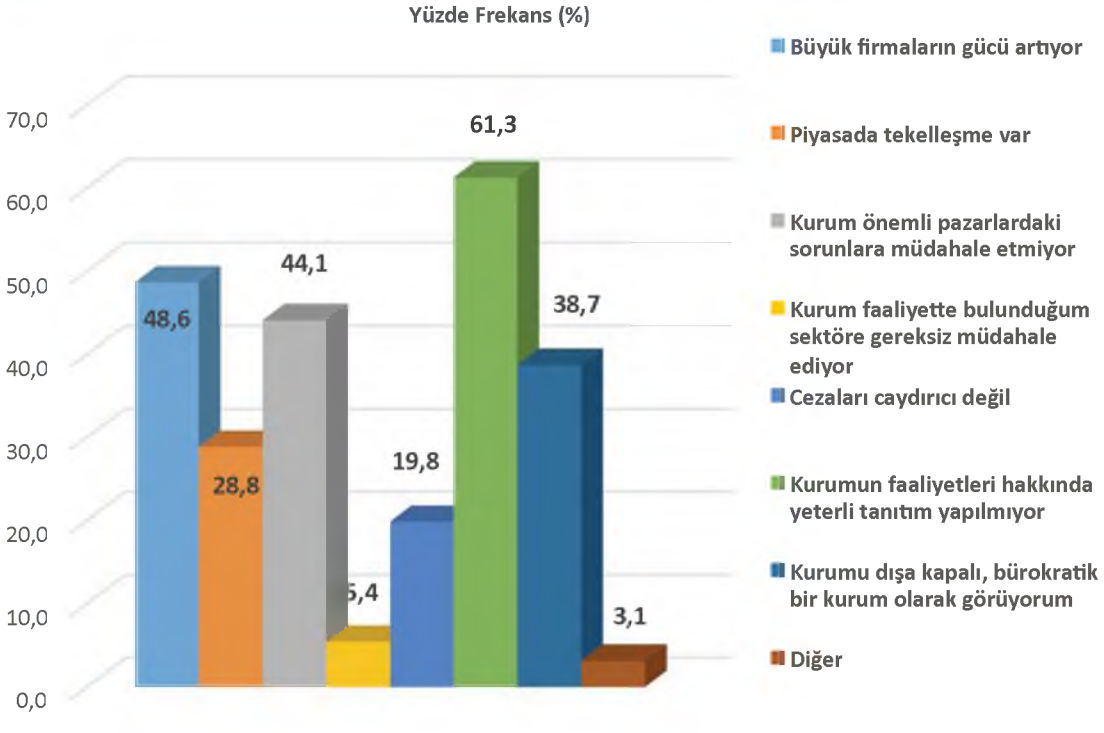
14. Rekabet Kanunu'nun hangilerini düzenlediğini düşünüyorsunuz?

15. Rekabet Kurumu'nun faaliyetlerini etkili buluyor musunuz?

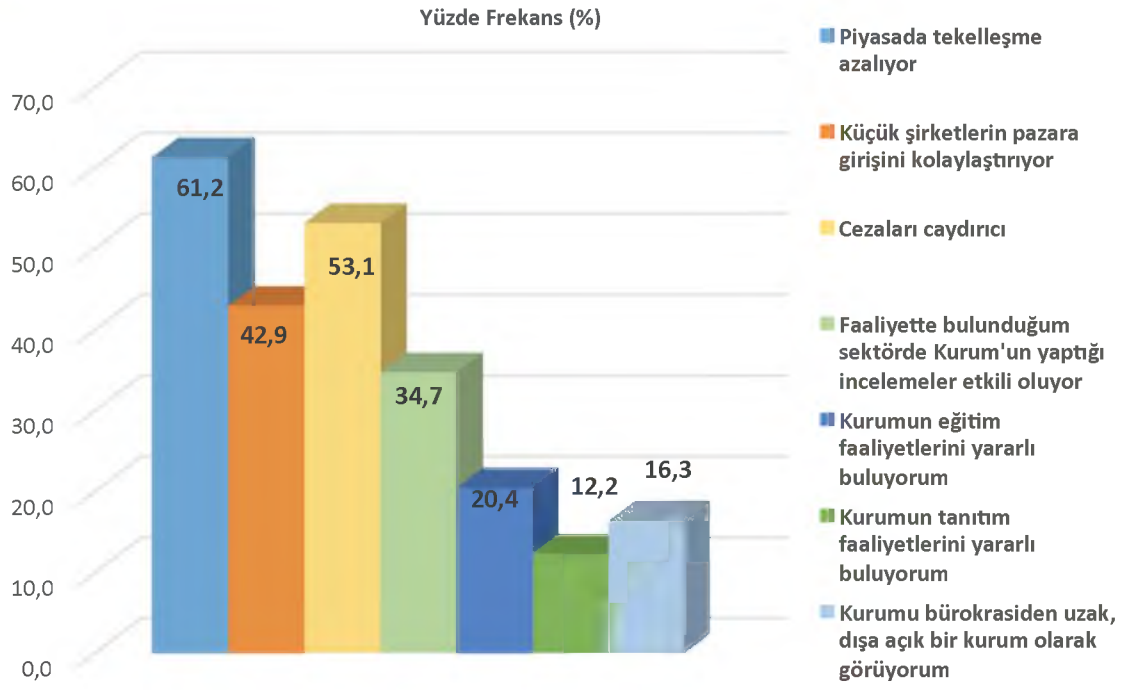

16. Rekabet Kurumu'nun faaliyetlerini etkisiz buluyorsanız nedenlerini belirtiniz.

* Yüzdeler, Rekabet Kurumu'nun faaliyetlerini etkili buluyor musunuz? sorusuna hayır ve daha iyi olabilir cevabını verenlerin sayısı baz alınarak hesaplanmıştır.

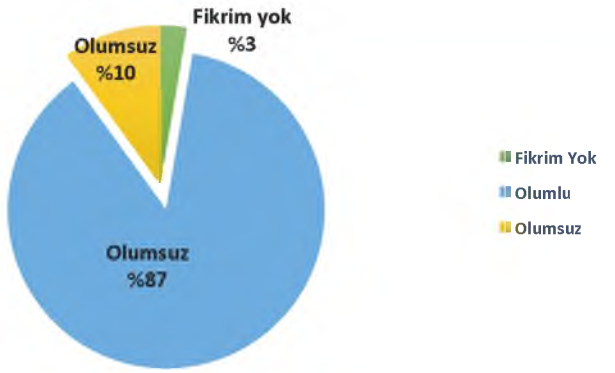
17. Rekabet Kurumu'nun faaliyetlerini etkili buluyorsanız nedenlerini belirtiniz.

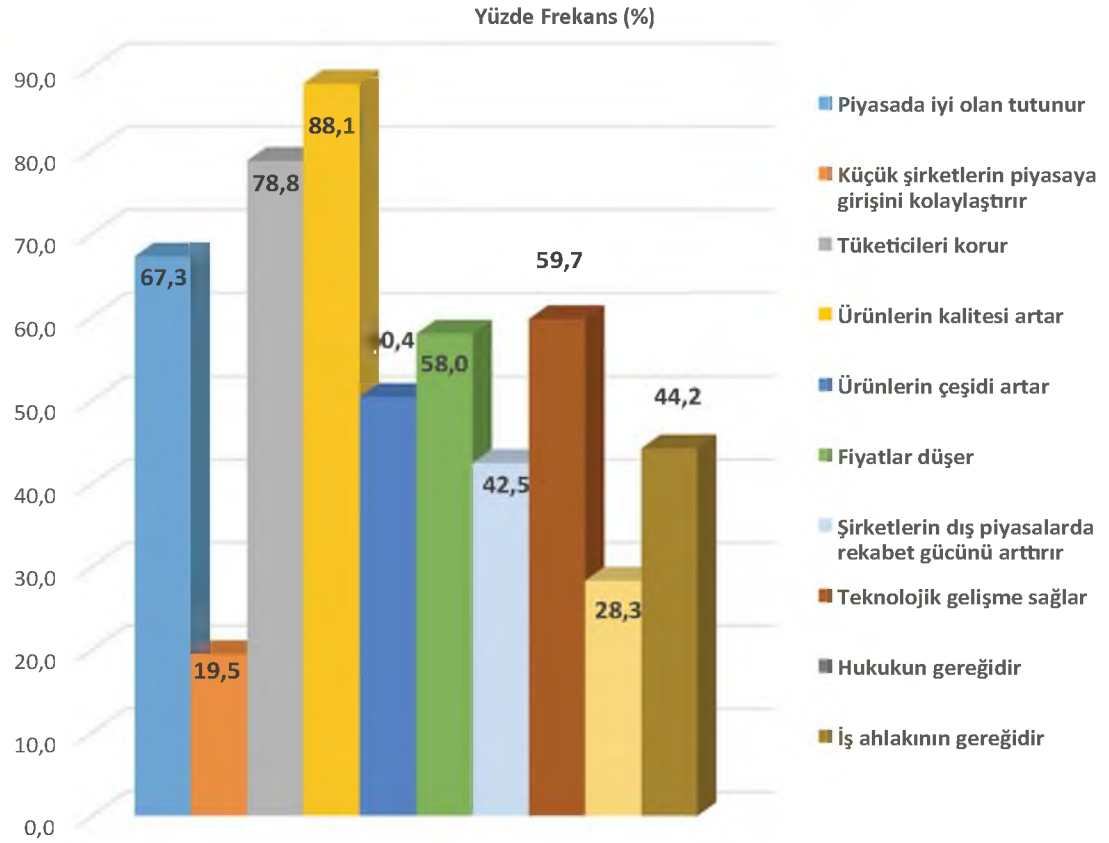
* Yüzdeler, Rekabet Kurumu'nun faaliyetlerini etkili buluyor musunuz? sorusuna evet cevabını verenlerin sayısı baz alınarak hesaplanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
REKABET OLGUSU & KÜLTÜRÜ

18. "Rekabet" ilk anda size nasıl bir kavramı çağrıştırmaktadır?

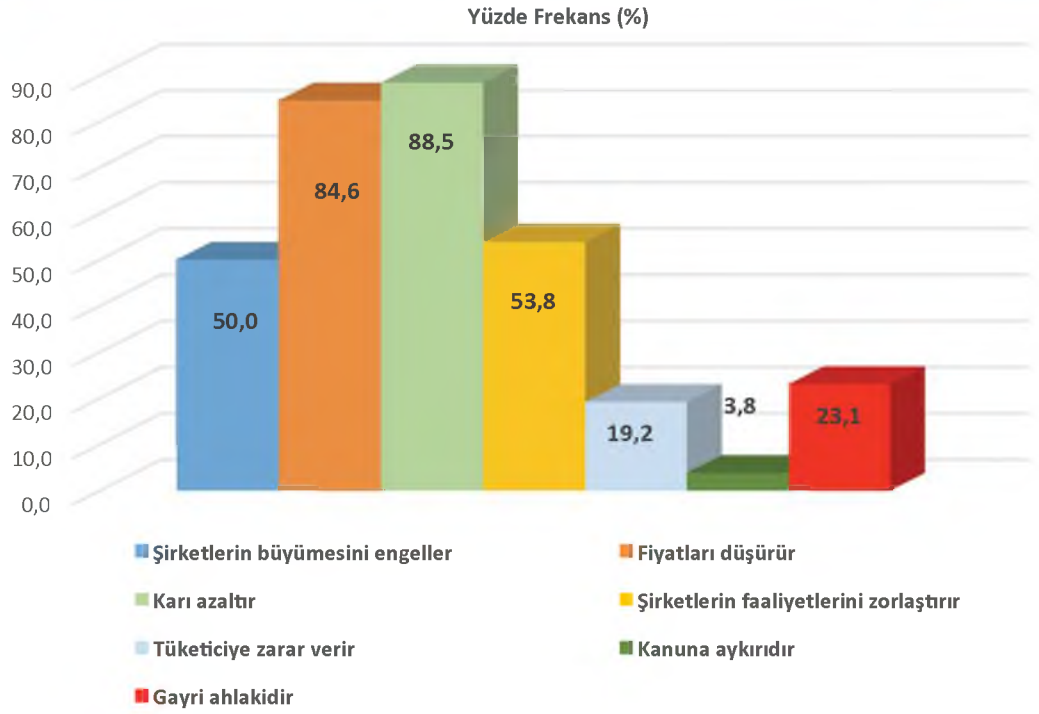

19. Rekabetin olumlu olduğunu düşünüyorsanız, nedenlerinizi belirtiniz.

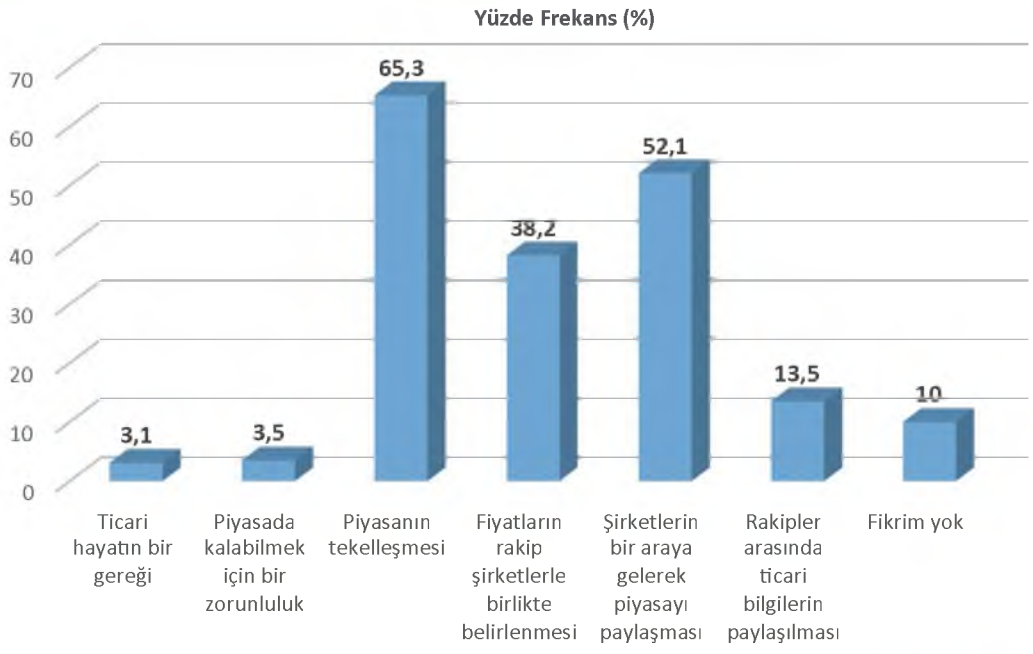
* Yüzdeler, "Rekabet" ilk anda size nasıl bir kavramı çağrıştırmaktadır ? sorusuna olumlu cevabını verenlerin sayısı baz alınarak hesaplanmıştır.

20. Rekabetin olumsuz olduğunu düşünüyorsanız, nedenlerinizi belirtiniz.

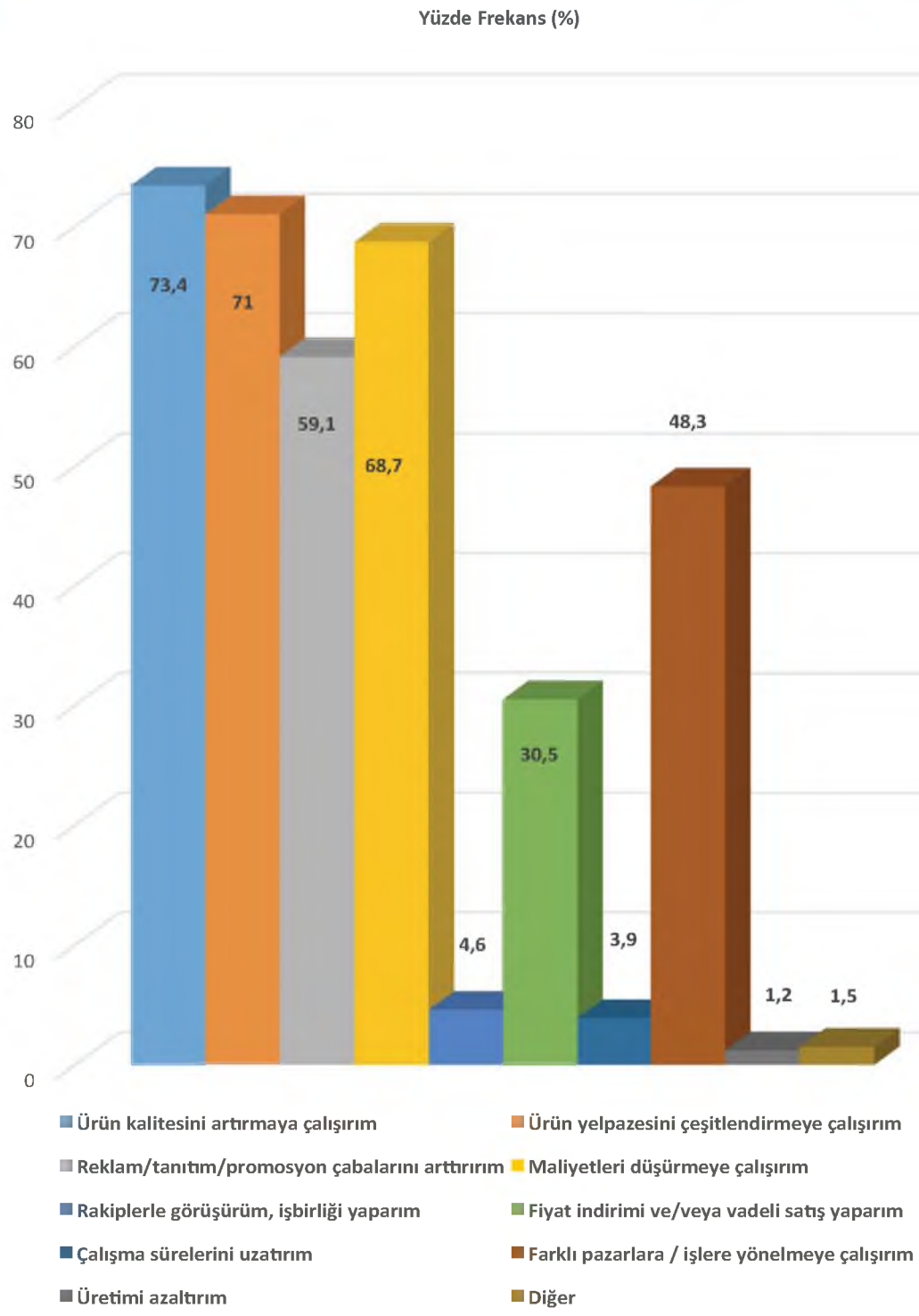

* Yüzdeler, "Rekabet" ilk anda size nasıl bir kavramı çağrıştırmaktadır ? sorusuna olumsuz cevabını verenlerin sayısı baz alınarak hesaplanmıştır.

21. Kartel denince aklınıza ne geliyor?

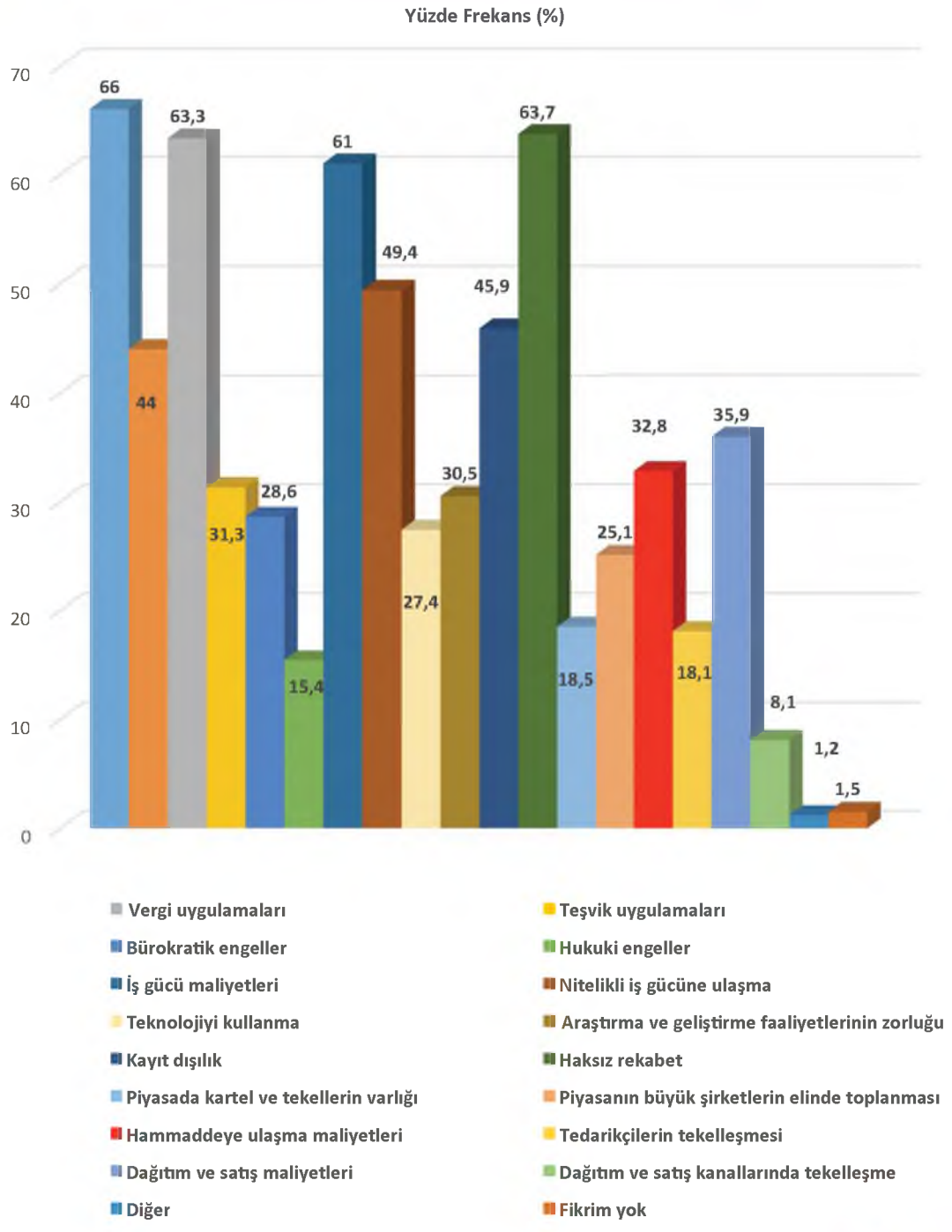
22. Faaliyet gösterdiğiniz pazarda rekabetin artması halinde ne yaparsınız?

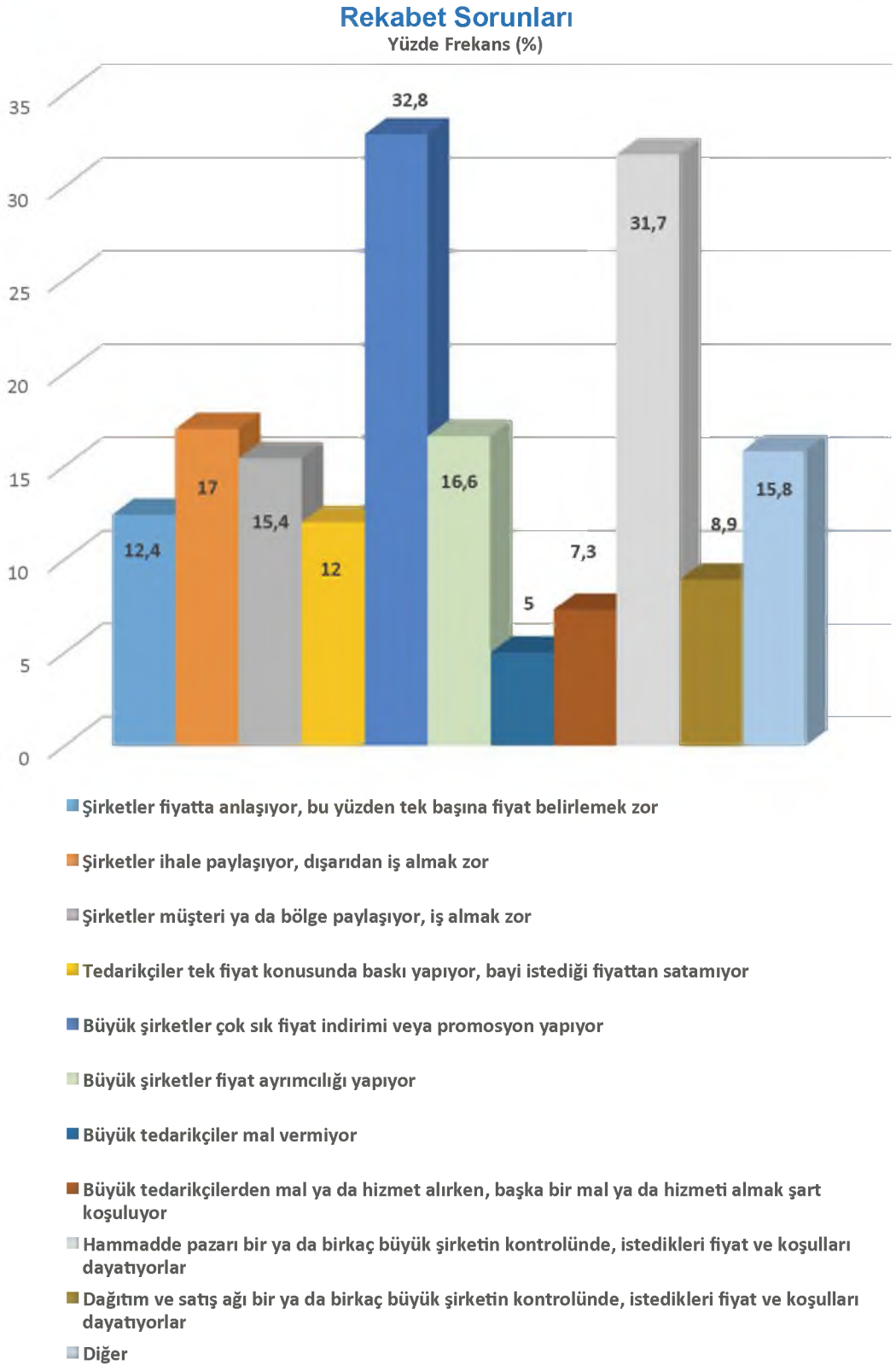
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KOBİ'LERİN REKABET SORUNLARI

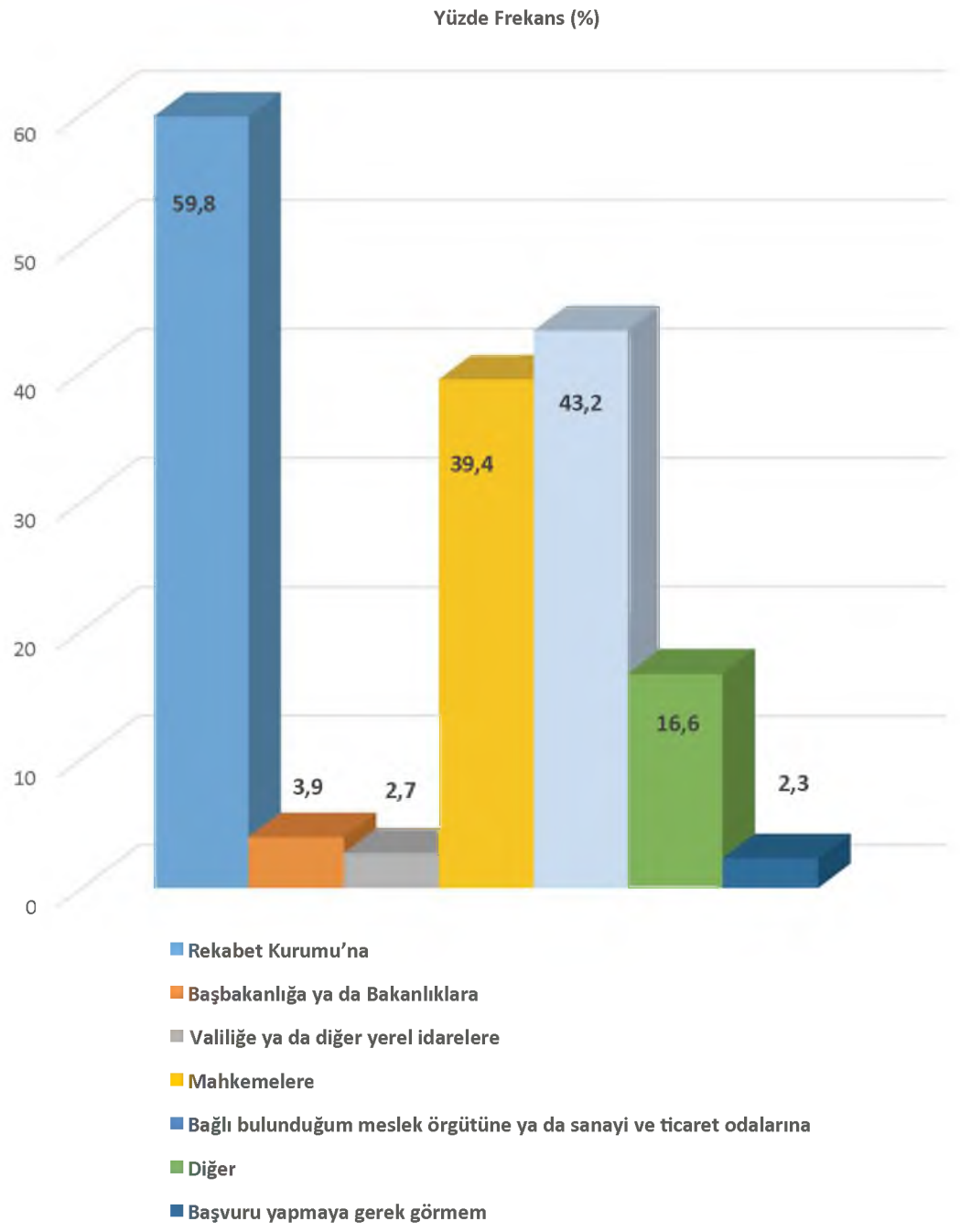
23. Şirketinizin rekabet gücünü en fazla etkileyen unsurlar nelerdir?

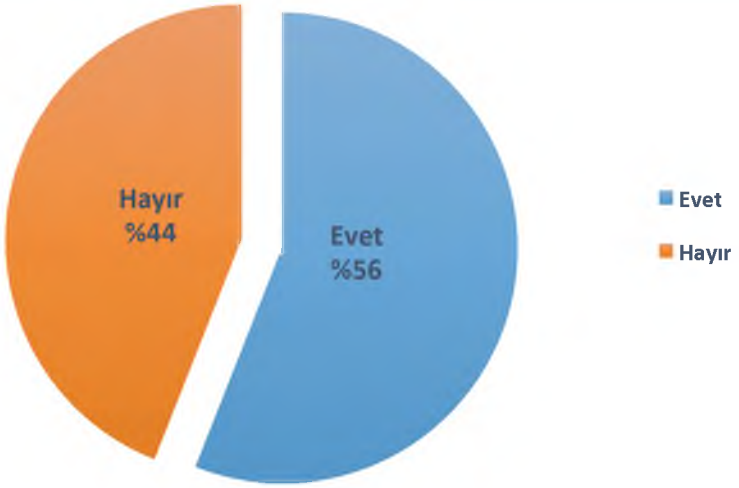
24. Sektörünüzde karşılaştığınız ya da maruz kaldığınız rekabet sorunları nelerdir?

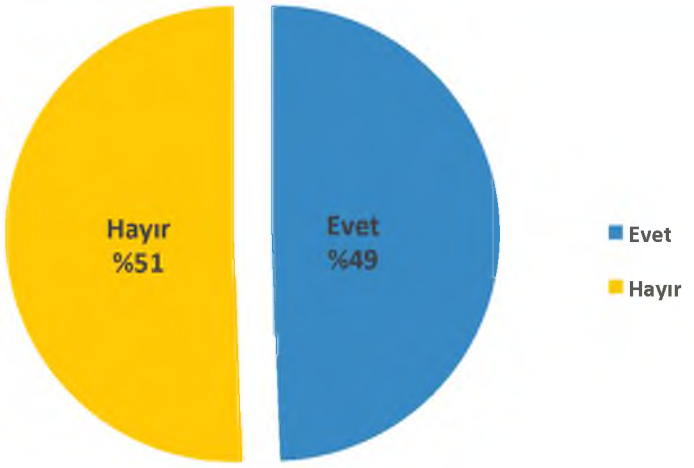
25. Bir rekabet ihlaline maruz kalırsanız nereye başvurursunuz?

26. Rekabet Kurulu'nun rekabet ihlalinde bulunan şirketlere ağır para cezaları verebildiğini biliyor musunuz?

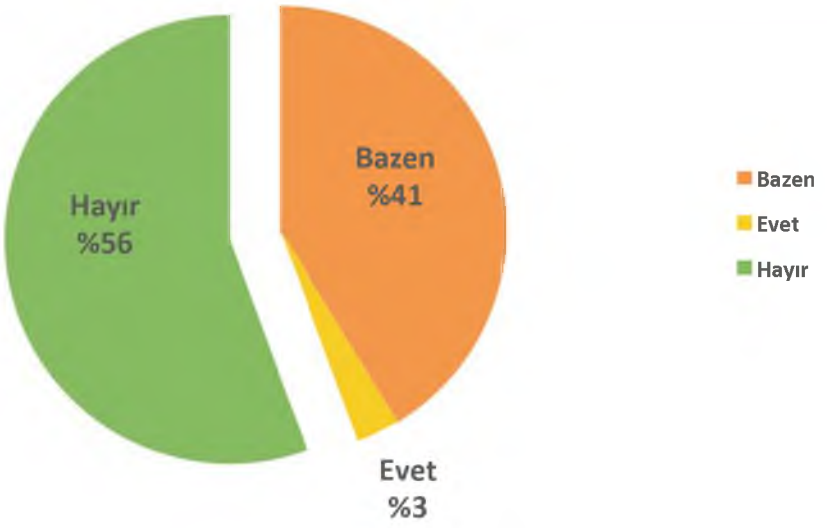
27. Rekabet ihlaline maruz kalırsanız, mahkemelere başvurarak rekabeti ihlal eden şirketlerden tazminat talep edebileceğinizi biliyor musunuz?

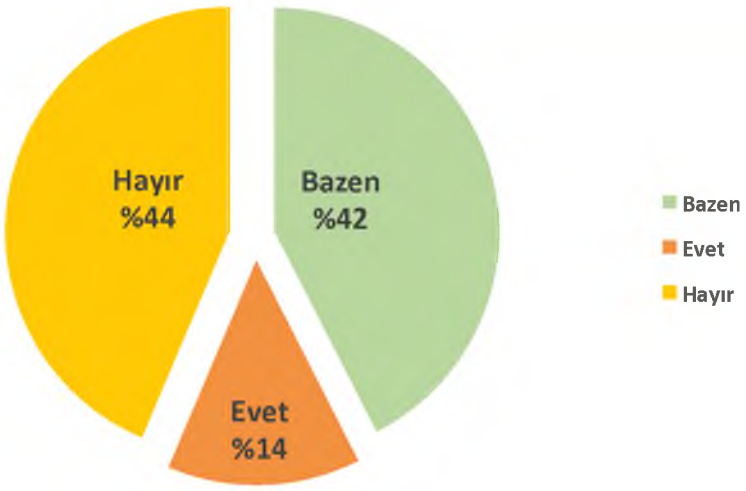
BEŞİNCİ
BÖLÜM

KOBİ'LERİN REKABET MEVZUATI KARŞISINDAKİ DURUMLARI & MEVZUATA UYUMLARI

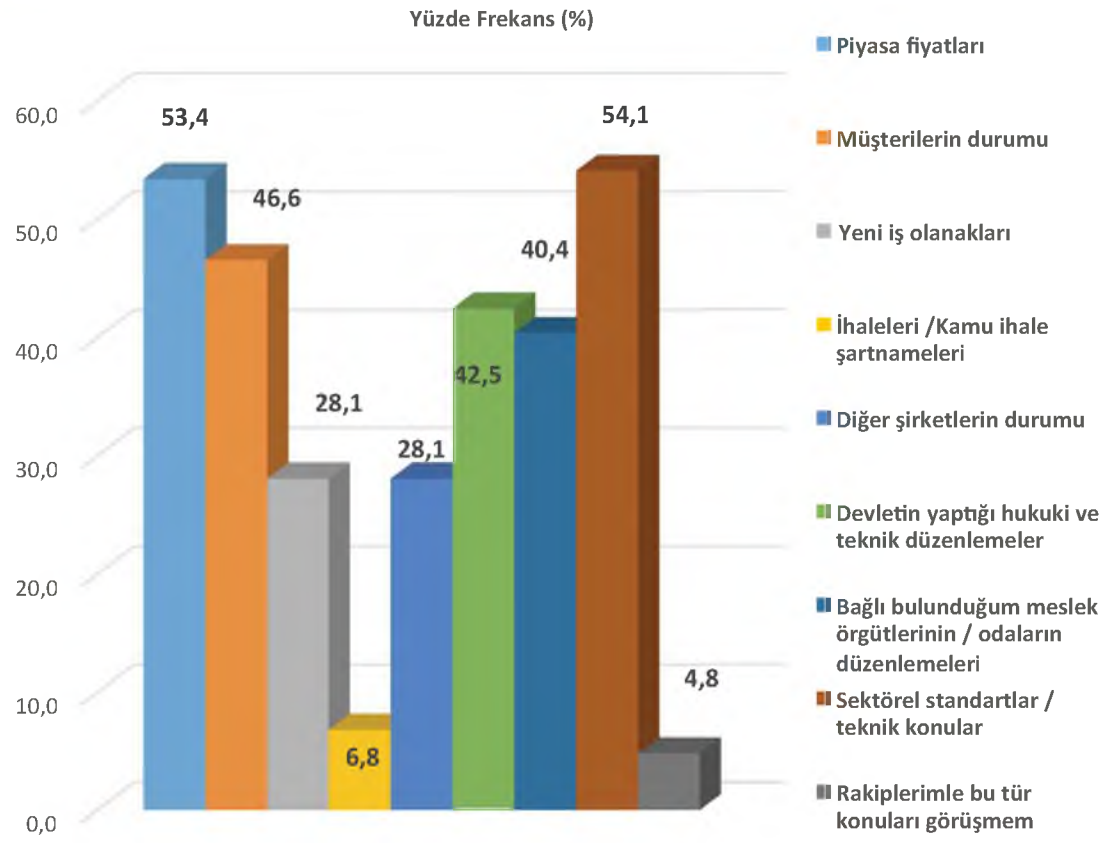
28. Rakiplerinizle ticari konularda işbirliği yapıyor musunuz?

29. Rakiplerinizle ticari konuları görüşüyor musunuz?

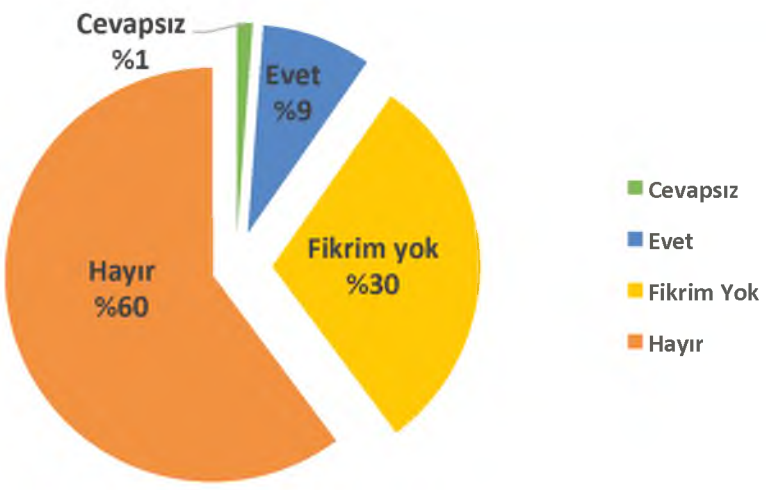

30. Rakiplerinizle görüşüyor iseniz, en çok hangi konuları görüşüyorsunuz?

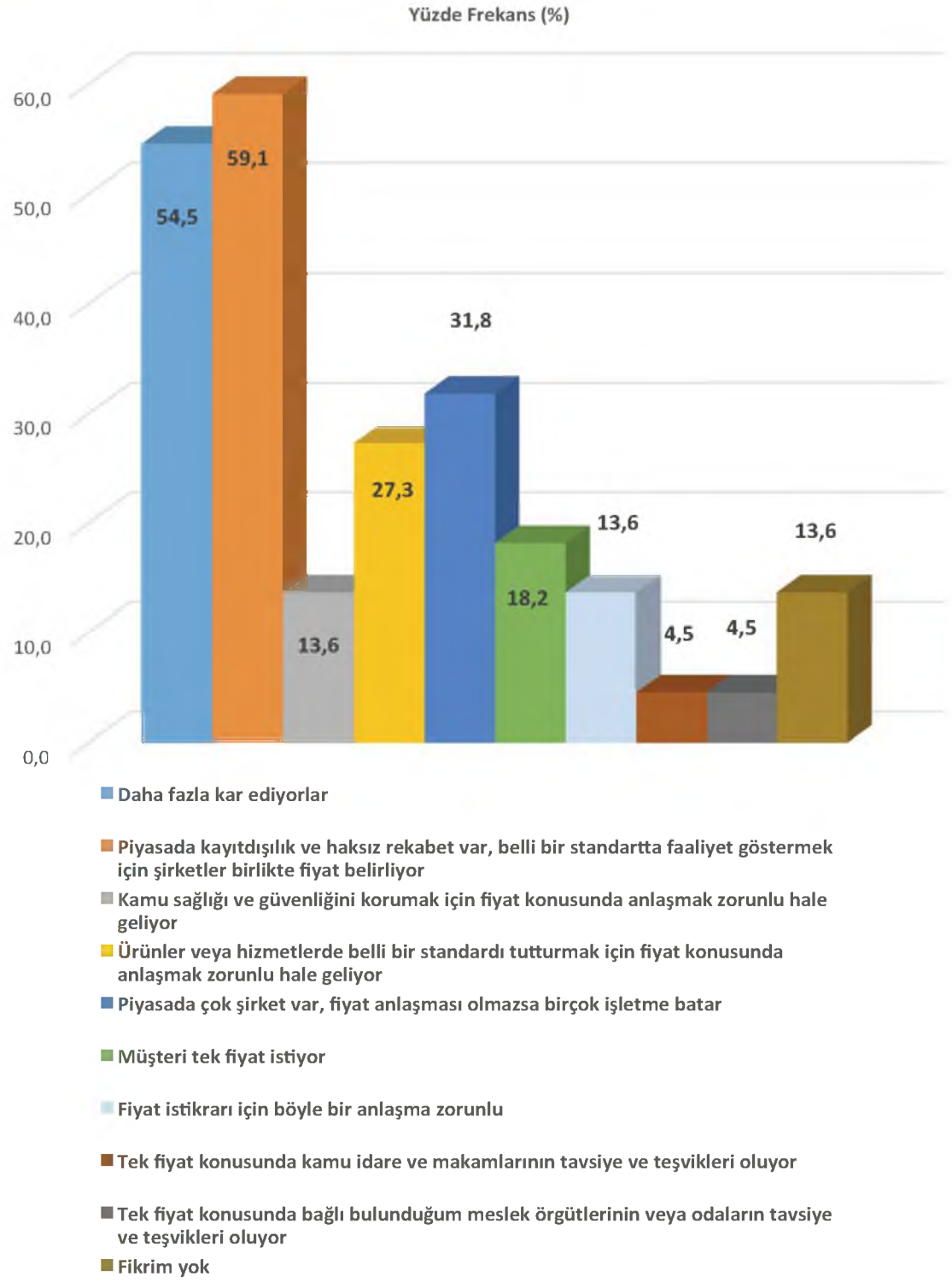

* Yüzdeler, Rakiplerinizle ticari konuları görüşüyor musunuz? sorusuna evet ve bazen cevabını verenlerin sayısı baz alınarak hesaplanmıştır.

31. Sektörünüzde şirketler birlikte fiyat belirlemeye çalışıyor mu?

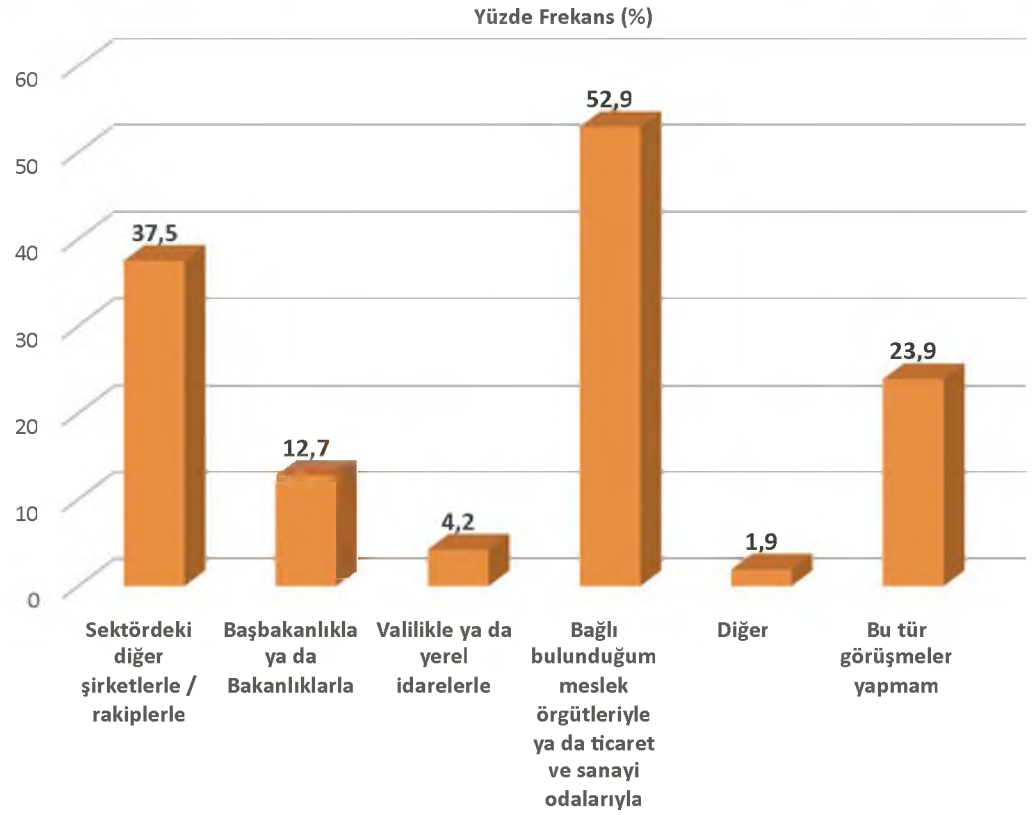

32. Cevabınız "evet" ise, şirketlerin piyasa fiyatlarını birlikte belirleme nedeni ne olabilir?

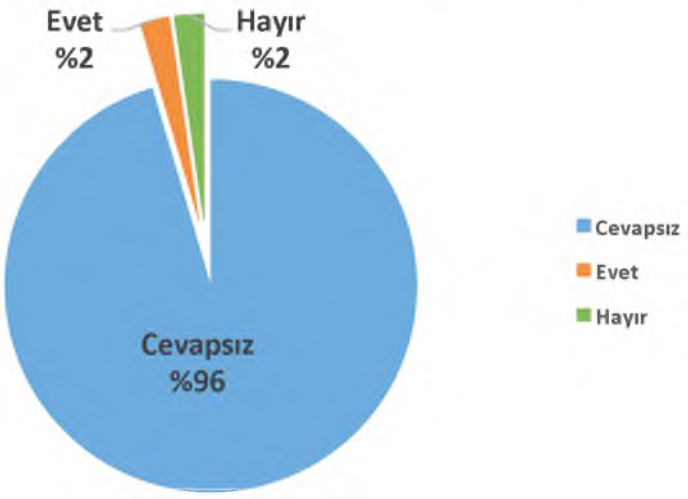

* Yüzdeler, Sektörünüzde şirketler birlikte fiyat belirlemeye çalışıyor mu? sorusuna evet cevabını verenlerin sayısı baz alınarak hesaplanmıştır.

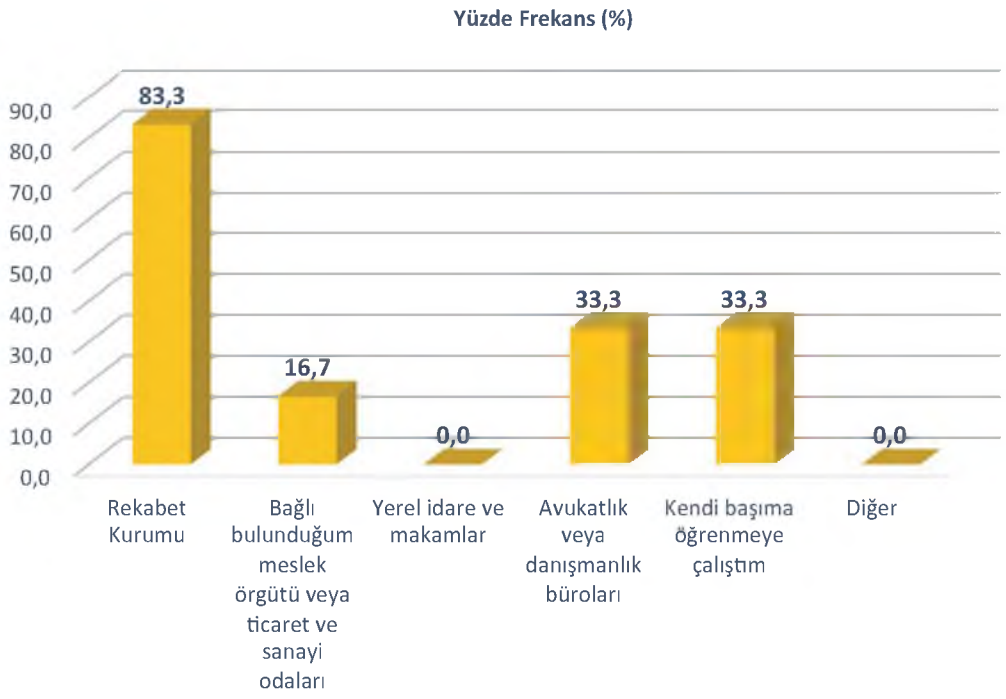
33. Sektör sorunlarının çözümü için kimlerle görüşüyorsunuz?

34. Bugüne kadar rekabet mevzuatını öğrenmeye ihtiyaç duydunuz mu?

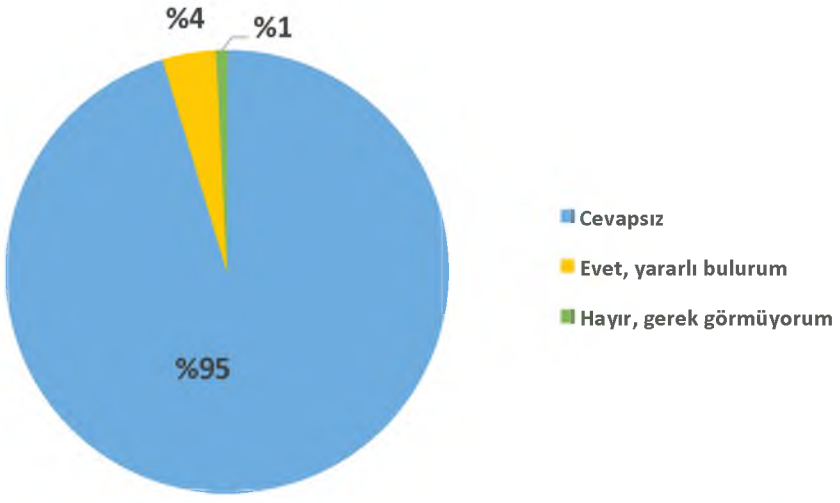

35. Cevabınız evet ise mevzuatı öğrenme konusunda kimlerden yardım almaya çalıştınız?

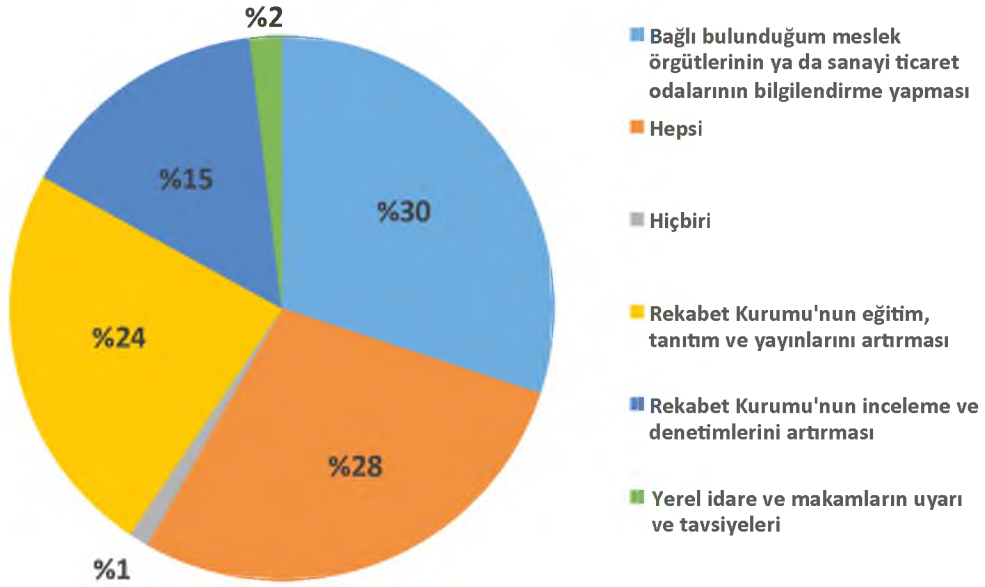

* Yüzdeler, Bugüne kadar rekabet mevzuatını öğrenmeye ihtiyaç duydunuz mu? sorusuna evet cevabını veren 6 kişinin cevabı baz alınarak hesaplanmıştır.

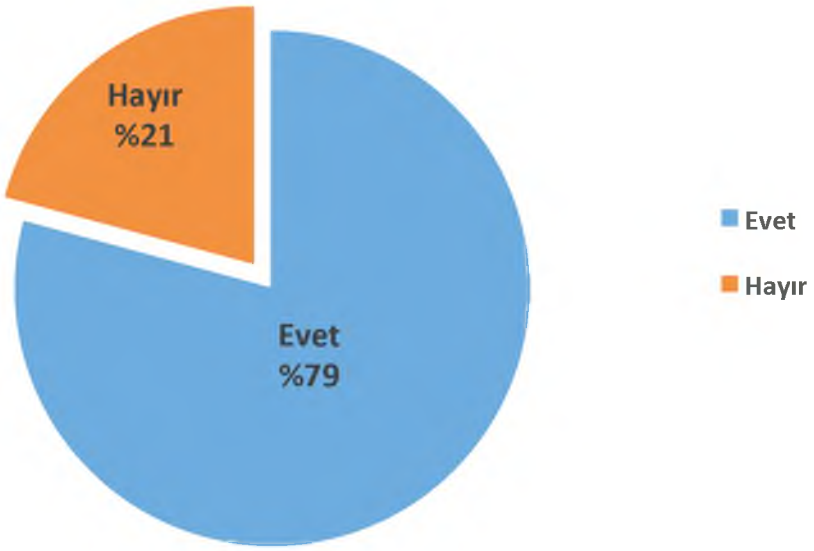
36. Rekabet mevzuatını ihlal etmemek için, mevzuat ve uygulamalar hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak ister misiniz?

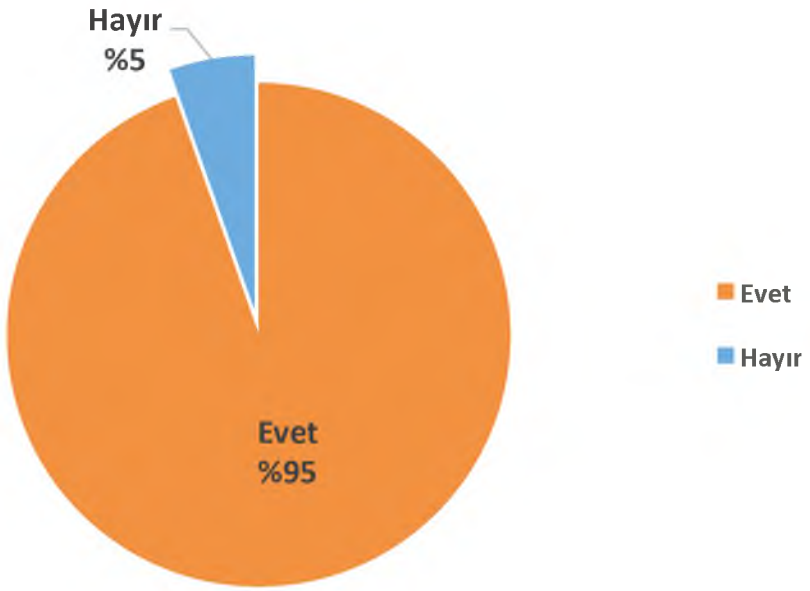
37. Şirketlerin rekabet mevzuatını ihlal etmelerini önlemek için en yararlı gördüğünüz yol hangisidir?

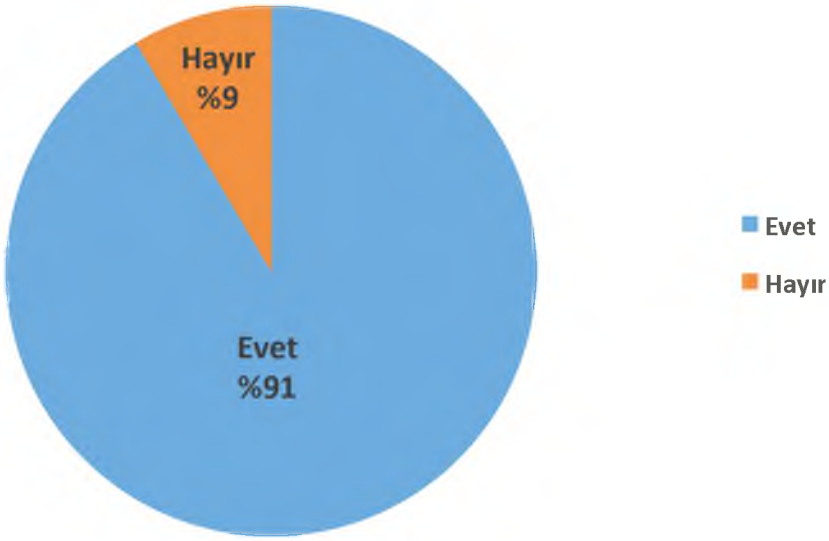
38. Bağlı bulunduğunuz meslek örgütünün ya da sanayi ve ticaret odasının Rekabet Hukuku konusunda size danışmanlık hizmeti vermesini ister misiniz?

39. KOBİ'lerin rekabet sorunlarını ve rekabet mevzuatı karşısındaki durumlarını belirlemek amacıyla yapılan bu anketi yararlı buluyor musunuz?

40. Bu anket Rekabet Kurumu'nun faaliyetlerini takip etme ya da rekabet mevzuatını öğrenme konusunda sizde bir ilgi yarattı mı?

ANKET

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞİRKET / SEKTÖR HAKKINDA BİLGİLER

1. Hangi sektörde faaliyet gösteriyorsunuz?

- ☐ İmalat
- ☐ Tarım
- ☐ Balıkçılık, avcılık veya ormancılık
- ☐ Madencilik ve taş ocakçılığı
- ☐ Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi ve dağıtımı
- ☐ İnşaat
- ☐ Toptan ve perakende ticaret
- ☐ Turizm, oteller ve lokantalar
- ☐ Finans ve sigorta hizmetleri
- ☐ Ulaştırma ve depolama
- ☐ Haberleşme
- ☐ Eğitim
- ☐ Sağlık
- ☐ Diğer (açıklayınız)

2. Yıllık net satış hasılatınızın (cironuzun) veya mali bilançonuzun bulunduğu aralığı işaretleyiniz.

- ☐ 1 milyon Türk Lirasının altında
- ☐ 1-8 milyon Türk Lirası arasında
- ☐ 9-40 milyon Türk Lirası arasında
- ☐ 40 milyon Türk Lirasının üzerinde

3. Personel sayınızı gösteren aralığı işaretleyiniz.

- ☐ 1-9
- ☐ 10-49
- ☐ 50-249
- ☐ 250 ve üzeri

4. İhracat yapıyor musunuz?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

5. İthalat yapıyor musunuz?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

6. Faaliyet gösterdiğiniz sektörü nasıl tanımlarsınız?

- ☐ Çok sayıda firma var, rekabetçi
- ☐ Bir ya da birkaç büyük şirketin kontrolünde, ancak çok sayıda küçük işletme de mevcut
- ☐ Bir ya da birkaç büyük şirketin kontrolünde, küçük işletme sayısı çok az
- ☐ Tekelci piyasa
- ☐ Fikrim yok

7. Faaliyet gösterdiğiniz sektöre girmek ve sektörde tutunmak kolay mıdır?

- ☐ Evet, oldukça kolay
- ☐ Evet, ancak belli bir zaman ve para gerektiriyor
- ☐ Hayır, oldukça zor
- ☐ Fikrim yok

8. Ne tür mallar üretiyorsunuz?

- ☐ Nihai mal üretiyorum
- ☐ Ara mal / yedek parça üretiyorum
- ☐ Hizmet sektöründeyim / ticaretle uğraşıyorum

9. Bugüne kadar Rekabet Kurumu'nun inceleme veya denetimlerine muhatap kaldınız mı?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

İKİNCİ BÖLÜM
REKABET KANUNU / REKABET KURUMU – BİLİNİRLİK

10. Rekabet Kanunu hakkında bilgi sahibi misiniz?

- ☐ Evet
- ☐ Biraz
- ☐ Hayır

11. Rekabet Kurumu'nun faaliyetleri hakkında bilgi sahibi misiniz?

- ☐ Evet
- ☐ Biraz
- ☐ Hayır

12. Rekabet Kurulu kararlarını ne sıklıkla takip ediyorsunuz?

- ☐ Her zaman
- ☐ Sıklıkla
- ☐ Bazen
- ☐ Nadiren
- ☐ Hiçbir zaman

13. Rekabet Kanunu ve Kurumu hakkındaki bilgileri en çok hangi kaynaktan öğreniyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- ☐ Televizyon
- ☐ Radyo
- ☐ Gazete ve dergiler
- ☐ Yerel televizyon, gazete ve radyolar
- ☐ İnternet / sosyal medya
- ☐ Rekabet Kurumu'nun internet sitesi
- ☐ Bağlı bulunduğum meslek örgütü /sanayi ve ticaret odaları
- ☐ Yerel idareler
- ☐ Avukatlık/Danışmanlık Büroları
- ☐ Rekabet Kurumu'nun eğitim, seminer ve yayınları
- ☐ Rekabet Kurumu'nun sektörde yürüttüğü incelemeler
- ☐ Diğer
- ☐ İlgilenmiyorum

14. Rekabet Kanunu'nun ağıdakilerden hangilerini düzenlediğini düşünüyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- ☐ Ürün taklidi
- ☐ Marka ihlali
- ☐ Yanıltıcı reklam
- ☐ Kayıtdışı faaliyet
- ☐ Yurt dışından getirilen ucuz ürünlerle piyasanın bozulması
- ☐ Piyasa fiyatlarının takip ve denetimi
- ☐ Karteller ve tekeller
- ☐ Şirket birleşme ve devralmaları
- ☐ Diğer (açıklayınız)
- ☐ Fikrim yok

15. Rekabet Kurumu'nun faaliyetlerini etkili buluyor musunuz?

- ☐ Evet
- ☐ Daha iyi olabilir
- ☐ Hayır
- ☐ Fikrim yok

16. Rekabet Kurumu'nun faaliyetlerini etkisiz buluyorsanız nedenlerini belirtiniz.
(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- ☐ Büyük firmaların gücü artıyor
- ☐ Piyasada tekelleşme var
- ☐ Kurum önemli pazarlardaki sorunlara müdahale etmiyor
- ☐ Kurum faaliyette bulunduğum sektöre gereksiz müdahale ediyor
- ☐ Cezaları caydırıcı değil
- ☐ Kurumun faaliyetleri hakkında yeterli tanıtım yapılmıyor
- ☐ Kurumu dışa kapalı, bürokratik bir kurum olarak görüyorum
- ☐ Diğer (açıklayınız)

17. Rekabet Kurumu'nun faaliyetlerini etkili buluyorsanız nedenlerini belirtiniz.
(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- ☐ Piyasada tekelleşme azalıyor
- ☐ Küçük şirketlerin pazara girişini kolaylaştırıyor
- ☐ Cezaları caydırıcı
- ☐ Faaliyette bulunduğum sektörde kurumun yaptığı incelemeler etkili oluyor
- ☐ Kurumun eğitim faaliyetlerini yararlı buluyorum
- ☐ Kurumun tanıtım faaliyetlerini yararlı buluyorum
- ☐ Kurumu bürokrasiden uzak, dışa açık bir kurum olarak görüyorum
- ☐ Diğer (açıklayınız)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
REKABET OLGUSU /KÜLTÜRÜ

18. "Rekabet" ilk anda size nasıl bir kavramı çağrıştırmaktadır?

- ☐ Olumlu
- ☐ Olumsuz
- ☐ Fikrim yok

19. Rekabetin olumlu olduğunu düşünüyorsanız, nedenlerinizi belirtiniz. (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- ☐ Piyasada iyi olan tutunur
- ☐ Küçük şirketlerin piyasaya girişini kolaylaştırır
- ☐ Tüketicileri korur
- ☐ Ürünlerin kalitesi artar
- ☐ Ürünlerin çeşidi artar
- ☐ Fiyatlar düşer
- ☐ Şirketlerin dış piyasalarda rekabet gücünü arttırır
- ☐ Teknolojik gelişme sağlar
- ☐ Hukukun gereğidir
- ☐ İş ahlakının gereğidir
- ☐ Diğer (açıklayınız)

20. Rekabetin olumsuz olduğunu düşünüyorsanız, nedenlerinizi belirtiniz. (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- ☐ Şirketlerin büyümesini engeller
- ☐ Fiyatları düşürür
- ☐ Karı azaltır
- ☐ Şirketlerin faaliyetlerini zorlaştırır
- ☐ Tüketiciye zarar verir
- ☐ Kanuna aykırıdır
- ☐ Gayri ahlakidir
- ☐ Diğer (açıklayınız)

21. Kartel denince aklınıza ne geliyor? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- ☐ Ticari hayatın bir gereği
- ☐ Piyasada kalabilmek için bir zorunluluk
- ☐ Piyasanın tekelleşmesi
- ☐ Fiyatların rakip şirketlerle birlikte belirlenmesi
- ☐ Şirketlerin bir araya gelerek piyasayı paylaşması
- ☐ Rakipler arasında ticari bilgilerin paylaşılması
- ☐ Fikrim yok

22. Faaliyet gösterdiğiniz pazarda rekabetin artması halinde ne yaparsınız?
(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- ☐ Ürün kalitesini artırmaya çalışırım
- ☐ Ürün yelpazesini çeşitlendirmeye çalışırım
- ☐ Reklam/tanıtım/promosyon çabalarını arttırırım
- ☐ Maliyetleri düşürmeye çalışırım
- ☐ Rakiplerle görüşürüm, işbirliği yaparım
- ☐ Fiyat indirimi ve/veya vadeli satış yaparım
- ☐ Çalışma sürelerini uzatırım
- ☐ Farklı pazarlara / işlere yönelmeye çalışırım
- ☐ Üretimi azaltırım
- ☐ Diğer (açıklayınız)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM — KOBİ'LERİN REKABET SORUNLARI

23. Şirketinizin rekabet gücünü en fazla etkileyen 10 unsuru önem sırasına göre numaralandırınız
(1 en önemli unsur olmak üzere 1'den 10'a kadar numara veriniz)

- ☐ Finansman sorunları Banka kredileri
- ☐ Vergi uygulamaları
- ☐ Teşvik uygulamaları
- ☐ Bürokratik engeller
- ☐ Hukuki engeller
- ☐ İş gücü maliyetleri
- ☐ Nitelikli iş gücüne ulaşma
- ☐ Teknolojiyi kullanma
- ☐ Araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin zorluğu
- ☐ Kayıtdışılık
- ☐ Haksız rekabet
- ☐ Piyasada kartel ve tekellerin varlığı
- ☐ Piyasanın büyük şirketlerin elinde toplanması
- ☐ Hammaddeye ulaşma maliyetleri
- ☐ Tedarikçilerin tekelleşmesi
- ☐ Dağıtım ve satış maliyetleri
- ☐ Dağıtım ve satış kanallarında tekelleşme
- ☐ Diğer (açıklayınız)
- ☐ Fikrim yok

24. Sektörünüzde karşılaştığınız ya da maruz kaldığınız rekabet sorunları nelerdir? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- ☐ Şirketler fiyatta anlaşıyor, bu yüzden tek başına fiyat belirlemek zor
- ☐ Şirketler ihale paylaşıyor, dışarıdan iş almak zor
- ☐ Şirketler müşteri ya da bölge paylaşıyor, iş almak zor
- ☐ Tedarikçiler tek fiyat konusunda baskı yapıyor, bayi istediği fiyattan satamıyor
- ☐ Büyük şirketler çok sık fiyat indirimi veya promosyon yapıyor
- ☐ Büyük şirketler fiyat ayrımcılığı yapıyor
- ☐ Büyük tedarikçiler mal vermiyor
- ☐ Büyük tedarikçilerden mal ya da hizmet alırken, başka bir mal ya da hizmeti almak şart koşuluyor
- ☐ Hammadde pazarı bir ya da birkaç büyük şirketin kontrolünde, istedikleri fiyat ve koşulları dayatıyorlar
- ☐ Dağıtım ve satış ağı bir ya da birkaç büyük şirketin kontrolünde, istedikleri fiyat ve koşulları dayatıyorlar
- ☐ Diğer (açıklayınız)

25. Bir rekabet ihlaline maruz kalırsanız nereye başvurursunuz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- ☐ Rekabet Kurumu'na
- ☐ Başbakanlığa ya da Bakanlıklara
- ☐ Valiliğe ya da diğer yerel idarelere
- ☐ Mahkemelere
- ☐ Bağlı bulunduğum meslek örgütüne ya da sanayi ve ticaret odalarına
- ☐ Diğer (açıklayınız)
- ☐ Başvuru yapmaya gerek görmem

26. Rekabet Kurulu'nun rekabet ihlalinde bulunan şirketlere ağır para cezaları verebildiğini biliyor musunuz?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

27. Rekabet ihlaline maruz kalırsanız, mahkemelere başvurarak rekabeti ihlal eden şirketlerden tazminat talep edebileceğinizi biliyor musunuz?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

BEŞİNCİ BÖLÜM
KOBİ'LERİN REKABET MEVZUATI KARŞISINDAKİ DURUMLARI–MEVZUATA UYUMLARI

28. Rakiplerinizle ticari konularda işbirliği yapıyor musunuz?

- ☐ Evet
- ☐ Bazen
- ☐ Hayır

29. Rakiplerinizle ticari konuları görüşüyor musunuz?

- ☐ Evet
- ☐ Bazen
- ☐ Hayır

30. Rakiplerinizle görüşüyor iseniz, en çok hangi konuları görüşüyorsunuz?
(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- ☐ Piyasa fiyatları
- ☐ Müşterilerin durumu
- ☐ Yeni iş olanakları
- ☐ İhaleleri / ihale şartnameleri
- ☐ Diğer şirketlerin durumu
- ☐ Devletin yaptığı hukuki ve teknik düzenlemeler
- ☐ Bağlı bulunduğum meslek örgütlerinin / odaların düzenlemeleri
- ☐ Sektörel standartlar / teknik konular
- ☐ Diğer (açıklayınız)
- ☐ Rakiplerimle bu tür konuları görüşmem

31. Sektörünüzde şirketler birlikte fiyat belirlemeye çalışıyor mu?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır
- ☐ Fikrim yok

32. Yukarıdaki soruya cevabınız "evet" ise, şirketlerin piyasa fiyatlarını birlikte belirleme nedeni ne olabilir? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- ☐ Daha fazla kar ediyorlar
- ☐ Piyasada kayıt dışılık ve haksız rekabet var, belli bir standartta faaliyet göstermek için şirketler birlikte fiyat belirliyor
- ☐ Kamu sağlığı ve güvenliğini korumak için fiyat konusunda anlaşmak zorunlu hale geliyor
- ☐ Ürünler veya hizmetlerde belli bir standardı tutturmak için fiyat konusunda anlaşmak zorunlu hale geliyor
- ☐ Piyasada çok şirket var, fiyat anlaşması olmazsa birçok işletme batar
- ☐ Müşteri tek fiyat istiyor
- ☐ Fiyat istikrarı için böyle bir anlaşma zorunlu
- ☐ Tek fiyat konusunda kamu idare ve makamlarının tavsiye ve teşvikleri oluyor
- ☐ Tek fiyat konusunda bağlı bulunduğum meslek örgütlerinin veya odaların tavsiye ve teşvikleri oluyor
- ☐ Diğer (açıklayınız)
- ☐ Fikrim yok

33. Sektör sorunlarının çözümü için kimlerle görüşüyorsunuz?

(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- ☐ Sektördeki diğer şirketlerle / rakiplerle
- ☐ Başbakanlıkla ya da Bakanlıklarla
- ☐ Valilikle ya da yerel idarelerle
- ☐ Bağlı bulunduğum meslek örgütleriyle ya da ticaret ve sanayi odalarıyla
- ☐ Diğer (açıklayınız)
- ☐ Bu tür görüşmeler yapmam

34. Bugüne kadar rekabet mevzuatını öğrenmeye ihtiyaç duydunuz mu?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

35. Yukarıdaki soruya cevabınız evet ise mevzuatı öğrenme konusunda kimlerden yardım almaya çalıştınız? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- ☐ Rekabet Kurumu
- ☐ Bağlı bulunduğum meslek örgütü veya ticaret ve sanayi odaları
- ☐ Yerel idare ve makamlar
- ☐ Avukatlık veya danışmanlık büroları
- ☐ Kendi başıma öğrenmeye çalıştım
- ☐ Diğer (açıklayınız)

36. Rekabet mevzuatını ihlal etmemek için, mevzuat ve uygulamalar hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak ister misiniz?

- ☐ Evet, yararlı bulurum
- ☐ Hayır, gerek görmüyorum

37. Şirketlerin rekabet mevzuatını ihlal etmelerini önlemek için aşağıdakilerden hangisini en yararlı yol olarak görüyorsunuz?

- ☐ Rekabet Kurumu'nun inceleme ve denetimlerini artırması
- ☐ Rekabet Kurumu'nun eğitim, tanıtım ve yayınlarını artırması
- ☐ Bağlı bulunduğum meslek örgütlerinin ya da sanayi ticaret odalarının bilgilendirme yapması
- ☐ Yerel idare ve makamların uyarı ve tavsiyeleri
- ☐ Hepsi
- ☐ Hiçbiri

38. Bağlı bulunduğunuz meslek örgütünün ya da sanayi ve ticaret odasının Rekabet Hukuku konusunda size danışmanlık hizmeti vermesini ister misiniz?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

39. KOBİ'lerin rekabet sorunlarını ve rekabet mevzuatı karşısındaki durumlarını belirlemek amacıyla yapılan bu anketi yararlı buluyor musunuz?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

40. Bu anket Rekabet Kurumu'nun faaliyetlerini takip etme ya da rekabet mevzuatını öğrenme konusunda sizde bir ilgi yarattı mı?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır